

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Vojtěch Makovec

PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY MOŘSKÝCH SAVCŮ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. listopadu 2012

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. listopadu 2012

PODĚKOVÁNÍ

Za přínosné rady, doporučení a velmi vstřícný přístup při psaní této práce děkuji vedoucímu Katedry práva životního prostředí prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc.

Poděkování patří též mým vyučujícím na právnické fakultě University of Iceland Péturovi Dam Leifssonovi a Aðalheiður Jóhannsdóttirové za velmi obohacující a cenné diskuze na jimi nepříliš oblíbené téma ochrany kytovců.

Velice rád bych též poděkoval své rodině a přátelům za nesmírnou podporu a nekonečnou trpělivost při psaní této práce, jakož i v průběhu celého studia.

Obsah:

Obsah:	3
Úvod.....	5
1. Základní principy a zásady mezinárodního práva životního prostředí	7
1.1 Ochrana biodiverzity	7
1.1.1 Pojem biodiverzita	7
1.1.2 Důvody nutnosti ochrany biodiverzity	8
1.2 Princip předběžné opatrnosti	9
1.3 Princip trvale udržitelného rozvoje	12
2. Mezinárodní úprava rybolovu.....	15
2.1 Historické počátky mezinárodní úpravy rybolovu.....	15
2.1.1 Ženevská úmluva z r. 1958.....	17
2.1.2 Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu z r. 1982.....	18
2.2 Mořské oblasti a úprava rybolovu.....	20
2.2.1 Vnitřní vody, souostrovní vody a pobřežní moře	20
2.2.2 Přilehlá zóna a výlučná ekonomická zóna	21
2.2.3 Kontinentální šelf.....	23
2.2.4 Volné moře	25
2.3 Druhový přístup k rybolovu v Úmluvě Organizace spojených národů o mořském právu	26
2.3.1 Vysoce stěhovavé druhy	26
2.3.2 Anadromní druhy	29
2.3.3 Katadromní druhy	30
2.4 Úprava rybolovu v období po Úmluvě o mořském právu.....	31
3. Ochrana jednotlivých druhů mořských savců.....	34
3.1 Ochrana ledních medvědů.....	34
3.2 Ochrana ploutvonožců	37
3.2.1 Úmluva o lachtanech z roku 1911	38
3.2.2 Úmluva o zachování antarktických ploutvonožců.....	41
3.2.3 Bonnská úmluva	43
3.2.4 Ochrana ploutvonožců v rámci Evropské unie	47
3.2.5 Současný stav populací ploutvonožců	49
3.3 Ochrana sirén	50
4. Ochrana kytovců	52
4.1 Ochrana velryb	52
4.1.1 Počátky regulace lovu velryb.....	53
4.1.2 Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství z roku 1946.....	55
4.1.3 Regulační systémy lovu velryb.....	56
4.1.4 Lov velryb po zavedení moratoria	58
4.1.5 Současnost a budoucnost Mezinárodní velrybářské komise.....	62
4.2 Ochrana malých kytovců.....	65
4.2.1 Ochrana v rámci prostředků Bonnské úmluvy	66
4.2.2 Současný stav ochrany malých kytovců	70
5. Ochrana mořských savců a Česká republika	72
6. Závěr	74
7. Seznam použité literatury a pramenů.....	78
Abstrakt.....	93

Abstract.....	94
Summary – Legal Regulation of Protection of Marine Mammals.....	95
Klíčová slova	97
Keywords	97

Úvod

Mořští savci představují jedny z nejzajímavějších a nejdůležitějších živočišných druhů obývajících světové oceány. Kvůli lidské činnosti stavy mořských savců za poslední století velmi výrazně klesly (u velryb až na jednotky procent původních počtů), řada druhů byla člověkem vyhubena a téměř čtvrtina druhů je v současné době ohrožena vyhynutím. Přes snahu velkého počtu mezinárodních, vládních a nevládních organizací o ochranu mořských savců se stále nedaří zajistit obnovení počtu značného množství jejich druhů.

Tato práce si klade za cíl analyzovat současnou úpravu ochrany mořských savců a prostředky druhové ochrany mořských savců s tím, že její stěžejní část je věnována především právní úpravě ochrany kytovců. Důraz je kladen zejména na Mezinárodní velrybářskou komisi, a to převážně z důvodu velmi zajímavé a specifické historie této instituce a s přihlédnutím k situaci, ve které se Mezinárodní velrybářská komise nachází v současnosti.

K tématu je v této práci přistupováno i pohledem států prosazujících co nejmenší regulaci lovu mořských savců se snahou pochopit jejich přístup tak, aby bylo možné dopracovat se určitého konsenzu, bez kterého není možné účinné ochrany mořských savců dosáhnout.

Jednou ze základních otázek, na kterou tato práce hledá odpověď, je schopnost mezinárodněprávní úpravy reagovat na měnící se okolnosti, jež nejvíce ohrožují mořskou biodiverzitu.

Aby mohl být proveden rozbor současné právní úpravy ochrany mořských savců, je samozřejmě nezbytné věnovat se historii této úpravy, pochopit důvody nutnosti ochrany biodiverzity (a tedy i populací mořských savců), analyzovat funkci základních institutů práva životního prostředí souvisejících s ochranou mořských savců a stav právní úpravy rybolovu, která je velmi úzce s právní úpravou ochrany mořských savců spojena. Tato práce by však také nebyla kompletní bez pokusu o návrh dalšího možného rozumného a dlouhodobě udržitelného vývoje této právní úpravy.

Práce je rozdělena na šest základních částí. Z důvodu nutného zasazení problematiky do širšího rámce se první část v obecné rovině věnuje nejdůležitějším institutům a principům mezinárodního práva životního prostředí, kterými je právní úprava ochrany mořských savců podstatně ovlivněna. Druhá část je věnována mezinárodní úpravě rybolovu, v třetí části jsou podrobněji popsány jednotlivé prostředky ochrany konkrétních druhů mořských savců s výjimkou kytovců, kterým je věnována samostatná čtvrtá a stěžejní část této práce. Pátá část práce se stručně věnuje přístupu České republiky k ochraně mořských savců. V závěrečné šesté části je pak shrnutí celé práce a především návrh možného řešení současné situace.

Jak již vyplývá z předchozích odstavců, základní vědeckou metodou práce je analytický přístup s historicko-komparativními prvky. Tuto práci rozhodně nelze považovat za vyčerpávající ve smyslu předložení úplného seznamu a popisu veškerých úmluv a prostředků mezinárodního práva sloužících k ochraně mořských savců, ale spíše jako výběr těch nejdůležitějších z nich s důrazem na nástroje ochrany jednotlivých druhů (tedy nikoliv zaměřené na ochranu životního prostředí a biologické rozmanitosti obecně).

Tato práce je psána dle právního stavu platného ke dni 30. listopadu 2012

1. Základní principy a zásady mezinárodního práva životního prostředí

Základy právní úpravy ochrany mořských savců stojí dle mého názoru na triptychu zásadních obecných principů mezinárodního práva životního prostředí, kterým se tato práce dále věnuje, a těmi jsou (i) nutnost ochrany biodiverzity, (ii) princip předběžné opatrnosti a (iii) princip trvale udržitelného rozvoje.

1.1 Ochrana biodiverzity

1.1.1 Pojem biodiverzita

Ochrana biodiverzity patří dle mého mínění mezi nejdůležitější části ochrany životního prostředí a biodiverzita je tak velmi důležitým objektem mezinárodněprávní ochrany.

Termín biologická rozmanitost byl poprvé použit pravděpodobně v roce 1968 profesorem Raymondem Dasmannem v knize *A Different Kind of Country*¹ s tím, že do obecného užívání se termín (též ve zkrácené podobě – biodiverzita) dostal na konci osmdesátých let 20. století a posléze na začátku devadesátých let 20. století v souvislosti s podpisem jedné ze stěžejních úmluv mezinárodního práva životního prostředí – Úmluvy o biologické rozmanitosti z roku 1993². V této Úmluvě je pak možné nalézt nejčastěji používanou definici biodiverzity, která je definována jako variabilita „*všech žijících organismů včetně, mezi jiným, suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jejichž jsou součástí; zahrnuje diverzitu v rámci druhů, mezi druhy i diverzitu ekosystémů*“³. Z této definice jsou zřejmé tři dimenze předmětu ochrany – biodiverzita genetická (v rámci druhu), druhová a ekosystémová.

¹ BARKER, Michael. Greenwashing Eden: The Uses and Abuses of Biodiversity. *Swans commentary* [online]. June 1, 2009 [cit. 2012-04-29]. ISSN 1554-4915. Dostupné z: <http://www.swans.com/library/art15/barker21.html>

² ŽÁKOVSKÁ, Karolína. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010, 227 s. Prameny a nové proudy právní vědy, 45. s. 7. ISBN 978-80-87146-35-4.

³ Úmluva o biologické rozmanitosti ze dne 5. června 1992. Čl. 2. In: *Sdělení MZV č. 134/1999 Sb.* [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1999/sb048-99.pdf>

1.1.2 Důvody nutnosti ochrany biodiverzity

Ačkoliv jsou důvody pro ochranu biodiverzity často diskutované a zdají se být zřejmé a obecně známé, je velmi důležité je specifikovat, a to především s ohledem na značnou rozdílnost zájmů jednotlivých hráčů na poli mezinárodního práva životního prostředí⁴.

Nejdůležitějšími důvody ochrany biodiverzity jsou důvody ekonomické. Spadá mezi ně především lepší možnost využití zdrojů potravy, neboť například vysoká genetická rozmanitost značně zvyšuje odolnost organismů proti různým nemocem, stejně tak jako zvyšuje schopnost druhů přizpůsobit se klimatickým změnám. Biodiverzita též značně přispívá odolnosti společenstev vůči přírodním katastrofám. Není možné opominout významný přínos vysoké biodiverzity pro zdravotnictví - v tradiční a moderní medicíně je používáno více než 70.000 druhů rostlin⁵.

Hodnota celkového přínosu globálního ekosystému je odhadována na 16 – 64 bilionů amerických dolarů ročně⁶.

Vedle ekonomických důvodů pro ochranu biodiverzity je nezbytné zmínit též důvody kulturní, estetické, filozofické a ekologické, jejichž kvantifikace je však z pochopitelných důvodů problematická.

Je nezpochybnitelné, že počet známých druhů klesá, odhady rychlosti poklesu počtu jednotlivých druhů se však značně liší. Většina biologů přiznává, že není možné rychlost vymírání druhů věrohodně stanovit⁷, především protože v současné době bylo na naší planetě popsáno pouze 1,8 milionů biologických druhů, zatímco vědecké odhady připouštějí existenci 2 – 200 milionů druhů⁸.

⁴ Srov. např. BOWMAN, Michael a Catherine REDGWELL. *International Law and the Conservation of Biological Diversity*. Boston: Kluwer Law International, 1996, 334 s. s. 14. ISBN 90-411-0863-7.

⁵ *International Union for Conservation of Nature* [online]. 2012 [cit. 2012-05-01]. Dostupné z: <http://www.iucn.org/>

⁶ *Ibid.*

⁷ Srov. LOMBORG, Bjørn. *The Skeptical Environmentalist: Measuring the Real State of the World*. New York: Cambridge University Press, 2001, 515 s. s. 254. ISBN 05-210-1068-3.

⁸ VIÉ, Jean-Christophe, Craig HILTON-TAYLOR a Simon N. STUART. *Wildlife in a Changing World: An Analysis of the 2008 IUCN Red List of Threatened Species* [online]. Gland, Switzerland: IUCN, 2009, 157 s. s. 6 [cit. 2012-05-01]. ISBN 28-317-1063-4. Dostupné z: <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/RL-2009-001.pdf>

V devadesátých letech minulého století bylo odhadováno, že ročně vyhyne přibližně 27 tisíc živočišných druhů⁹. V současné době se předpokládá roční úbytek druhů ještě vyšší, avšak vzhledem k problematické přesnosti odhadů jsou tyto způsoby kvantifikace podrobeny značné kritice (především pak známým „anti-ekologem“ Lomborgem¹⁰). I přes nemožnost přesného určení rychlosti ubývání jednotlivých druhů existují nezpochybnitelné výzkumy potvrzující nutnost ochrany biodiverzity. Například poslední rozsáhlý průzkum Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů při přípravě Červeného seznamu ohrožených druhů ukázal, že téměř čtvrtina (22 %) světových druhů savců je ohrožena vyhynutím či již vyhynulá¹¹. I pokud by došlo k úspěšnému zpochybnění odhadů míry vymírání jednotlivých druhů, nelze potřebu řešení ochrany biodiverzity přehlížet také vzhledem k nutné aplikaci principu předběžné opatrnosti popsaného v následující kapitole.

1.2 Princip předběžné opatrnosti

Princip předběžné opatrnosti je v zásadě modifikací principu prevence v ohrožování a poškozování životního prostředí¹². Na poli mezinárodního práva životního prostředí nalezneme jeho nejčastěji používanou definici v Deklaraci z Rio de Janeira o životním prostředí a rozvoji z roku 1992, kde je jako Zásada č. 15 definována následovně: „*Státy musí za účelem ochrany životního prostředí přijímat podle svých schopností preventivní přístupy. Tam, kde hrozí vážná nebo nenapravitelná škoda, nesmí být nedostatek vědecké jistoty zneužit pro odklad účinných opatření, která by mohla zabránit poškození životního prostředí.*“¹³ Princip předběžné opatrnosti je též

⁹ WILSON, Edward O. *The Diversity of Life*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1992, 424 s. s. 280. ISBN 06-742-1298-3.

¹⁰ LOMBORG, Bjørn, ref. 7, s. 251.

¹¹ VIÉ, Jean-Christophe, Craig HILTON-TAYLOR a Simon N. STUART, ref. 8, s. 18.

¹² DAMOHORSKÝ, Milan et al. *Právo životního prostředí*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 599 s., s. 51, ISBN 978-80-7179-498-1

¹³ Rio Declaration on Environment and Development. Zásada 15. In: *Report of the United Nations Conference on Environment and Development*. [online]. 3. – 14. června 1992 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>

jedním ze základních kamenů ekologicky trvale udržitelného rozvoje¹⁴ (viz kapitola 1.3).

Princip předběžné opatrnosti nemá své kořeny v mezinárodním právu - v právu životního prostředí se nejdříve projevoval v národních právních řádech. První výslovné zakotvení principu předběžné opatrnosti jako právního instrumentu najdeme v zákonodárství Spolkové republiky Německo v 70. letech minulého století, kdy byl zákonem o znečištění ovzduší z r. 1976 zaveden obecný *Vorsorgeprinzip* jako základní vodící prvek, kterým se správní orgány mají řídit při jednání se znečišťovateli ovzduší¹⁵.

Německu je připisován i značný podíl na prosazení výslovného principu předběžné opatrnosti v mezinárodním právu životního prostředí, protože právě návrhy Německa na ministerských konferencích o ochraně Severního moře vyústily v zakotvení principu předběžné ochrany do preambule Deklarace první mezinárodní konference o ochraně Severního moře z r. 1984¹⁶ (prozatím pouze v německé jazykové verzi – *Vorsorgemaßnahmen*; v anglické jazykové verzi se termín objevil až v Deklaraci druhé mezinárodní konference o ochraně Severního moře z r. 1987¹⁷)¹⁸.

Před výslovným použitím termínu princip předběžné opatrnosti byl však tento princip aplikován již dříve, a to i v mezinárodním právu životního prostředí v nespočtu mezinárodněprávních dokumentů, například v důležitých mezinárodních dohodách o ochraně volně žijící zvěře ze 70. let 20. století (zejména Ramsarská dohoda o mokřadech z r. 1971¹⁹, Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

¹⁴ Srov. např. COLE, David. *The Precautionary Principle: Its Origins and Role in Environmental Law* [online]. 2005 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: http://www.edo.org.au/edosa/research/david_cole_on_precautionary_principle.doc

¹⁵ Srov. např. TROUWBORST, Arie. *Evolution and Status of the Precautionary Principle on International Law*. New York: Kluwer Law International, 2002, 378 s. s. 17. ISBN 90-411-1785-7.

¹⁶ Declaration of the First International Conference on the Protection of the North Sea [online]. 1984 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z.: http://www.ospar.org/html_documents/ospar/html/1nsc-1984-bremen_declaration.pdf

¹⁷ Declaration of the Second International Conference on the Protection of the North Sea [online]. 1987 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z.: www.vliz.be/imisdocs/publications/140155.pdf

¹⁸ TROUWBORST, Arie, ref.15., s. 24.

¹⁹ Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat [online]. 1971, konsolidované znění 1994 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z. http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-texts-convention-on/main/ramsar/1-31-38%5E20671_4000_0

z r. 1972²⁰, Washingtonská úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin z r. 1973²¹ aj.). Nepochybně důležitým příkladem tzv. *de facto* předběžné opatrnosti zakotvené v mezinárodněprávních dokumentech jsou též dvě moratoria velmi významná pro ochranu mořských savců, a to konkrétně moratorium na komerční lov velryb vyhlášené od r. 1982 v rámci Mezinárodní velrybářské komise a moratorium na pelagický rybolov pomocí dlouhých volně plovoucích sítí (*large-scale pelagic driftnet fishing*) vyhlášené od r. 1989 Valným shromážděním Organizace spojených národů²².

Zásadní průlom a rozšíření principu předběžné opatrnosti do mezinárodního práva životního prostředí přinesla Konference Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru konaná ve dnech 3. – 14. června 1992, neboť čtyři z pěti dokumentů mezinárodního práva životního prostředí přijatých (resp. připravených) na této Konferenci výslovně zmiňují princip předběžné opatrnosti, a to jmenovitě Deklarace o životním prostředí a rozvoji²³, Rámcová úmluva Organizace spojených národů o změně klimatu²⁴, Úmluva o biologické rozmanitosti²⁵ a Agenda 21²⁶. Právě po Konferenci v Rio de Janeiru dosáhl princip předběžné opatrnosti globálního mezinárodního uznání.

Přes dnešní rozšířenost principu předběžné opatrnosti však nelze opominout paradox, na který upozorňuje značná část odborné veřejnosti a který spočívá v tom, že není zcela zřejmé, co přesně princip předběžné opatrnosti znamená a jak by měl být v praxi efektivně aplikován²⁷. Situace se sice v oblasti ochrany mořských zdrojů značně

²⁰ Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage [online]. 1972 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>

²¹ Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora [online]. 1973, konsolidované znění 1979 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.cites.org/eng/disc/E-Text.pdf>

²² TROUWBORST, Arie, ref.15., s. 20-21.

²³ Rio Declaration on Environment and Development, ref. 15. Zásada 15.

²⁴ United Nations Framework Convention on Climate Change. Čl. 3 [online]. United Nations, 1992 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>

²⁵ Úmluva o biologické rozmanitosti ze dne 5. června 1992. ref. 3. Preambule.

²⁶ Agenda 21. [online]. 1992 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/>

²⁷ Srov. např. O'RIORDAN, Timothy a Andrew JORDAN. The Precautionary Principle, Science, Politics and Ethics. *CSERGE Working Paper. EDM - Environmental Decision Making* [online]. 1995, č. 02 [cit. 2012-05-31]. ISSN 0967-8875. Dostupné z: http://www.cserge.ac.uk/sites/default/files/pa_1995_02.pdf

zlepšila v druhé polovině 90. let minulého století, a to především přijetím řady *soft law* dokumentů na půdě Organizace pro výživu a zemědělství (zejm. Kodex zodpovědného rybolovu z r. 1995²⁸ a výkladové směrnice Organizace pro výživu a zemědělství), ale také například přijetím Dohody o rybích hejnech z r. 1995²⁹. V praxi je ale prosazování principu předběžné opatrnosti stále velice obtížné³⁰.

Nabízí se otázka, zda lze princip předběžné opatrnosti považovat v dnešní době za princip obyčejového mezinárodního práva životního prostředí závazný pro všechny státy. Názory na tuto otázku se rozcházejí, domnívám se však, že je nutné přiklonit se k závěru, že princip předběžné opatrnosti je dnes součástí zvykového práva³¹.

1.3 Princip trvale udržitelného rozvoje

S principem předběžné opatrnosti velmi úzce souvisí princip trvale udržitelného rozvoje. Právě princip předběžné opatrnosti je totiž jedním z prostředků, kterými je možné trvale udržitelného rozvoje dosáhnout.

Za první dokument obsahující pojem princip trvale udržitelného rozvoje je většinou považována zpráva o životním prostředí Světové komise Organizace spojených národů pro životní prostředí a rozvoj Naše společná budoucnost³² (známá též jako *Brundtland report*) z roku 1987³³. Koncept trvale udržitelného rozvoje se však poprvé

²⁸ Code of Conduct for Responsible Fisheries. Čl. 6.5 [online]. 1995 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.fao.org/docrep/005/v9878e/v9878e00.HTM>

²⁹ United Nations Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks. Čl. 6 [online]. 1995 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/fish_stocks_agreement/CONF164_37.htm

³⁰ Srov. též ŽÁKOVSKÁ, Karolína, ref. 2, str. 194.

³¹ Viz též O'RIORDAN, Timothy a James CAMERON. *Interpreting the precautionary principle*. London: Earthscan Publications Ltd., 1994, 315 s. s. 283. ISBN 18-538-3200-6.

³² Např. MEBRATU, Desta. Sustainability and Sustainable Development. Environmental Impact Assessment Review [online]. 1998, roč. 18, č. 6, s. 493-520 [cit. 2012-05-31]. ISSN 01959255. DOI: 10.1016/S0195-9255(98)00019-5. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0195925598000195> či DAMOHORSKÝ, Milan et al., ref. 12, s. 49

³³ Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future [online]. 1987. [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>

v mezinárodním kontextu práva životního prostředí objevil již v 70. letech 20. století³⁴, a to zejména ve Stockholmské deklaraci Organizace spojených národů o životním prostředí z r. 1972, která v ustanovení Principu č. 13 uvádí, že „[k] dosažení rozumnějšího řízení zdrojů a zlepšení životního prostředí by Státy měly zavést integrovaný a koordinovaný přístup k plánování rozvoje tak, aby zajistily, že rozvoj je slučitelný s potřebou chránit a zlepšovat životní prostředí ku prospěchu obyvatelstva“³⁵. I když Stockholmská deklarace neuvádí výslovně pojem trvale udržitelný rozvoj, je zřejmé, že tato koncepce je v deklaraci jednoznačně obsažena.

Považuji za nezbytné též zmínit, že princip mezigenerační rovnosti, který je součástí principu trvale udržitelného rozvoje, se objevuje například již v Mezinárodní úmluvě o regulaci velrybářství z r. 1946, jejíž signatáři v preambuli uznávají „zájem národů světa na zabezpečení významných přírodních zdrojů, které představují populace velryb, pro budoucí generace“³⁶. Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství je pro tuto práci klíčová a bude podrobněji rozebrána v kapitole 4.1.2.

Výslovně se termín trvale udržitelný rozvoj poprvé objevil nejspíše³⁷ ve Strategii zachování světa Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů z r. 1980³⁸. Nejdůležitější pro rozvoj principu trvale udržitelného rozvoje však byla právě zpráva Organizace spojených národů Naše společná budoucnost, ve které můžeme nalézt též nejrozšířenější definici tohoto principu: „Trvale udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích

³⁴ Sustainable Development Timeline. INTERNATIONAL INSTITUTE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. *International Institute for Sustainable Development* [online]. 1997 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.iisd.org/rio+5/timeline/sdtimeline.htm>

³⁵ Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. Princip 13 [online] 1972. [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.unep.org/Documents.multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503>

³⁶ Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství ze dne 2. prosince 1946. Preambule. In: *Sdělení MZV č. 7/2007 Sb. m. s.* [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2007/sb005-07m.pdf>

Srov. též BIRNIE, Patricia W. a Alan E. BOYLE. *International Law and the Environment*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2002, 798 s. s. 89. ISBN 01-987-6553-3.

³⁷ About Sustainable Development. GOUVERNEMENT DU QUÉBEC. *Ministère du Développement durable, de l'Environnement et des Parcs* [online]. 2002 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: http://www.mddep.gouv.qc.ca/developpement/definition_en.htm

³⁸ World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) [online]. 1980 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/WCS-004.pdf>

*generací naplňovat jejich vlastní potřeby*³⁹. Princip v sobě pak dle zprávy Naše společná budoucnost zahrnuje dva základní koncepty, a to (i) koncept potřeb (tj. zejména základních potřeb chudých, kterým by měla být dána absolutní priorita) a (ii) koncept limitování stavu technologie a společenské organizace v závislosti na schopnosti životního prostředí uspokojit současné i budoucí potřeby.

Po vydání zprávy komise Gro Harlem Brundtlandové se následně dostal princip trvale udržitelného rozvoje do širokého povědomí především na Konferenci Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro v r. 1992. Právě při příležitosti dvacetiletého výročí konference v Rio byla na letošní rok 2012 naplánována Konference Organizace spojených národů o udržitelném rozvoji (též známá jako Rio+20). Přestože byly do této Konference vkládány poměrně velké naděje, již před jejím začátkem bylo zřejmé, že se konference nebude účastnit prezident Spojených států amerických Barack Obama, britský premiér David Cameron ani německá kancléřka Angela Merkelová⁴⁰, a konference tak neměla velkou naději přinést zásadní změny a větší prosazování principu trvale udržitelného rozvoje do praxe.

³⁹ Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, ref. 33, kap. 2, odst. 1

⁴⁰ Critics: Biggest UN summit heading toward failure. *The Washington Examiner* [online]. 2012 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://washingtonexaminer.com/entertainment/2012/05/critics-biggest-un-summit-heading-toward-failure/600116>

2. Mezinárodní úprava rybolovu

I když je tématem této práce ochrana mořských savců, není možné nevěnovat se alespoň v krátkosti mezinárodní úpravě rybolovu, která je často velmi úzce propojena s úpravou ochrany mořských savců, a to i z toho důvodu, že mezinárodněprávní dokumenty i odborná literatura zahrnují mořské savce do rybolovných zdrojů.

2.1 Historické počátky mezinárodní úpravy rybolovu

Rybolov je součástí obživy lidstva již od prvopočátků lidské civilizace. Archeologické průzkumy prokazují použití harpun na ryby již před 90 tisíci lety, rybářských sítí před 40 tisíci lety a rybářských háčků před 35 tisíci lety. Do období před 30 tisíci lety spadají první zdokumentované komunity závislé na rybolovu (v okolí jezera Mungo v Austrálii). Ve středověku pak s rozvojem konzervačních technik (například sušení, uzení či solení) došlo k rozvoji komerčního rybolovu. Masivní nárůst komerčního rybolovu poté nastal v 19. století v souvislosti s vynálezem parního pohonu lodí a zlepšení technologií rybolovu a chlazení⁴¹. S výjimkou období světových válek následně rybolov až do roku 2000 stoupal (dramatický nárůst přišel především po druhé světové válce – mezi lety 1938 a 1992 vzrostlo množství ulovených ryb z 15 milionů tun na 90 milionů tun ročně⁴²). Z tohoto důvodu a s přihlédnutím k velmi specifické charakteristice mořského prostředí je zřejmé, že muselo na poli mezinárodního práva životního prostředí dojít k určité regulaci.

Specifičnost mořského prostředí spočívá mimo jiné zejména v tom, že právně je mořský prostor rozdělen na oblasti spadající pod jurisdikci různých pobřežních států a volné moře historicky ovládané zásadou naprosté svobody, zatímco biologicky je nutné považovat oceány za jeden ekosystém, případně několik úzce propojených ekosystémů⁴³.

⁴¹ LACKEY, Robert T. Fisheries: History, Science and Management. *Water Encyclopedia: Surface and Agricultural Water* [online]. New York: John Wiley and Sons, Inc., 2005, s. 121-129 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://oregonstate.edu/dept/fw/lackey/FISHERIES-HISTORY-SCIENCE-AND-MANAGEMENT-REPRINT-2005.pdf>

⁴² BIRNIE, Patricia W. a Alan E. BOYLE, ref. 36, s. 646.

⁴³ Srov. např. ibid., s. 647, či DAMOHORSKÝ, Milan et al. *Mezinárodní právo životního prostředí: II. část*. 1. vyd. Beroun: IFEC, 2004-2008. s. 59. ISBN 978-80-903409-8-52.

Za první pokus upravit rybolov na mezinárodní úrovni je považována Mezinárodní úmluva o regulaci rybolovu v Severním moři uzavřená v Haagu v r. 1882⁴⁴, která se však zabývala spíše pravidly umožňujícími rybolov všech smluvních stran v oblasti Severního moře bez vzájemného překážení si, nikoliv pravidly regulujícími množství vylovených ryb či způsob rybolovu. S ohledem na dobu přijetí se navíc vztahovala pouze na oblast volného moře za hranicí třímílového pásma teritoriálních vod.

Právě čistě rybářské úmluvy jsou charakteristické pro období regulace rybolovu v době od jejích počátků prakticky až do Konference Organizace spojených národů v Rio de Janeiro v r. 1992, od kdy se k zájmům rybolovných států postupně přidal i zájem o ochranu biodiverzity.

V počátcích úpravy rybolovu velmi výrazně převládalo pojetí naprosté svobody volného moře (vycházející například z Grotiovy přirozenoprávní teorie formulované v 17. století v knize *Mare Liberum*⁴⁵) prosazované všemi rybářskými státy. Jednou z charakteristik je však tzv. tragédie obecní pastviny (*Tragedy of the Commons*), na které se každý snaží maximalizovat svůj užitek, což vede nutně k nadměrné a dlouhodobě neudržitelné spotřebě (a postupně až k naprostému a nenávratnému znehodnocení). Navíc vzhledem k tomu, že velká část rybolovných zdrojů migruje mezi výlučnými teritoriálními vodami různých států, není problém tragédie obecní pastviny charakteristický výlučně pro volné moře, ale i pro vody teritoriální. Rybolov je z tohoto důvodu nutné regulovat nejen v oblasti volného moře, ale též ve výlučných zónách pobřežních států.

⁴⁴ Convention Between Her Majesty, The German Emperor, King Of Prussia, The King Of The Belgians, The King Of Denmark, The President Of The French Republic, And The King Of The Netherlands, For Regulating The Police Of The North Sea Fisheries [online]. 1882 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php?t=1882-PoliceNorthSeasFishery.EN.txt&par=view_treaty_html

⁴⁵ GROTIUS, Hugo. *The Freedom of the Seas, or the Right Which Belongs to the Dutch to take part in the East Indian Trade* [online]. Ralph Van Deman Magoffin. New York: Oxford University Press, 1916 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://files.libertyfund.org/files/552/0049_Bk.pdf

2.1.1 Ženevská úmluva z r. 1958

Prvním pokusem o kodifikaci mezinárodního práva v oblasti rybolovu na globální úrovni představuje Ženevská úmluva o rybolovu a ochraně živých zdrojů volného moře z r. 1958⁴⁶, která byla přijata po první ženevské konferenci o mořském právu (známé též jako UNCLOS I) spolu s Úmluvou o teritoriálních vodách a přilehlé zóně⁴⁷, Úmluvou o kontinentálním šelfu⁴⁸ a Úmluvou o volném moři⁴⁹.

Z Ženevské úmluvy o rybolovu a ochraně živých zdrojů volného moře je jasné patrný výše zmíněný rybářský přístup, neboť ochrana živých zdrojů volného moře je v ustanovení čl. 2 definována jako „*soubor prostředků umožňujících optimální udržitelný výnos z těchto zdrojů tak, aby byla zajištěna co nejvyšší zásoba jídla a jiných mořských produktů*“.

Ženevská úmluva a okolnosti jejího přijetí jsou také typickým příkladem sporu mezi pobřežními státy snažícími se získat co nejvyšší kontrolu nad klíčovými lovišti ryb (jednak z důvodů zajištění dostatečného stavu ryb, ale samozřejmě i k získání exkluzivních práv rybolovu) a mezi státy lovicími ryby na volném moři, které se snažily prosadit v největší míře tradiční pojetí svobody na širém moři⁵⁰. Přestože do ustanovení čl. 6 Ženevské úmluvy byl zakotven zvláštní zájem pobřežních států „*na zachování produktivity biologických zdrojů v oblastech volného moře sousedících s jejich teritoriálními vodami*“ s tím, že státy, jejichž příslušníci se věnují rybolovu v těchto oblastech, musí spolupracovat s příslušným pobřežním státem v záležitostech týkajících se ochrany živých zdrojů v oblasti (a nesmí přijímat opatření, která jsou v rozporu

⁴⁶ Convention on Fishing and Conservation of Living Resources of the High Seas [online]. 1958, United Nations, 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z:

http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_fishing.pdf

⁴⁷ Convention on the Territorial Sea and Contiguous Zone [online]. 1958, United Nations, 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z:

http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_territorial_sea.pdf

⁴⁸ Convention on the Continental Shelf [online]. 1958, United Nations, 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z:

http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf

⁴⁹ Convention on the High Seas [online]. 1958, United Nations, 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_high_seas.pdf

⁵⁰ ORREGO VICUÑA, Francisco. *The Changing International Law of High Seas Fisheries*. New York: Cambridge University Press, 1999, xix, 338 p. s. 21. Cambridge studies in international and comparative law (Cambridge, England). ISBN 05-216-4193-4.

s opatřeními pobřežních států), nebyla Ženevská úmluva většinou pobřežních států podpořena (především v souvislosti s neschopností dohodnout se na stanovení pásma teritoriálních vod v Úmluvě o teritoriálních vodách a přilehlé zóně, která stanoví pouze způsob měření teritoriálních vod, nikoliv však jejich šíři – dohodnuta byla pouze šíře dvanácti námořních mil přilehlé zóny). Vzhledem k neúspěchu první Ženevské konference (a následně i druhé Ženevské konference o mořském právu v r. 1960, známé též jako UNCLOS II) si pobřežní státy nárokovaly stále větší šíři teritoriálních vod – především státy Latinské Ameriky vyhlášovaly suverenitu nad pobřežními vodami až do vzdálenosti 200 námořních mil od pobřeží⁵¹. Do stejného období spadají i slavné tresčí války mezi Islandem a Velkou Británií, během nichž Island postupně rozšiřoval šíři svých výlučných vod na 12, 50 a nakonec 200 námořních mil (Islandané jsou na vítězství proti silnému mezinárodnímu hráči dodnes velmi hrdí a právě reminiscence tresčích válek je jedním z důvodů odmítání vstupu Islandu do Evropské unie jeho obyvateli).

2.1.2 Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu z r. 1982

Výsledkem třetí Konference Organizace spojených národů o mořském právu (známé jako UNCLOS III) konané v letech 1973 až 1982 byla Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu⁵² označovaná jako ústava pro oceány⁵³, jež je považována za jeden z nejvýznamnějších dokumentů mezinárodního práva vůbec.

Zadáním Valného shromáždění Organizace spojených národů před zahájením třetí ženevské Konference bylo vytvoření jediného kodexu, který by upravoval téměř veškeré oblasti mořského práva. Právě proto jednání o Úmluvě o mořském právu trvala bezmála devět let a výsledek je dílem velkého množství kompromisů v různých oblastech mezinárodního práva. Důsledkem jsou tak často vágní a nejednoznačné formulace či nedořešení některých podstatných otázek.

⁵¹ BIRNIE, Patricia W. a Alan E. BOYLE, ref. 36, s. 651.

⁵² Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982. In: *Sdělení MZV č. 240/1996/Sb.* [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1996/sb71-96.pdf>

⁵³ Mezinárodní právo: Mořské právo. UNIC PRAHA. *Informační centrum OSN v Praze* [online]. 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=66>

K červnu 2011 ratifikovalo Úmluvu o mořském právu úctyhodných 162 smluvních států⁵⁴. Z klíčových mezinárodních aktérů chybí pouze Spojené státy americké, které se vyjednávání o Úmluvě velmi aktivně účastnily, ale nakonec k Úmluvě nepřistoupily zejména z důvodu úpravy těžby na mořském dně za hranicemi národní jurisdikce v ustanoveních části XI. Úmluvy⁵⁵. Současná administrativa Spojených států však v poslední době ratifikaci Úmluvy velmi silně prosazuje a ministryně zahraničních věcí Spojených států Hillary Clintonová na půdě senátního výboru pro zahraniční vztahy dne 23. května 2012 označila přistoupení k Úmluvě za naprostou nutnost⁵⁶. Dle mého názoru se však již drtivá většina ustanovení Úmluvy stala součástí obyčejového mezinárodního práva, a přistoupení Spojených států k Úmluvě proto nepovažuji za příliš podstatné pro mezinárodní právo (i když pro Spojené státy samozřejmě může mít značný význam s ohledem na měnící se situaci v arktických oblastech, ve které Spojené státy jejich neúčast na Úmluvě značně znevýhodňuje⁵⁷).

Nejdůležitější změnou oproti předchozím ženevským úmluvám, které Úmluva o mořském právu nahradila, je zcela jistě dodnes platná úprava jednotlivých mořských pásem⁵⁸.

⁵⁴ Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the Convention and the related Agreements as at 03 June 2011. DIVISION FOR OCEAN AFFAIRS AND THE LAW OF THE SEA, Office of Legal Affairs, United Nations. *United Nations: Oceans and Law of the Sea* [online]. 2011 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z:

http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm

⁵⁵ MALONE, James L. The United States and the Law of the Sea after UNCLOS III. *Law and Contemporary Problems: The Law of the Sea: Where Now?* [online]. Spring, 1983, Vol. 46, No. 2, s. 29-36 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1191507>

⁵⁶ CLINTON, Hillary Rodham. The Law of the Sea Convention (Treaty Doc. 103-39): The U.S. National Security and Strategic Imperatives for Ratification. *U. S. Department of State: Diplomacy in Action* [online]. 2012 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/05/190685.htm>

⁵⁷ Viz např. MANNION, Jim. AFP. Clinton in Arctic to see impact of climate change. *Google News* [online]. 2012 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z:

<http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hohEAK0N-vo6jGS-JsZM1KBNISZg?docId=CNG.85a11c5c2c24b3ba3c4589466d52917a.181>

⁵⁸ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan et al. *Mezinárodní právo životního prostředí: II. část*, ref. 43, s. 63.

2.2 Mořské oblasti a úprava rybolovu

Dle Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu se mořské vody dělí na následující oblasti: (i) vnitřní vody, (ii) pobřežní moře (teritoriální vody), (iii) souostrovňové vody, (iv) přílehlou zónu, (v) výlučnou ekonomickou zónu, (vi) kontinentální šelf a (vii) volné moře.

2.2.1 Vnitřní vody, souostrovňové vody a pobřežní moře

Vnitřní vody se dle Úmluvy o mořském právu nacházejí mezi pevninou a linií největšího odlivu⁵⁹, souostrovňové vody pak tvoří oblast mezi jednotlivými ostrovy souostrovňového státu⁶⁰.

Šíři pobřežního moře má právo stanovit každý stát až po hranici nepřesahující dvanáct námořních mil od linie největšího odlivu (resp. od přímých základních linií)⁶¹. V dnešní době má ze všech pobřežních států zachováno historické třímílové pásmo pobřežního moře pouze Jordánsko⁶². Nad oblastí vnitřních a souostrovňových vod (považovaných za území státu) je rozšířena svrchovanost pobřežních a souostrovňových států též na pobřežní moře, přičemž jediným omezením pro tyto státy je povinnost vykonávat svrchovanost v souladu s Úmluvou a s jinými pravidly mezinárodního práva⁶³.

Pravidel omezujících svrchovanost států nad oblastmi pobřežního moře je však velmi málo. Za typický příklad můžeme považovat nařízení a směrnice vydané v rámci Společné rybářské politiky Evropské unie vytvořené v r. 1983 (v návaznosti na Společnou zemědělskou politiku ze 70. let 20. století, jejíž součástí byl rybolov do té doby) na základě ustanovení čl. 38 Smlouvy o založení Evropského hospodářského

⁵⁹ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982, ref. 52, čl. 8.

⁶⁰ Ibid., čl. 49.

⁶¹ Ibid., čl. 3.

⁶² DIVISION FOR OCEAN AFFAIRS AND THE LAW OF THE SEA, Office of Legal Affairs of the United Nations. Table of claims to maritime jurisdiction (as at 15 July 2011) [online]. 2011 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z:

http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/table_summary_of_claims.pdf

⁶³ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982, ref. 52, čl. 2 a 49.

společenství z r. 1957⁶⁴. Společná rybářská politika prošla značnou reformou v r. 2002 a v současné době z důvodu značné kritiky z řad rybářů (ale i „ochranářů“) probíhá vyjednávání o další reformě⁶⁵. Klíčovým prvkem Společné rybářské politiky jsou pravidla rybolovu stanovená k zajištění jeho udržitelnosti. Jedná se především o limitaci velikosti rybářských flotil a času stráveného rybolovem, zakotvení kvót omezujících množství vylovených ryb (*Total allowable catch – TAC*) a technické předpisy o prostředcích používaných k rybolovu a místech, kde je rybolov možný⁶⁶. Od reformy projednávané v současnosti je možné očekávat mimo jiné víceleté plánování (s ekosystémovým přístupem) a úplný zákaz výmětů (vyhazování nežádoucích úlovků zpět do vody).

Jistým omezením plynoucím z Úmluvy o mořském právu je též povinnost souostrovňích států respektovat stávající dohody s jinými státy a uznávat „*tradiční práva rybolovu a jinou oprávněnou činnost bezprostředně přilehlých sousedních států v určitých oblastech tvořících součást jeho souostrovňích vod*“⁶⁷.

2.2.2 Přilehlá zóna a výlučná ekonomická zóna

Přilehlá zóna se rozprostírá ve vzdálenosti do 24 námořních mil od základních linií, od kterých se měří šíře pobřežního moře⁶⁸. Pro úpravu rybolovu však nemá žádný význam, pouze umožňuje pobřežním státům provádět kontrolu k zabránění porušování jejich celních, finančních, přistěhovaleckých nebo zdravotnických předpisů.

Naopak výlučná ekonomická zóna má pro oblast rybolovu význam značný. Je to „*oblast nacházející se za pobřežním mořem a k němu přilehlá, která podléhá zvláštnímu*

⁶⁴ Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství [online]. 1957 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11957E/word/11957E.doc>
Srov. též BIRNIE, Patricia W. a Alan E. BOYLE, ref. 36, s. 657.

⁶⁵ EVROPSKÁ KOMISE. *Společná rybářská politika: Uživatelská příručka* [online]. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2009, 36 s. [cit. 2012-06-03]. ISBN 978-92-79-09870-3. DOI: 10.2771/62844. Dostupné z: http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp2008_cs.pdf
Více viz Reforma společné rybářské politiky. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/fisheries/reform/index_cs.htm

⁶⁶ Společná rybářská politika (SRP): Řízení rybolovu v EU. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/index_cs.htm

⁶⁷ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982, ref. 52, čl. 51.

⁶⁸ Ibid., čl. 33.

právnímu režimu⁶⁹, která „nesmí být širší než 200 námořních mil od základních linií, od nichž se měří šíře pobřežního moře“⁷⁰. Nejde o oblast, nad kterou by příslušný stát měl územní svrchovanost, ale spíše o funkční zónu, ve které „má pobřežní stát svrchovaná práva za účelem průzkumu a využívání přírodních zdrojů, ať živých či neživých, mořského dna a podzemí a vod nad nimi ležících, jejich uchování a hospodaření s nimi“⁷¹.

Ve výlučných ekonomických zónách má pobřežní stát právo určit přípustný úlovek živých zdrojů (TAC). Má však povinnost zajistit, „s ohledem na nejlepší vědecké údaje, které má k dispozici, [...], aby zachování živých zdrojů ve výlučné ekonomické zóně nebylo ohroženo jejich nadměrnou těžbou“. Opatření pobřežního státu by se rovněž měla zaměřovat „na udržení nebo obnovení populace lovných druhů na úrovních, které mohou zabezpečit maximálně dosažitelný výtěžek určený příslušnými faktory životního prostředí a faktory ekonomickými, včetně hospodářských potřeb pobřežních rybářských společenství a zvláštních požadavků rozvojových států, a [...] brát v úvahu způsoby rybolovu a vzájemnou závislost druhů“⁷².

Pokud by stát neměl kapacitu na výlov celého přípustného množství, které stanovil, „poskytne prostřednictvím dohod či jiných ujednání jiným státům přístup k přebytkům přípustného výlovu“⁷³.

Vzhledem k tomu, že drtivá většina rybolovných zdrojů se nachází právě ve výlučných ekonomických zónách⁷⁴, došlo zakotvením dvousetmílových výlučných ekonomických zón do mezinárodního práva k odstranění jedné z hlavních příčin nadměrného rybolovu. Záleží však na tom, zda jsou pobřežní státy schopny (a ochotny) efektivně vynucovat dlouhodobě udržitelný lov ryb, přičemž bez spolupráce jednotlivých států při sběru a vyhodnocování dat a především při kontrole ilegálního

⁶⁹ Ibid., čl. 55.

⁷⁰ Ibid., čl. 57.

⁷¹ Ibid., čl. 56.

⁷² Ibid., čl. 61.

⁷³ Ibid., čl. 62.

⁷⁴ LAUCK, Tim, Colin W. CLARK, Marc MANGEL a Gordon R. MUNRO. IMPLEMENTING THE PRECAUTIONARY PRINCIPLE IN FISHERIES MANAGEMENT THROUGH MARINE RESERVES. *Ecological Applications* [online]. 1998, roč. 8, sp1, S72-S78 [cit. 2012-06-03]. ISSN 1051-0761. DOI: 10.1890/1051-0761(1998)8[S72:ITPPIF]2.0.CO;2. Dostupné z: [http://www.esajournals.org/doi/abs/10.1890/1051-0761\(1998\)8\[S72:ITPPIF\]2.0.CO;2](http://www.esajournals.org/doi/abs/10.1890/1051-0761(1998)8[S72:ITPPIF]2.0.CO;2)

rybolovu masivního rozsahu v některých oblastech lze o možnostech především rozvojových států účinně bránit nadměrnému lovu ryb pochybovat (za příklad poměrně úspěšné spolupráce lze považovat sedmnáctičlenné Fórum pacifických ostrovů, na jehož půdě vznikla v r. 1979 Agentura pro rybolov či Niueská úmluva o spolupráci při dohledu a výkonu práva v oblasti rybolovu v Jižním Pacifiku z r. 1992⁷⁵)⁷⁶.

Za největší příčinu selhávání velké většiny pobřežních států při efektivním vynucování dlouhodobě udržitelného rybolovu považují časté vítězství krátkodobých ekonomických a politických zájmů nad cíli dlouhodobými.

2.2.3 Kontinentální šelf

Kontinentální šelf pobřežních států „zahrnuje mořské dno a podzemí podmořských oblastí, které leží za hranicemi [...] pobřežního moře po celém přirozeném prodloužení pevninského území [pobřežního státu] k vnější hranici kontinentálního okraje anebo do vzdálenosti 200 námořních mil od základních linií, od kterých se měří šíře pobřežního moře tam, kde vnější hranice kontinentálního okraje této vzdálenosti nedosahuje“⁷⁷. Pobřežní státy mohou dle Úmluvy o mořském právu nad kontinentálním šelfem vykonávat svrchovaná práva za účelem jeho průzkumu a využívání přírodních zdrojů kontinentálního šelfu⁷⁸. Úprava kontinentálního šelfu v Úmluvě o mořském právu je v zásadě převzata z Úmluvy o kontinentálním šelfu⁷⁹.

Vzhledem k tomu, že Úmluva o mořském právu neupravuje právní režim vod v oblasti kontinentálního šelfu a naopak stanoví, že „práva pobřežního státu nad kontinentálním šelfem se nedotýkají právního statusu vod“⁸⁰, závisí právní režim rybolovných zdrojů ve vodách nad kontinentálním šelfem na tom, zda se území nachází ve dvoutmílovém pásmu výlučné ekonomické zóny anebo v oblasti volného moře. Výjimku však tvoří tzv. přisedlé druhy, které jsou považovány za přírodní zdroje

⁷⁵ Niue Treaty on Cooperation in Fisheries Surveillance and Law Enforcement in the South Pacific Region [online]. 1992 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z:

<http://www.ffa.int/system/files/%252Fhome/ffaadmin/%252Ffiles/ffa/Niue%20Treaty.pdf>

⁷⁶ BIRNIE, Patricia W. a Alan E. BOYLE, ref. 36, s. 660.

⁷⁷ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982, ref. 52, čl. 76.

⁷⁸ Ibid., čl. 77.

⁷⁹ Convention on the Continental Shelf, ref. 48.

⁸⁰ Ibid., čl. 78.

kontinentálního šelfu. Úmluva o mořském právu definuje přisedlé druhy jako „*organisms, které ve stavu, kdy je možno je lovit, buď nehybně spočívají na dně mořském, nebo pod ním anebo jsou neschopné se přemísťovat jinak než ve stálém fyzickém kontaktu s mořským dnem nebo podzemím*“⁸¹.

Tato definice přisedlých druhů však má naprosto minimální (až nulový) vědecký základ v systematické biologii⁸², což přináší značné problémy především u množství živočichů nacházejících se u tzv. hydrotermálních prúdů (někdy též nazývané komíny, vývěry či sopouchy – v angličtině pak *hydrothermal vents*)⁸³, a to z toho důvodu, že část živočichů žijících v těchto oblastech nepochybně naplňují definici přisedlých druhů v Úmluvě o mořském právu (například měkkýši a rourkatí červi), zatímco část živočichů mezi přisedlé druhy jednoznačně nepatří (například ryby a hlavonožci). Tato skutečnost přináší značnou nejistotu při hlubokomořské těžbě v oblastech hydrotermálních prúdů. V současné době by mohl omezit těžbu v těchto oblastech pravděpodobně pouze Mezinárodní úřad pro mořské dno při uplatnění principu předběžné opatrnosti, nicméně vzhledem k tomu, že se dá očekávat stále větší rozvoj těžby na dně moří právě v oblastech hydrotermálních prúdů, rozhodně je nutné jednoznačně upravit tuto oblast v mezinárodním právu životního prostředí za použití ekosystémového přístupu⁸⁴.

⁸¹ Ibid., čl. 77.

⁸² ALLEN, Craig H. Protecting the Oceanic Gardens of Eden: International Law Issues in Deep-Sea Vent Resource Conservation and Management. *Georgetown International Environmental Law Review* [online]. 2001, 2000-2001, č. 13, s. 563-621 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/gintenlr13&div=22&id=&page=>

⁸³ Srov. též LEARY, D. K. Bioprospecting and the Genetic Resources of Hydrothermal Vents on the High Seas: What Is the Existing Legal Position, Where Are We Heading and What Are Our Options?. *Macquarie Journal of International and Comparative Environmental Law* [online]. 2004, č. 7, s. 137-178 [cit. 2012-08-05]. Dostupné z: <http://www.austlii.edu.au/au/journals/MqJICEEnvLaw/2004/7.html> či BIRNIE, Patricia W. a Alan E. BOYLE, ref. 36, s. 658.

⁸⁴ Srov. též KORN, Horst, Susanne FRIEDRICH a FEIT. Deep Sea Genetic Resources in the Context of the Convention on Biological Diversity and the United Nations Convention on the Law of the Sea. *BfN-Skripten* [online]. Bonn, 2003, č. 79 [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:S_tw97xDCr0J:scholar.google.com/&hl=en&

2.2.4 Volné moře

Největší část mořských vod zahrnuje volné moře. Úmluva o mořském právu používá negativní zbytkovou definici volného moře, podle níž volné moře zahrnuje „všechny části moře, které nejsou zahrnuty do výlučné ekonomické zóny, do pobřežního moře anebo do vnitrozemských vod souostrovního státu.“⁸⁵. Jak je uvedeno výše, oblast volného moře je historicky ovládána zásadou svobody volného moře. Tuto zásadu výslovně potvrzuje Úmluva o mořském právu, když stanoví, že „volné moře je otevřeno všem státům, ať pobřežním nebo vnitrozemským“⁸⁶. Svoboda volného moře je limitována pouze ustanoveními Úmluvy o mořském právu a pravidly mezinárodního práva. Úmluva pak dále výslovně stanoví, že „žádný stát si nemůže činiti platné nároky na podrobení kterékoli části volného moře své svrchovanosti“⁸⁷.

Svoboda volného moře zahrnuje též svobodu rybolovu. Vzhledem k tomu, že obrovské množství rybolovných druhů migruje mezi výlučnými ekonomickými zónami jednotlivých států a oblastí volného moře (především mořští savci tráví značnou část svého života právě v oblasti volného moře), je regulace rybolovu v oblasti volného moře naprosto klíčová (zejména s přihlédnutím k výše zmíněnému problému tragédie obecní pastviny). Nelze však bohužel říct, že by úprava rybolovu na volném moři v Úmluvě o mořském právu zásadním způsobem zajišťovala ochranu mořských živočichů, kteří se zde vyskytují.

Dle Úmluvy o mořském právu mají všechny státy „povinnost přijímat anebo spolupracovat s jinými státy při přijímání takových opatření ohledně svých státních příslušníků, která jsou nezbytná pro zachování živých zdrojů volného moře“⁸⁸.

V dalších odstavcích je pak v Úmluvě o mořském právu zakotvena povinnost spolupráce států při hospodaření s živými zdroji v oblasti volného moře⁸⁹ a stanoven postup při určování přípustného úlovku a při přijímání jiných opatření za účelem

⁸⁵ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982, ref. 52, čl. 86.

⁸⁶ Ibid., čl. 87.

⁸⁷ Ibid., čl. 89.

⁸⁸ Ibid., čl. 117.

⁸⁹ Ibid., čl. 118.

zachovávání živých zdrojů ve volném moři⁹⁰ (aniž by však byla zakotvena povinnost přípustný úlovek stanovit). Na rozdíl od úpravy článku 61 Úmluvy o mořském právu týkajícího se výlučných ekonomických zón však z pochopitelných důvodů (neexistuje odpovědný stát) není v části Úmluvy o mořském právu týkající se volného moře povinnost zajistit, aby zachovávání živých zdrojů nebylo ohroženo jejich nadměrnou těžbou⁹¹.

2.3 Druhový přístup k rybolovu v Úmluvě Organizace spojených národů o mořském právu

Jak je uvedeno výše, značná část rybolovných zdrojů určitým způsobem migruje mezi jednotlivými mořskými oblastmi. Z tohoto důvodu Úmluva o mořském právu specifickým způsobem upravuje čtyři kategorie migrujících rybolovných zdrojů – (i) vysoce stěhovavé druhy, (ii) mořské savce (o nichž bude pojednáno dále), (iii) tzv. anadromní druhy a (iv) tzv. katadromní druhy. Specifickým způsobem jsou upraveny též přisedlé druhy, o kterých je pojednáno výše.

2.3.1 Vysoce stěhovavé druhy

Vysoce stěhovavé druhy jsou poněkud nešťastně taxativně vyjmenovány v příloze č. I Úmluvy o mořském právu. Do této kategorie spadají především druhy tuňáků, makrely, pražmovité ryby, mečouni, žraloci, kytovci a další stěhovavé druhy.

Úprava vysoce stěhovavých druhů v Úmluvě o mořském právu představuje výborný příklad problematičnosti celé Úmluvy o mořském právu způsobené shora uvedenými historickými souvislostmi při procesu jejího přijímání. Úmluva totiž odráží jednak přístup států lovicích ve vzdálených vodách v čele se Spojenými státy americkými (tzv. *distant water fishing nations*), které prosazovaly co nejmenší vliv pobřežních států, a jednak přístup rozvojových pobřežních států prosazujících svá suverénní práva k lovu vysoce stěhovavých druhů (zejména tuňáků). Z tohoto důvodu obsahuje Úmluva o mořském právu dvě protichůdná ustanovení. Pobřežní státy mají

⁹⁰ Ibid., čl. 119.

⁹¹ Srov. též BIRNIE, Patricia W. a Alan E. BOYLE, ref. 36, s. 663.

na jednu stranu povinnost spolupracovat s jinými státy, jejichž státní příslušníci loví v příslušných oblastech vysoce stěhovavé druhy „se záměrem zajistit zachování a podporu cíle optimálních výlovů takových druhů“⁹², na druhou stranu je zde ovšem výslovně uvedeno, že toto ustanovení se použije jako doplnění ostatních ustanovení části týkající se výlučné ekonomické zóny⁹³.

Tato úprava přinášela po přijetí Úmluvy o mořském právu významné rozpory mezi pobřežními státy a státy lovicími ve vzdálených vodách. Pobřežní státy totiž vykládaly ustanovení druhého odstavce čl. 64 Úmluvy jako princip subsidiarity, tj. pokud se vysoce stěhovavé druhy nacházejí ve výlučné ekonomické zóně pobřežního státu, vykonává pobřežní stát z hlediska využívání a hospodaření s vysoce stěhovavými druhy svrchovaná práva, zatímco státy lovicí ve vzdálených vodách dovozovaly z prvního odstavce čl. 64 Úmluvy o mořském právu určitý vliv na hospodaření s těmito druhy i v rámci výlučných ekonomických zón pobřežních států. Spojené státy americké nakonec na přelomu 80. a 90. let 20. století od tohoto výkladu ustoupily a přiznaly pobřežním státům svrchované právo nad vysoce stěhovavými druhy ve výlučných ekonomických vodách⁹⁴. Tyto spory se však následně ve větší míře obnovily se stoupajícím významem rybolovu na volném moři (kterému v době přijetí Úmluvy o mořském právu nebyl přikládán tak velký význam). Jako nejvýznamnější sporné oblasti je možné uvést například oblast mělčin Grand Banks u Newfoundlandu (Kanada vs. Evropské společenství) či oblast často zvaná Doughnut Hole v Beringově moři⁹⁵ (Spojené státy americké vs. Rusko, resp. Sovětský svaz)⁹⁶.

Značně kritická situace byla řešena až na Konferenci Organizace spojených národů o tažných hejnech ryb a silně stěhovavých rybích populacích konané mezi lety 1993 a 1995 v New Yorku, která vyústila v přijetí Dohody o provedení ustanovení

⁹² Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982, ref. 52, čl. 64, odst. 1.

⁹³ Ibid., čl. 64, odst. 2.

⁹⁴ Srov. např. KAITALA a Gordon R. MUNRO. The Management of High Seas Fisheries. *Marine Resource Economics* [online]. USA: Marine Resources Foundation, 1993, Volume 8, s. 313-329 [cit. 2012-08-19]. Dostupné z:

<ftp://ftp.fisheries.ubc.ca/m.bailey/Papers/game%20theory/kaitalaMunro1993.pdf> či BIRNIE, Patricia W. a Alan E. BOYLE, ref. 36, s. 666.

⁹⁵ Jedná se o jedinou oblast v Beringově moři, která spadá do oblasti volného moře.

⁹⁶ KAITALA a Gordon R. MUNRO, ref. 94, s. 317.

Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982 o zachování a řízení tažných populací ryb a vysoce stěhovavých rybích populací⁹⁷ (označovaná zkráceně jako Dohoda o rybích hejnech, v angličtině *Fish Stocks Agreement*)⁹⁸.

Dohoda o rybích hejnech představuje jednoznačně velice kvalitní a moderní mezinárodní úmluvu zahrnující zásady příznačné pro období po konferenci v Rio de Janeiru, tedy především princip předběžné opatrnosti a ekosystémový přístup⁹⁹. Nicméně to, co by mělo být považováno za velký přínos této Dohody (a co zdůvodňuje opatrný optimismus, který přijetí Dohody o rybích hejnech přineslo¹⁰⁰), je dle mého názoru nutné považovat též za hlavní negativum Dohody o rybích hejnech. Dohoda se totiž sice vypořádala s vágností ustanovení článků Úmluvy o mořském právu týkajících se volného moře a zakotvila v klíčovém ustanovení Dohody povinnost spolupráce pobřežních států a států provozujících rybolov na volném moři zejména prostřednictvím regionálních organizací nebo dohod týkajících se řízení rybolovu, které jsou otevřeny všem státům majícím opodstatněný nárok na dotčený rybolov (a pouze státy, které se účastní takové dohody či organizace nebo se řídí jejími pravidly, mají přístup ke zdrojům rybolovu v oblastech spadající pod takovou regionální dohodu či organizaci)¹⁰¹. Nicméně v současné době má Dohoda o rybích hejnech pouze 78 členských států¹⁰² oproti 162 členským státům Úmluvy o mořském právu, přičemž

⁹⁷ Za zmínku nad rámec této práce stojí zvláštní proces ratifikace této Dohody v České republice, kdy s přistoupením k dohodě vyjádřila souhlas vláda, následně došlo ke schválení Dohody oběma komorami Parlamentu, nicméně Dohoda nebyla vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv a Česká republika se stala smluvní stranou Dohody pouze jakožto členský stát Evropských společenství (resp. Evropské unie), přičemž o platnosti takového přistoupení je možné v teoretické rovině mezinárodního práva polemizovat.

⁹⁸ Dohoda o provedení ustanovení Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982 o zachování a řízení tažných populací ryb a vysoce stěhovavých rybích populací ze dne 4. srpna 1995. [online]. [cit. 2012-08-20]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/01/03/00010362.pdf>

⁹⁹ Srov. ŽÁKOVSKÁ, Karolína, ref. 2, str. 78.

¹⁰⁰ Srov. např. MUNRO, Gordno R. The United Nations Fish Stocks Agreement of 1995: History and Problems of Implementation. *Marine Resource Economics* [online]. USA: Marine Resources Foundation, 2001, Volume 15, s. 265-280 [cit. 2012-08-20]. Dostupné z: <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/28205/1/15040265.pdf>

¹⁰¹ Dohoda o provedení ustanovení Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982 o zachování a řízení tažných populací ryb a vysoce stěhovavých rybích populací ze dne 4. srpna 1995, ref. 98, čl. 8.

¹⁰² DIVISION FOR OCEAN AFFAIRS AND THE LAW OF THE SEA, Office of Legal Affairs of the United Nations Table recapitulating the status of the Convention and of the related Agreements, as at 20

důvodem pro neúčast velkého množství států na Dohodě o rybních hejnech je pravděpodobně výsledek analýzy nákladů a přínosů (*Cost Benefit Analysis*) členství s ohledem na ekosystémový přístup a přístup předběžné opatrnosti (velmi konkrétně a závazně promítnutý v opatřeních k zachování a řízení stanovených příslušnými regionálními organizacemi s možným důsledkem úbytku rybolovných příležitostí či zvýšení provozních nákladů)¹⁰³.

2.3.2 Anadromní druhy

Anadromní druhy jsou vedle katadromních a amphidromních druhů jedním z typů diadromních druhů (tedy druhů, které v průběhu svého života migrují mezi mořskými vodami a sladkovodními vodami). Pro anadromní druhy je charakteristické tření v sladkých vnitrozemních vodách, přičemž většinu života stráví ve vodách mořských. Typickými zástupci anadromních druhů jsou především lososovité ryby¹⁰⁴.

Dle Úmluvy o mořském právu mají prvořadý podíl na anadromních druzích a odpovědnost za ně státy, v jejichž řekách mají tyto druhy původ. Tyto státy musí pro anadromní druhy zajistit jejich zachování vhodnými regulačními opatřeními ve všech svých vodách (až po hranici své výlučné ekonomické zóny). Zároveň mohou tyto státy určit celkový přípustný výlov anadromních druhů, které mají původ v jejich řekách. Až na výjimky není možné lovit anadromní druhy na volném moři. Takovou výjimkou jsou pak případy, kdy by toto ustanovení vedlo k ekonomickému znevýhodnění jiného státu, než je stát původu.¹⁰⁵

Specifičnost anadromních druhů je důvodem toho, že se na ně nevztahuje většina rybolovných úmluv. Jako příklad úmluv, které se naopak těmito druhy zabývají,

September 2011 [online]. 2011 [cit. 2012-08-20]. Dostupné z:

http://www.un.org/Depts/los/reference_files/status2010.pdf

¹⁰³ Srov. zejm. MOLENAAR, E. J. Non-Participation in the Fish Stocks Agreement: Status and Reasons. *The International Journal of Marine and Coastal Law* [online]. 2011-01-01, roč. 26, č. 2, s. 195-234 [cit. 2012-08-20]. ISSN 0927-3522. DOI: 10.1163/157180811X558956. Dostupné z:

<http://booksandjournals.brillonline.com/content/10.1163/157180811x558956>

¹⁰⁴ GROSS, Mart. R. Evolution of Diadromy in Fishes. In: *American Fisheries Society Symposium* [online]. 1987, s. 14-25 [cit. 2012-08-26]. 1. Dostupné z: <http://labs.eeb.utoronto.ca/gross/Gross1987.pdf>

¹⁰⁵ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982, ref. 52, čl. 66.

je možné uvést zejména reykjavickou Úmluvu na ochranu lososů v severním Atlantiku z roku 1982¹⁰⁶ a Úmluvu na ochranu anadromních hejn v severním Tichém oceánu z roku 1992¹⁰⁷, které poměrně úspěšně vytvořily rozsáhlé zóny sloužící jako útočiště lososovitých ryb. Avšak za jistý důkaz o 'slabosti' těchto úmluv je možné považovat vystoupení Islandu z Organizace na zachování lososa v severním Atlantickém oceánu k 31. prosinci 2009¹⁰⁸, kdy zvítězil ekonomický zájem Islandu v období hospodářské krize nad společnými zájmy sledovanými touto organizací.

Zásadním problémem, který prozatím nezískal dostatečnou pozornost v mezinárodních úmluvách, je v současné době promíchávání volně žijících lososů s lososy uniklými z rybích farem. Toto promíchávání vede jednak k ohrožení volně žijících lososů různými nemocemi, ale pravděpodobně též k nevratným změnám genofondu volně žijících populací¹⁰⁹.

2.3.3 Katadromní druhy

Katadromní druhy na rozdíl od druhů anadromních tráví většinu svého života ve sladkovodních oblastech a třou se v oblastech mořských. Typickým zástupcem katadromních ryb jsou ryby úhořovité. Za hospodaření s těmito druhy je odpovědný pobřežní stát, v jehož vodách tráví katadromní druhy větší část svého životního cyklu. Tento pobřežní stát je zároveň povinen zajistit vstup a výstup stěhujících se

¹⁰⁶ Úmluva na ochranu lososů v severním Atlantiku. In: *EUR-lex* [právní informační systém] [online]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2012-08-26]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21982A0302%2801%29:CS:HTML>

¹⁰⁷ Convention for the Conservation of Anadromous Stocks in the North Pacific Ocean [online]. 1992 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.npafc.org/new/publications/HandBook/English%20%28page1-44%29.pdf>

¹⁰⁸ About NASCO. NORTH ATLANTIC SALMON CONSERVATION ORGANIZATION. *North Atlantic Salmon Conservation Organization: Conserving and Restoring Wild Atlantic Salmon* [online]. 2012 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.nasco.int/about.html>

¹⁰⁹ Srov. MCGINNITY, P., C. STONE, J. B. TAGGART, D. COOKE, D. COTTER, R. HYNES, C. MCCAMLEY, T. CROSS a A. FERGUSON. Genetic Impact of Escaped Farmed Atlantic Salmon (*Salmo salar* L.) on Native Populations: Use of DNA Profiling to Assess Freshwater Performance of Wild, Farmed, and Hybrid Progeny in a Natural River Environment. *ICES Journal of Marine Science* [online]. 1997, č. 54, s. 998-1008 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://icesjms.oxfordjournals.org/content/54/6/998.full.pdf> či BIRNIE, Patricia W. a Alan E. BOYLE, ref 36, s. 670.

katadromních ryb. „Výlov katadromních druhů je možné provádět pouze ve vodách od vnějších hranic výlučné ekonomické zóny směrem k pevnině“.¹¹⁰

2.4 Úprava rybolovu v období po Úmluvě o mořském právu

Obecně je možné rozdělit mezinárodněprávní úpravu rybolovu na tři historické větve – (i) větev navazující na Úmluvu Organizace spojených národů o mořském právu, (ii) úpravu vycházející z konferencí Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji a (iii) instrumenty přijaté na půdě Organizace pro výživu a zemědělství Organizace spojených národů¹¹¹.

Vzhledem k vývoji mezinárodněprávní úpravy rybolovu a specifičnosti mořského prostředí (viz výše) byla pro mezinárodněprávní úpravu rybolovu do nedávné doby charakteristická značná rozštěpenost, ať se již jedná o rozštěpenost oblastní nebo o v minulosti téměř vždy uplatňovaný jednodruhový přístup k rybolovu¹¹². Ekosystémový přístup se ve všech třech historických vývojových větvích začal dle mého názoru konečně prosazovat až v nedávné minulosti a to navíc velmi pomalu a zejména v právně nezávazných dokumentech.

Počátek většího prosazování tohoto komplexního přístupu je možno pozorovat především na půdě Organizace pro výživu a zemědělství Organizace spojených národů, jejíž konference v Cancúnu v roce 1992 vyústila k přijetí Cancúnské deklarace, která významně ovlivnila též Konferenci Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji, zejména pak znění Agendy 21. Následovala konference o tažných hejnech ryb a silně stěhovavých rybích populacích v New Yorku v roce 1993 a poté přijetí Dohody o podpoře dodržování mezinárodních opatření v oblasti ochrany rybolovných zdrojů a hospodaření s nimi rybářskými plavidly na volném moři¹¹³. Tato neobvyklá aktivita

¹¹⁰ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982, ref. 52, čl. 67.

¹¹¹ Srov. TURREL, W. R. The Policy Basis of the "Ecosystem Approach" to Fisheries Management. *Fisheries Research Services Internal Report* [online]. 2004, 02/04 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://scrutinyreview.org/Uploads/Documents/0204INT.pdf>

¹¹² Srov. též ŽÁKOVSKÁ, Karolína, ref. 2, str. 188.

¹¹³ FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Agreement to promote compliance with international conservation and management measures by fishing vessels on the high seas* [online]. reprint. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 1995 [cit. 2012-08-26]. ISBN 92-500-4062-8. Dostupné z: <http://www.fao.org/docrep/meeting/003/x3130m/X3130E00.HTM>

na poli mezinárodního práva rybolovu vyvrcholila jednomyslným přijetím Kodexu chování pro zodpovědný rybolov¹¹⁴ na půdě Organizace pro výživu a zemědělství v roce 1995¹¹⁵.

Kodex chování pro zodpovědný rybolov je možné bezesporu považovat za jeden z nejvýznamnějších dokumentů přijatých na půdě Organizace pro výživu a zemědělství¹¹⁶. Jeho cílem je především nastolit pravidla pro zodpovědný rybolov v kontextu biologických, technologických, ekonomických, sociálních, ekologických a komerčních aspektů a sloužit jako prostředek států k vytvoření a případnému zlepšení právních předpisů tak, aby obsahovaly principy udržitelného rybolovu¹¹⁷. Kodex obsahuje mnoho podstatných moderních zásad včetně právě výše zmíněného ekosystémového přístupu.

Ekosystémový přístup byl následně opět akcentován mimo jiné na Konferenci Organizace pro výživu a zemědělství o zodpovědném rybolovu konané v roce 2001 v Reykjavíku, na které byla přijata Reykjavická deklaráce¹¹⁸, ve které účastníci Konference prohlásili, že budou usilovně pracovat na zakotvení ekosystémového přístupu do pravidel rybolovného hospodaření. O rok později pak došlo na Konferenci Organizace spojených národů o udržitelném rozvoji v Johannesburgu k přijetí Implementačního plánu¹¹⁹ obsahujícího 37 článků, které zdůrazňují ekosystémový přístup k mořskému hospodaření (nicméně velmi obecných a vágních)¹²⁰. Díky Implementačnímu plánu měla oblast rybolovu čekat zářná budoucnost, neboť dle něho by do roku 2015 mělo dojít k obnovení stavu ryb na úroveň přinášející maximální

¹¹⁴ FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Code of Conduct for Responsible Fisheries* [online]. reprint. Řím, 1995 [cit. 2012-08-26]. ISBN 92-5-103834-5. Dostupné z: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/005/v9878e/v9878e00.pdf>

¹¹⁵ Srov. Ibid., předmluva.

¹¹⁶ Srov. ŽÁKOVSKÁ, Karolína, ref. 2, str. 119.

¹¹⁷ FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Code of Conduct for Responsible Fisheries*, ref. 114, čl. 2.

¹¹⁸ The Reykjavik Declaration on Responsible Fisheries in the Marine Ecosystem [online]. 2001 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: ftp://ftp.fao.org/fi/DOCUMENT/reykjavik/y2198t00_dec.pdf

¹¹⁹ Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development [online]. 2002, United Nations [cit. 2012-08-26]. Dostupné z:

http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/WSSD_PlanImpl.pdf

¹²⁰ TURREL, W. R., ref. 111, s. 12.

udržitelný výtěžek¹²¹. K dosažení tohoto cíle by však bylo potřeba několika zázraků, neboť například v Evropě vše nasvědčuje tomu, že při zachování současných trendů se tento cíl nenaplní ani v roce 2045 (i při naprostém zastavení rybolovu v roce 2010 by nebylo možné tento cíl naplnit)¹²².

Vzhledem k tomu, že ani Konference Rio+20, do které byly z počátku vkládány jisté naděje, nepřinesla žádný zásadní přínos do mezinárodního práva rybolovu, nejsou současné vyhlídky na stav ryb v mořích příliš dobré. Ke změně této situace naprosto chybí politická vůle a dle mého názoru značné množství států (v čele s Evropskou unií) zjevně porušuje ustanovení čl. 61 Úmluvy o mořském právu, dle kterého mají pobřežní státy povinnost zaměřovat se na udržení nebo obnovení populace lovených druhů na úrovních, které mohou zabezpečit maximální dosažitelný výtěžek. Domnívám se, že pouze drastické omezení rybolovu a úplné zastavení rybolovu v některých oblastech může přinést výrazné zlepšení současné situace¹²³.

¹²¹ Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development, ref. 119, odst. 31.

¹²² FROESE, Rainer a Alexander PROELß. Rebuilding fish stocks no later than 2015: will Europe meet the deadline?. *Fish and Fisheries* [online]. 2010, roč. 11, č. 2, s. 194-202 [cit. 2012-08-26]. ISSN 14672960. DOI: 10.1111/j.1467-2979.2009.00349.x. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1467-2979.2009.00349.x>

¹²³ Srov. *Ibid.*, s. 7.

3. Ochrana jednotlivých druhů mořských savců

Bylo by samozřejmě vhodnější nerozdělovat ochranu mořských savců podle jednotlivých druhů, ale zabývat se ochranou obecně za použití tolik důležitého ekosystémového přístupu. Kvůli výše popsanému historickému vývoji, pro který bylo typické právě *ad hoc* řešení jednotlivých vyskytnuvších se problémů, je však pro lepší pochopení problematiky dle mého názoru vhodnější použít systematický přístup podle jednotlivých druhů mořských savců. Považuji ovšem za nutné zmínit alespoň jednu klíčovou úmluvu, jež má dopad na veškeré druhy mořských savců, a tou je Washingtonská úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin z r. 1973 (v angličtině *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora – CITES*), která reguluje mezinárodní obchod s téměř všemi mořskými savci a představuje tak jeden z velmi významných prostředků jejich ochrany.

3.1 Ochrana ledních medvědů

Přestože jako jedni z mála mořských savců nepatří lední medvědi ani do řádu kytovců či sirén (též nazývaných ochechule), ani mezi ploutvonožce, ale spadají do podřádu pozemních šelem (vedle mořských vyder)¹²⁴, je třeba je zcela jistě za mořské savce považovat, a to především z toho důvodu, že většinu svého života tráví v moři, kde si zároveň obstarávají téměř veškerou potravu (a zároveň jsou fyziologicky přizpůsobeni dlouhému pobytu ve vodě).

Právní úprava ochrany ledních medvědů je mimo jiné velmi zajímavá kvůli naprosto zásadní změně činností (resp. okolností), kterými byli lední medvědi ohrožováni v minulosti a které lední medvědy ohrožují nyní (což se však dá říct téměř o všech druzích mořských savců).

Počátky nutnosti ochrany ledních medvědů můžeme najít v období po druhé světové válce, kdy došlo ke zvýšení lidských aktivit v arktických oblastech a především

¹²⁴ Simple Global Species List. MARINE MAMMAL COMMISSION. *Marine Mammal Commission: An Independent Agency of the U.S. Government* [online]. 2001 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <http://www.mmc.gov/index.shtml>

k rozvoji moderní technologie a dopravních prostředků schopných dopravy do arktických oblastí (zejména leteckých prostředků, ledoborců a sněžných skútrů)¹²⁵.

Od konce padesátých let a poloviny šedesátých let dvacátého století dochází k prvnímu setkávání mezinárodních delegací států arktické oblasti ohledně nutnosti ochrany ledních medvědů. Z počátku byla jednání složitá jednak z důvodu velmi odlišného přístupu jednotlivých států, neboť Sovětský svaz zakázal jakýkoliv lov ledních medvědů již v roce 1956 (o vymáhání tohoto zákazu v praxi lze však poněkud pochybovat) a požadoval stejný přístup i od ostatních států, ve kterých však lov ledních medvědů představoval část kulturního bohatství a především pak zdroj obživy domorodého obyvatelstva, a jednak z důvodu naprostého nedostatku vědeckých dat (odhad počtu ledních medvědů se v té době pohyboval mezi 5 a 25 tisíci kusy) a vědeckých sporů o množství (či existenci) subpopulací ledních medvědů¹²⁶.

Jednání o ochraně ledních medvědů nakonec vyvrcholila přijetím Mezinárodní dohody o ochraně ledních medvědů¹²⁷ v roce 1973, kterou podepsaly Kanada, Dánsko, Norsko, Spojené státy americké a Sovětský svaz. Smluvní strany měly při přijímání textu Dohody značnou obavu, aby nedošlo ke konfliktu s jiným právním dokumentem nebo k vytvoření jakéhokoliv precedentu, který by mohl ohrozit tou dobu již probíhající jednání o Úmluvě Organizace spojených národů o mořském právu (lední medvědi totiž tráví značnou část svého života v mezinárodních vodách)¹²⁸. Z tohoto důvodu není v Dohodě o ochraně ledních medvědů jakákoliv zmínka či snaha o definici teritoriálních vod a Dohoda se tak vztahuje na veškeré oblasti (bez ohledu na národní či mezinárodní jurisdikci)¹²⁹.

Dohoda o ledních medvědech zakazuje lov, zabíjení či odchyt ledních medvědů s výjimkou zabíjení či odchytu pro vědecké účely, pro účely ochrany medvědů nebo

¹²⁵ LARSEN, Thor S. a Ian STIRLING. The Agreement on the Conservation of Polar Bears: Its History and Future. In: *Rapportserie / Norsk Polarinstitutt* [online]. 2009 [cit. 2012-08-27]. 127. ISBN 13 978-82-7666-255-9. ISSN 0803-0421. Dostupné z: http://brage.bibsys.no/npolar/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_9047/1/Rapport127.pdf

¹²⁶ *Ibid.*, s. 7.

¹²⁷ Agreement on Conservation of Polar Bears [online]. 1973 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://sedac.ciesin.org/entri/texts/polar.bears.1973.html>

¹²⁸ LARSEN, Thor S. a Ian STIRLING, ref. 125, s. 11.

¹²⁹ Agreement on Conservation of Polar Bears, ref. 127, čl. I.

z důvodu ochrany jiných živočichů. Lov medvědů je též povolen domorodým obyvatelům (v Dohodě je použit termín místní obyvatelstvo z důvodu respektování ústavy státu Aljaška, která neumožňuje jakákoliv privilegia lovu na základě rasy) za použití tradičních metod.¹³⁰ Z počátku se pokoušeli norští horníci, meteorologové a lovci žijící na Špicberkách vykládat Dohodu tak, že jejich lov ledních medvědů by měl být též chráněn na základě tohoto ustanovení, nicméně tyto požadavky byly velmi brzy odmítnuty norskou vládou¹³¹ a možnost lovu ledních medvědů byla nadále využívána především Inuity v Kanadě a domorodým grónským obyvatelstvem. O komplikované problematice lovu mořských savců domorodým obyvatelstvem bude pojednáno dále.

Přestože si uvědomuji citlivost této otázky a uznávám práva domorodých obyvatel na tradiční způsob života, bylo by dle mého názoru vhodné práva domorodých obyvatel na lov medvědů značně omezit. Při mém setkání s grónskými lovci v jižním Grónsku mi bylo jednoznačně potvrzeno, že jakmile se lední medvěd dostane do oblastí jižního Grónska, je naprosto jisté, že bude zastřelen, a to spíše pro pobavení lovců, než pro vykonávání jakékoliv domorodé tradice.

Dohoda o ochraně ledních medvědů dále zakazuje veškerý obchod s ledními medvědy či jejich částmi¹³².

V dnešní době však není hlavním problémem ledních medvědů jejich lov, ale hlavně klimatické změny způsobující zmenšování ledové pokrývky Severního ledového oceánu důležité pro lov tuleňů ledními medvědy¹³³ a zvyšující se přeshraniční znečištění arktických vod těžkými kovy a perzistentními organickými látkami (například dioxiny, DDT či polychlorovanými bifenyly, v angličtině *Persistent organic pollutants – POPs*), které, vzhledem k tomu, že lední medvědi jsou jako šelmy na vrcholu potravinového řetězce, ohrožují prostřednictvím biokoncentrace nejvíce právě je. Tyto problémy

¹³⁰ Ibid., čl. III.

¹³¹ LARSEN, Thor S. a Ian STIRLING, ref. 125, s. 12.

¹³² Srov. SANDS, Philippe. *Principles of international environmental law*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2003, 1116 s. s. 606. ISBN 05-215-2106-8.

¹³³ LARSEN, Thor S. a Ian STIRLING, ref. 125, s. 15.

prozatím v mezinárodním právu životního prostředí nejsou dostatečně řešeny (a obávám se, že v dohledné době řešeny ani nebudou).

3.2 Ochrana ploutvonožců

Mezi ploutvonožce řadíme tři čeledi mořských savců – (i) tuleňovité, (ii) mrožovité a (iii) lachtanovité. Dle názoru značné části odborné veřejnosti (například katedry práva životního prostředí na právnické fakultě Islandské univerzity) patří právě ploutvonožci mezi nejvíce ohrožené mořské savce současnosti. Tento názor však nelze považovat za většinový (a například u islandských environmentálních právníků jej lze zdůvodnit určitým komplexem způsobeným lovem velryb, který je na Islandu stabilně obhajován).

Lov ploutvonožců historicky patřil již od doby kamenné ke zdroji obživy značné části světové populace v různých oblastech světa (tradiční lov Inuity v arktických oblastech, lov v severní Evropě, severním Atlantiku, ale také v jižním Pacifiku). Katastrofou pro ploutvonožce byl až rozvoj komerčního lovu ploutvonožců pro tulení tuk¹³⁴ a kůži (rozsahem zcela srovnatelný s komerčním lovem velryb), který dovedl v druhé polovině 19. století mnoho druhů ploutvonožců na pokraj vyhynutí¹³⁵. Počátky průmyslového komerčního lovu ploutvonožců sahají do konce 18. století, kdy lovci lachtanů působili především v Brazílii, na Novém Zélandu, na Galapágách a v Patagonii a následně prodávali lachtaní kůže v Číně, severní Americe a v Evropě (úplné počátky obchodu s lachtaní kůží můžeme však nalézt mnohem dříve v jižní Africe; z 16. století pak pochází první zmínky o lodích převážejících lachtaní kůže z jižní Ameriky do Španělska)¹³⁶.

Poptávka po tulením tuku vyvrcholila na konci 19. století. Olej z něj vyrobený se používal pro svícení v lampách, jako lubrikant v motorech, ale také jako surovina

¹³⁴ Pojem tulení tuk je pro zjednodušení poněkud nepřesně použit jako zkratka pro tuk ze všech druhů ploutvonožců (nikoliv pouze tuleňovitých).

¹³⁵ RIEDMAN, Marianne. *The pinnipeds: seals, sea lions, and walruses*. Berkeley: University of California Press, 1990, xxiii, 439 p., [8] p. of plates. s. 111. ISBN 05-200-6498-4.

¹³⁶ ROBERTS, Glyn. *History of World Fur Sealing. Shipwrecks, Sealers and Scientists on Macquarie Island* [online]. 1999 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: http://www.parks.tas.gov.au/fahan_mi_shipwrecks/infohut/sealing.htm

pro výrobu mýdel, barev a oblečení (příčemž například z jednoho samce rypouše sloniho – což je vůbec největší z ploutvonožců – je možné získat až 800 litrů oleje). Nejvíce ohroženými druhy v té době byly tuleň grónský, tuleň kaspický, čepcol hřebenatý, rypouš sloní, mrož a téměř všechny druhy lachtanů.¹³⁷

3.2.1 Úmluva o lachtanech z roku 1911

Typickým příkladem oblasti, kde situace vyústila v téměř naprosté vyhubení lachtanů, je oblast Beringova moře. Například na ostrově Pribilof (dříve příznačně nazývaném Ostrov lachtanů medvědíh) došlo k poklesu stavu lachtana medvědího ze 4.000.000 kusů v roce 1867 na pouhých 100.000 kusů v první polovině 20. století¹³⁸.

Lov lachtanů v oblasti Beringova moře probíhal od 18. století, tj. od dob ruské kolonizace pobřeží tichého oceánu. Vzhledem k tomu, že se lov lachtanů ukázal velmi výnosným, umožnila ruská vláda vznik Ruskoamerické společnosti (jejímiž hlavními společníky byla rodina cara Pavla I), která byla oprávněna provádět veškerou komerční činnost v oblasti Aljašky, Aleutských ostrovů a Komandorských ostrovů). Společnosti se velmi rychle podařilo vytvořit za pomoci původních obyvatel fungující byznys, který stál život přibližně 300.000 lachtanů ročně¹³⁹.

Stavy lachtanů však začaly klesat po roce 1867, kdy koupily Spojené státy americké společně s Aljaškou ostrov Pribilof a společnost Hutchinson, Kohl & Company získala od americké vlády licenci na lov lachtanů v této oblasti. Tato společnost následně uzavřela dvacetiletou smlouvu též s ruskou vládou, na jejímž základě mohla lovit lachtany na Komandorských a Robbenských ostrovech. V průběhu těchto dvaceti let se společnosti Hutchinson, Kohl & Company podařilo v oblasti vylovit téměř 3.000.000 lachtanů. V této době však ruská i americká společnost lovily

¹³⁷ Ibid., s. 112.

¹³⁸ BAILEY, Thomas A. The North Pacific Sealing Convention of 1911. *Pacific Historical Review* [online]. University of California Press, 1935, Vol. 4, No. 1 (Mar., 1935), s. 1-14 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3633240>

¹³⁹ MIROVITSKAYA, Natalia S., Margaret CLARK a Ronald G. PURVER. North Pacific Fur Seals: Regime Formation as a Means of Resolving Conflict. In: YOUNG, Oran R. a Gail OSHERENKO. *Polar Politics: Creating International Environmental Regimes* [online]. Cornell University Press, 1993, s. 22-55 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://cmbc.ucsd.edu/content/1/docs/mirovitskaya.pdf>

lachtany pouze na pevnině, což pro lachtaní populace nemělo až tak tragické následky¹⁴⁰.

Skutečný problém nastal až v 80. letech 19. století, kdy kanadské, americké a japonské lodě začaly s pelagickým lovem lachtanů, který je pro populace veškerých ploutvonožců mnohem více zničující, protože ve vodě se vyskytují též březí samice ploutvonožců (navíc cena kůže lachtaní samice je téměř poloviční, tudíž je pro dosažení stejného zisku nutné zabít dvakrát více samic než samců)¹⁴¹.

Na konci 19. století již bylo zřejmé, že je nutné lov lachtanů medvědích v oblasti Beringova moře urgentně regulovat. Pokusy o regulaci lovu lachtanů na úrovni národního práva¹⁴² však zcela selhávaly, navíc z důvodu rozdílného přístupu jednotlivých států téměř vyústily v ozbrojený konflikt (nakonec zůstalo jen u několika izolovaných incidentů). Z tohoto důvodu se Spojené státy americké rozhodly oslovit vlády Francie, Německa, Velké Británie, Japonska, Ruska a Švédska a zahájit jednání o regulaci lovu lachtanů na úrovni mezinárodní¹⁴³. Jednání nebyla z počátku příliš úspěšná, situace se naopak ještě více vyhrotila v letech 1886 a 1889, když Spojené státy americké zabavily plavidla Británie a Britské Kolumbie, která sloužila k lovu lachtanů v Beringově moři.

Spojené státy a Velká Británie se rozhodly vyřešit konflikt pomocí arbitrážního řízení a předložily v roce 1893 rozhodčímu tribunálu v Paříži (sestaveného na základě předchozí dohody stran) pět sporných bodů týkajících se lovu lachtanů v oblasti Beringova moře – (i) existence výhradní jurisdikce Ruska nad oblastí Beringova moře, (ii) exkluzivní práva Ruska na lov lachtanů v oblasti, (iii) uznání těchto práv Velkou Británií, (iv) smluvní přenesení těchto práv na Spojené státy a (v) právo Spojených států na vynucování ochrany lachtanů v oblastech přesahující tři námořní míle od pobřeží.¹⁴⁴

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Ibid., s. 24.

¹⁴² Srov. FRY, Michael. *A Manual of Nature Conservation Law*. New York: Oxford University Press, 1995, 524 s. ISBN 01-982-6048-2 či WOOLLEY, David et al. *Environmental law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2009, 813 s. s. 575. ISBN 978-0-19-923280-2.

¹⁴³ Ibid., s. 26.

¹⁴⁴ Srov. SANDS, Philippe, ref. 132, s. 562.

Rozhodnutí rozhodčího tribunálu znělo jednoznačně ve prospěch Velké Británie. Dle drtivé většiny (šest ku jednomu hlasu) rozhodců Rusko nikdy nezískalo jakékoliv výhradní právo nad oblastí Beringova moře a nemá tak žádná exkluzivní práva na lov lachtanů za třímílovou hranicí svých teritoriálních vod. Co se týče důležité otázky práva Spojených států na ochranu lachtanů mimo teritoriální vody, tribunál, přestože argumentace Spojených států byla dle mého názoru velmi kvalitní, taktéž rozhodl (pět ku dvěma hlasům), že Spojené státy nemají jakékoliv majetkové právo na lachtany nacházející se v oblastech vzdálených více než tři námořní míle od pobřeží¹⁴⁵.

Rozhodnutí tribunálu je považováno za jedno z nejdůležitějších v mezinárodním mořském právu nejen kvůli potvrzení zásady svobody volného moře, ale především protože tribunál v rozhodnutí stanovil z dnešního pohledu nadčasová pravidla pro lov lachtanů (obsahující dobu hájení, omezující některé způsoby lovu a potvrzující práva domorodých obyvatel na lov), která byla následně základem pro významné úmluvy o ochraně mořských rybolovných zdrojů.¹⁴⁶

Po vydání rozhodnutí pařížského rozhodčího tribunálu pokračovala snaha států působících v oblasti o dohodu nepříliš úspěšně (snaha vedla spíše k vytvoření několika dvoustranných dohod), ale nakonec (v roce 1911) přece jen došlo k dosažení konsenzu a k přijetí vůbec první mezinárodní dohody zabývající se ochranou volně žijící zvěře¹⁴⁷ – Úmluvy mezi Spojenými státy, Velkou Británií, Ruskem a Japonskem o zachování a ochraně lachtanů¹⁴⁸ (známé jako Úmluva o lachtanech či Úmluva o kožešinových ploutvonožcích z roku 1911, v angličtině *The Fur Seal Treaty of 1911*).

¹⁴⁵ BERING SEA TRIBUNAL OF ARBITRATION. *Fur seal arbitration: Proceedings of the Tribunal of arbitration, convened at Paris, under the treaty between the United States of America and Great Britain, concluded at Washington, February 29, 1892, for the determination of questions between the two governments concerning the jurisdictional rights of the United States in the waters of Bering Sea* [online]. Washington: Government Printing Office, 1895 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://ia600305.us.archive.org/7/items/fursealarbitrati01beri/fursealarbitrati01beri.pdf>

¹⁴⁶ Srov. SANDS, Philippe, ref. 132, s. 565.

¹⁴⁷ Srov. North Pacific Fur Seal Treaty of 1911: The Treaty as a Landmark in Marine Mammal Conservation. NATIONAL OCEANIC AND ATMOSPHERIC ADMINISTRATION. *NOAA Celebrates 200 Years of Science, Service, and Stewardship* [online]. 2007 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://celebrating200years.noaa.gov/events/fursealtreaty/welcome.html#treaty>

¹⁴⁸ Convention between the United States, Great Britain, Russia and Japan for the Preservation and Protection of Fur Seals [online]. 1911 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: http://docs.lib.noaa.gov/noaa_documents/NOS/ORR/TM_NOS_ORR/TM_NOS-ORR_17/HTML/Pribilof_html/Documents/THE_FUR_SEAL_TREATY_OF_1911.pdf

Úmluva o lachtanech zakázala jakýkoliv pelagický lov lachtanů v severním Tichém oceánu na sever od třicáté rovnoběžky severní šířky¹⁴⁹ s výjimkou pelagického lovu prováděného domorodým obyvatelstvem tradičním způsobem lovu (tj. v kánoích bez motorového pohonu s posádkou maximálně pět osob bez použití střelných zbraní)¹⁵⁰.

Úmluva dále svěřila správu pevninského lovu lachtanů na ostrově Pribilof do rukou Spojených států amerických s tím, že Kanada a Japonsko měly nárok na finanční kompenzace a určité množství lachtaních kůží. Komanderské ostrovy byly svěřeny do správy Rusku (s právem Japonska a Kanady na určité procento získaných lachtaních kůží) a Robbenské ostrovy do správy Japonska. Obdobný režim platil též pro ostrovy pod nadvládou Velké Británie¹⁵¹.

Úmluva o lachtanech sice nepřežila ani do druhé světové války (Japonsko využilo právo úmluvu vypovědět z důvodu blížící se války), nicméně mírně upravený režim byl po druhé světové válce obnoven a vydržel až do osmdesátých let dvacátého století.

3.2.2 Úmluva o zachování antarktických ploutvonožců¹⁵²

Obdobná situace jako v Beringově moři se na počátku 19. století odehrávala i na druhé straně zeměkoule v oblasti jižního Tichého a Atlantického oceánu. Na rozdíl od lachtanů medvědích však v této oblasti žila významná populace lachtana antarktického. Státům lovicím v této oblasti (především Spojené státy americké a Velká Británie) se podařilo téměř vyhubit lachtana antarktického ještě před začátkem druhé poloviny 19. století. Lov probíhal především na ostrově Macquarie a na Jižních Shetlandských ostrovech. Populace lachtana antarktického se podařilo zdecimovat natolik, že lov v této oblasti přestal být výnosný a od druhé poloviny 19. století probíhal pouze ve velmi malém rozsahu. V oblasti Antarktidy pak od padesátých let 20. století nebyli ploutvonožci loveni vůbec (poslední kusy byly loveny jako potrava pro tažné

¹⁴⁹ Ibid., čl. I.

¹⁵⁰ Ibid., čl. IV.

¹⁵¹ Ibid., čl. X. – XIV.

¹⁵² Do češtiny často nepřesně překládána též jako Úmluva o zachování antarktických tuleňů.

psy, avšak tažní psi zde postupně přestali být používáni ze strachu o přenos psích onemocnění na ploutvonožce).

V prosinci 1959 byla ve Washingtonu podepsána Smlouva o Antarktidě¹⁵³. V období po podpisu této Smlouvy mělo mnoho smluvních stran obavy ohledně možnosti obnovy lovu ploutvonožců v oblasti Antarktidy. Přestože obavy nebyly naplněny, došlo v rámci Konference smluvních stran Smlouvy o Antarktidě o ochraně antarktických ploutvonožců v Londýně 11. února 1972 k podpisu Úmluvy o zachování antarktických ploutvonožců¹⁵⁴.

Úmluva o zachování antarktických ploutvonožců se vztahuje geograficky na území, na které dopadá Smlouva o Antarktidě, tedy na území jižně od šedesáté rovnoběžky jižní šířky¹⁵⁵ a věcně pak na následující ploutvonožce – rypouše sloního, tuleně leopardího, tuleně Weddellova, tuleně krabožravého, tuleně Rossova a tuleně antarktického¹⁵⁶.

Úmluva velmi podrobně limituje lov ploutvonožců stanovením kvantitativních kvót, lovných sezón, zřízením rezervací, ve kterých je lov ploutvonožců zcela zakázán, limitací velikostí a pohlaví lovených ploutvonožců a limitací způsobu lovu. Lov tuleňů Rossových, rypoušů sloních a všech lachtanů rodu *Arctocephalus* je pak zakázán zcela.

Režim Úmluvy o zachování antarktických ploutvonožců byl následně upraven přijetím Protokolu o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě¹⁵⁷ v roce 1991 známého jako Madridský protokol, kterým byla více rozpracována myšlenka Smlouvy o Antarktidě o mírovém využívání antarktického kontinentu a Antarktida byla vyhlášena přírodní rezervací zasvěcenou míru a vědě¹⁵⁸. Pro ochranu ploutvonožců je

¹⁵³ Smlouva o Antarktidě ze dne 1. prosince 1959. In: *Vyhláška MZV č. 76/1962 Sb.* [online]. [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1147>

¹⁵⁴ Convention for the Conservation of Antarctic Seals [online]. 1972 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.ats.aq/documents/keydocs/vol_1/vol1_13_CCAS_CCAS_e.pdf

¹⁵⁵ Ibid., čl. I., odst. 1.

¹⁵⁶ Ibid., čl. I., odst. 2.

¹⁵⁷ Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty [online]. 1991 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.ats.aq/documents/keydocs/vol_1/vol1_4_AT_Protocol_on_EP_e.pdf

¹⁵⁸ Ibid., čl. 3. Srov. též ŽÁKOVSKÁ, Karolína, ref. 2, str. 95.

důležitá příloha II k Madridskému protokolu o ochraně antarktické fauny a flóry¹⁵⁹, na jejímž základě je zakázán lov a jakékoliv škodlivé zásahy ve vztahu ke všem savcům vyskytujícím se v oblasti Antarktidy s výjimkou zásahů v souladu s povolením vydaným za tím účelem příslušným vnitrostátním orgánem¹⁶⁰. Takové povolení může být vydáno pouze za vědeckými účely¹⁶¹. Tuleňům Rossovým je navíc poskytována zvláštní zvýšená ochrana¹⁶².

Je těžké odhadnout, na kolik je současný uspokojivý stav ploutvonožců v oblasti Antarktidy zásluhou Úmluvy o zachování antarktických ploutvonožců a Madridského protokolu, nicméně dá se říci, že stavy ploutvonožců v oblasti Antarktidy jsou již v zásadě stabilizovány¹⁶³.

3.2.3 Bonnská úmluva

Vzhledem k tomu, že ploutvonožci patří mezi migrující živočichy, aplikuje se na ně též důležitá Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů z roku 1979 (známá jako Bonnská úmluva, v angličtině též jako *Convention on Migratory Species - CMS*)¹⁶⁴.

Počátky na cestě k přijetí Bonnské úmluvy můžeme položit do 70. let dvacátého století, kdy začaly výrazně narůstat obavy o zachování některých stěhovavých druhů z důvodu kombinace různých rizikových faktorů, zejména pak nadměrného lovu, ničení přirozeného prostředí jednotlivých druhů či nedostatek potravy na trasách migrujících živočichů.¹⁶⁵

¹⁵⁹ Annex II to the Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty: Conservation of Antarctic Fauna and Flora [online]. 1991 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.ats.aq/documents/keydocs/vol_1/vol1_6_AT_Protocol_Annex_II_e.pdf

¹⁶⁰ Ibid., čl. 3.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid., dodatek A.

¹⁶³ INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE AND NATURAL RESOURCES. *The IUCN Red List of Threatened Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://www.iucnredlist.org/>

¹⁶⁴ Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů ze dne 23. června 1979. In: *Sdělení MZV č. 127/1994 Sb.* [online]. [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2769>

¹⁶⁵ CADDELL, Richard. International Law and the Protection of Migratory Wildlife: An Appraisal of Twenty-Five Years of the Bonn Convention. *Colorado Journal of International Environmental Law and Policy* [online]. 2005, č. 16, s. 113-156 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <https://litigation->

Již na Stockholmské konferenci konané v roce 1972 byla obšírně řešena problematika stěhovavých druhů v souvislosti s tím, že tyto druhy jsou mnohem více než ostatní citlivé na jakékoli změny v životním prostředí¹⁶⁶. Výsledkem Stockholmské konference byl vedle výše zmíněné Stockholmské deklarace Organizace spojených národů o životním prostředí také Akční plán obsahující 109 doporučení. Jedním z nich bylo doporučení, aby „*Vlády věnovaly pozornost potřebě přijmout mezinárodní úmluvy k ochraně druhů obývajících mezinárodní vody nebo těch druhů, které migrují z jednoho státu do státu druhého*“¹⁶⁷. Součástí doporučení byl i návrh, aby byla přijata úmluva širokého rozsahu, která bude sloužit jako rámec pro následně přijímané úpravy jednotlivých oblastí či situací¹⁶⁸.

V roce 1974 začala Spolková republika Německo na základě tohoto doporučení připravovat Úmluvu o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, která byla po obsáhlém vyjednávání a úpravách přijata v roce 1979. Úmluva vstoupila v platnost 1. listopadu 1983 a v současné době má 117 členských států včetně České republiky¹⁶⁹.

K zajištění ochrany stěhovavých druhů a jejich stanovišť poskytuje Bonnská úmluva tři základní prostředky – (i) přísnou ochranu kriticky ohrožených druhů, (ii) podporu uzavírání dohod o spolupráci států o ochraně jednotlivých druhů a (iii) podporu společných výzkumných projektů.¹⁷⁰

Bonnská úmluva rozděluje stěhovavé druhy zanesené v Úmluvě na ohrožené stěhovavé druhy (uvedené v příloze I Úmluvy) a na stěhovavé druhy, které mají být

essentials.lexisnexis.com/webcd/app?action=DocumentDisplay&crawlid=1&doctype=cite&docid=16+C+OLO.+J.+INT%27L+ENVTL.+L.+%26+POL%27Y+113&srctype=smi&srcid=3B15&key=c0225aab5c33ab33ed23a28ce11c99c5

¹⁶⁶ Srov. CADDELL, Richard. Biodiversity Loss and the Prospects for International Cooperation: EU Law and the Conservation of Migratory Species of Wild Animals. In: ETTY, T.F.M. et al *The Yearbook of European Environmental Law: Volume 8*. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 218-264. ISBN 978-0-19-954526-1.

¹⁶⁷ Action Plan for the Human Environment: Recommendations for action at the international level. Doporučení 32 [online]. 1972 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z:

<http://www.unep.org/Documents/Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1506&l=en>

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Parties to the Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals and Its Agreements as at 1 July 2012. *Convention on Migratory Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/about/Partylist_eng.pdf

¹⁷⁰ Srov. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Bonnská úmluva). *Ministerstvo životního prostředí České republiky* [online]. 2008 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/bonnska_umluva

předmětem „dohod“¹⁷¹ (uvedené v příloze II Úmluvy). Lov ohrožených druhů musí areálové státy (tj. státy vykonávající jurisdikci nad kteroukoli částí areálu stěhovavého druhu nebo státy, pod jejichž vlajkou plující lodi se zabývají lovem tohoto stěhovavého druhu mimo hranice státní jurisdikce¹⁷²) dle Úmluvy zakázat s výjimkou lovu k vědeckým účelům, lovu na podporu přežití či rozmnožování druhu, tradičního lovu k uhájení živobytí a lovu za mimořádných okolností¹⁷³.

Smluvní strany, které jsou areálovými státy některého ohroženého stěhovavého druhu, mají dále povinnost vynasnažit se zachovat a obnovovat stanoviště ohrožených druhů důležitá pro odstranění nebezpečí vyhynutí onoho druhu, odstraňovat překážky ohrožující migraci druhů a chránit ohrožené druhy před možnými hrozbami (například kontrolou vnášení nepůvodních druhů)¹⁷⁴.

V Bonnské úmluvě je však možná více než úprava ochrany ohrožených stěhovavých druhů důležitá úprava ochrany stěhovavých druhů, které mají být předmětem „dohod“. Areálové státy těchto druhů mají povinnost vynasnažit se uzavírat mezi sebou „dohody“, které by těmto druhům přinesly prospěch¹⁷⁵. Bonnská úmluva pak podrobně stanoví, co by měla taková „dohoda“ obsahovat (například označení stěhovavého druhu, popis jeho tažné trasy, ustavení vhodného aparátu k napomáhání při uskutečňování záměrů „dohody“, stanovení koordinovaných plánů ochrany a obhospodařování, ochrany a obnovy stanovišť, výměnu informací mezi státy, zabraňování překážkám migrace apod.)¹⁷⁶.

Přestože s tím výslovně Bonnská úmluva nepočítala, dochází na jejím základě nejen k přijímání „dohod“, ale často též k přijímání tzv. memorand porozumění, která

¹⁷¹ „Dohoda“ dle ustanovení čl. I, písm. h) Bonnské úmluvy „označuje mezinárodní dohodu, jež se vztahuje k zachování jednoho či více druhů stěhovavých živočichů“.

¹⁷² Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů ze dne 23. června 1979, ref. 164, čl. I, písm. h).

¹⁷³ Ibid., čl. III, odst. 5.

¹⁷⁴ Ibid., čl. III, odst. 4.

¹⁷⁵ Ibid., čl. IV, odst. 3.

¹⁷⁶ Ibid., čl. IV, odst. 4 a 5.

sice nejsou právně závazná a spadají do kategorie *soft law*, nicméně představují pro smluvní státy významný závazek morální¹⁷⁷.

Z ploutvonožců je v příloze I k Bonnské úmluvě uveden jako ohrožený druh pouze tuleň středomořský. Mezi druhy, které mají být předmětem „dohod“, pak dle Přílohy II patří lachtan jihoamerický, lachtan hřivnatý, tuleň obecný, tuleň kuželozubý a tuleň středomořský¹⁷⁸.

Na základě Bonnské úmluvy došlo k přijetí jedné „dohody“ o ochraně ploutvonožců, a to Dohody o zachování tuleňů ve Waddenzee z roku 1990¹⁷⁹ uzavřené mezi Dánskem, Německem a Nizozemím jako reakce na dramatický úbytek populace tuleňů obecných v oblasti Waddenzee z důvodu epidemie viru PVD (*Phocine Distemper Virus*) podobnému viru psinky¹⁸⁰ způsobené pravděpodobně zvýšenou koncentrací polychlorovaných bifenyly ve vodě a jiným chemickým znečištěním¹⁸¹. V Dohodě o zachování tuleňů ve Waddenzee se smluvní strany zavázaly spolupracovat a vytvořit plán zachování tuleňů obecných v oblasti. Jakýkoliv lov tuleňů obecných je s výjimkou lovu pro vědecké účely na základě Dohody zakázán. Smluvní strany mají dále povinnost chránit stanoviště tuleňů obecných a omezit znečišťování Severního moře ohrožujícího jejich populace. Na základě dohody byl vytvořen Plán hospodaření s tuleni zahrnující vedle tuleně obecného také tuleně sivého. Nutno říci, že Dohoda o zachování tuleňů dosáhla značných úspěchů a v dnešní době je v oblasti Waddenzee stav tuleňů stabilizován¹⁸².

¹⁷⁷ Srov. BOSSELMANN, Klaus. *The Principle of Sustainability: Transforming Law and Governance*. Burlington, VT: Ashgate Publishing Company, 2008, 242 s. s. 229. ISBN 07-546-7355-3. či ŽÁKOVSKÁ, Karolína, ref. 2, str. 75.

¹⁷⁸ The CMS Appendices. *Convention on Migratory Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/documents/appendix/additions_table1.pdf

¹⁷⁹ Agreement on the Conservation of Seals in the Wadden Sea [online]. 1990 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://www.waddensea-secretariat.org/management/SMP/Seals-Agreement.pdf>

¹⁸⁰ Agreement on the Conservation of Seals in the Wadden Sea: Wadden Sea Seals. *Convention on Migratory Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/wadden_seals/sea_bkrd.htm

¹⁸¹ MCELLOWNEY, John F. a Sharron MCELLOWNEY. *Environment and the law: An introduction for environmental scientists and lawyers*. Harlow, Essex, England: Addison Wesley Longman Limited, 1996, 327 s. ISBN 05-822-2712-7.

¹⁸² COMMON WADDEN SEA SECRETARIAT (CWSS). Wadden Sea Plan 2010: Eleventh Trilateral Governmental Conference on the Protection of the Wadden Sea. [online]. Wilhelmshaven, Německo, 2010 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://www.waddensea-secretariat.org/tgc/DocumentsSylt2010/WSP-2010-%2811-02-03%29.pdf>

Vedle Dohody o zachování tuleňů ve Waddenzee došlo dále v rámci systému Bonnské úmluvy k přijetí Memoranda porozumění ohledně opatření na zachování východoatlantických populací tuleně středomořského (*Monachus monachus*) z roku 2007¹⁸³ mezi Mauritánií, Marokem, Španělskem a Portugalskem. Tuleň středomořský je kriticky ohrožený druh a nejohroženější druh ploutvonožců vůbec. V oblasti Středozemního moře a východního Atlantského oceánu zbývá v současné době pouze přibližně 400 posledních jedinců¹⁸⁴. Největší hrozbu pro tuleně středomořského představuje v současné době především rybolov v oblasti, lov, znečištění moře a zvýšená koncentrace toxického fytoplanktonu¹⁸⁵.

Memorandum porozumění je sice pouze prvním krokem na cestě k záchraně tohoto mizejícího druhu, nicméně můžeme doufat, že v dohledné době bude následovat též závazná mezinárodní „dohoda“ o jeho ochraně.

Celkově lze Bonnskou úmluvu jednoznačně považovat za slibný prostředek ochrany ploutvonožců (a migrujících druhů obecně), její úspěch ovšem závisí na množství a především kvalitě úmluv přijatých na jejím základě. Největším problémem je jistě nedostatek finančních prostředků a politické vůle na přetvoření nezávazných memorand porozumění do závazných mezinárodních „dohod“. Problematická je i samotná podstata života migrujících živočichů, neboť jejich pohyb je nesmírně obtížné kvalitně monitorovat a zhodnotit tak přínos přijatých opatření a určit aktuální hrozby ohrožující populace stěhovavých druhů¹⁸⁶.

3.2.4 Ochrana ploutvonožců v rámci Evropské unie

K ochraně ploutvonožců slouží též několik právních předpisů Evropské unie. Prvním předpisem přijatým z tohoto důvodu byla Směrnice Rady č. 83/129/EEC ze dne 28. března 1983 o dovozu kůží z tuleních mláďat některých druhů a výrobků z nich

¹⁸³ Memorandum of Understanding Concerning Conservation Measures for the Eastern Atlantic Populations of the Mediterranean Monk Seal (*Monachus Monachus*) [online]. 2007 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/monk_seal/Monk_Seal_MoU_with_signatures_En.pdf

¹⁸⁴ INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE AND NATURAL RESOURCES, ref. 163.

¹⁸⁵ Mediterranean Monk Seal. *Convention on Migratory Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/monk_seal/monk_seal_bkrd.htm

¹⁸⁶ CADDELL, Richard, ref. 165, s. 156.

do členských států¹⁸⁷. Tato směrnice zakázala veškerý dovoz kožešinové kůže a výrobků z kožešinové kůže bělosrstých mláďat tuleňů grónských a mláďat s modrými zády čepcůů hřebenatých. Směrnice měla platit pouze dva roky, nicméně záhy došlo k jejímu prodloužení nejprve do r. 1989 a následně na neomezenou dobu¹⁸⁸.

Evropská unie šla později v ochraně ploutvonožců ještě dál a po výzvě Evropského parlamentu k návrhu úplného zákazu dovozu produktů z ploutvonožců a výzvě Parlamentního shromáždění Rady Evropy k zákazu krutých způsobů lovu ploutvonožců a zákazu omračování ploutvonožců hakapiky, obušky a střelnými zbraněmi došlo k přijetí Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 ze dne 16. září 2009 o obchodování s produkty z tuleňů¹⁸⁹ a Nařízení Komise (EU) č. 737/2010 ze dne 10. srpna 2010, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 o obchodování s produkty z tuleňů¹⁹⁰. S účinností od 20. srpna 2010 došlo prostřednictvím těchto nařízení k úplnému zákazu dovozu jakýchkoliv produktů z ploutvonožců¹⁹¹ s výjimkou produktů z ploutvonožců ulovených tradičními způsoby domorodým obyvatelstvem a s výjimkou individuálního dovozu pro nekomerční účely. Dosažení shody o Nařízení o obchodování s tuleňmi produkty za svůj úspěch považuje i Česká republika, neboť k dohodě jednotlivých států došlo v průběhu jejího předsednictví Evropské unii.

K ochraně ploutvonožců nepochybně slouží též důležitá Směrnice Rady č. 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících

¹⁸⁷ Směrnice Rady ze dne 28. března 1983 o dovozu kůží z některých tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států (83/129/EHS). In: *EUR-lex* [právní informační systém] [online]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2012-08-26]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31983L0129:CS:PDF>

¹⁸⁸ Srov. JANS, Jan H. a Hans H. B. VEDDER. *European Environmental Law*. 3rd ed. Groningen: Europa Law Publishing, 2008, 496 s. s. 465. ISBN 978-907-6871-769.

¹⁸⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 ze dne 16. září 2009 o obchodování s produkty z tuleňů. In: *EUR-lex* [právní informační systém] [online]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2012-08-26]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:286:0036:0039:CS:PDF>

¹⁹⁰ Nařízení Komise (EU) č. 737/2010 ze dne 10. srpna 2010, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 o obchodování s produkty z tuleňů. In: *EUR-lex* [právní informační systém] [online]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2012-08-26]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:216:0001:0010:CS:PDF>

¹⁹¹ Oficiální překlady evropských předpisů obsahují legislativní zkratku tuleň nahrazující všechny druhy ploutvonožců.

živočichů a planě rostoucích rostlin¹⁹² (známá jako Směrnice o stanovištích či v angličtině jako *Habitats Directive*), která vychází z Úmluvy o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť z roku 1979¹⁹³ (známé jako Bernská úmluva). V příloze II Směrnice o stanovištích jsou mezi druhy živočichů, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany, uvedeni tuleň kuželozubý, tuleň středomořský, tuleň kroužkovaný, tuleň saimenský a tuleň obecný, přičemž tuleň středomořský a tuleň saimenský jsou označeny jako tzv. prioritní druhy, za jejichž zachování má Evropská unie zvláštní odpovědnost. Členské státy Evropské unie mají povinnost na základě Směrnice o stanovištích zřizovat v rámci sítě NATURA 2000 oblasti ochrany, ve kterých musí být zajištěna ochrana ploutvonožců uvedených v příloze II Směrnice.

3.2.5 Současný stav populací ploutvonožců

Mezinárodněprávní úpravu ochrany ploutvonožců (snad všechny prostředky uvedené výše) bylo možné do nedávné doby považovat za příklad velmi úspěšného boje za ochranu živočichů. S výjimkou několika druhů se podařilo populace ploutvonožců ve většině oblastí stabilizovat.

Podobně jako v případě ochrany ledních medvědů popsané výše se však v poslední době zásadně mění vlivy ohrožující stavy ploutvonožců – v současnosti již není největším problémem nadměrný lov, ale spíše nedostatek potravy způsobený nadměrným rybolovem a změny přirozeného prostředí způsobené klimatickými změnami. Situace zatím není pro většinu druhů (s výjimkou tuleňů rodu *Monachus* a tuleňů kaspických¹⁹⁴) kritická, nicméně dle mého názoru hrozí značné zhoršení situace v blízké době. Řešením této hrozby by však bylo pouze přijetí globálního konsenzu

¹⁹² Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Úř. věst. L 206, 22. 7. 1992, s. 7). In: *EUR-lex* [právní informační systém] [online]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:216:0001:0010:CS:PDF>

¹⁹³ Úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť ze dne 19. září 1979. In: *Sdělení MZV č. 107/2001 Sb. m. s.* [online]. [cit. 2012-09-03]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3568>

¹⁹⁴ INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE AND NATURAL RESOURCES, ref. 163.

ohledně řešení nadměrného rybolovu a ohledně klimatických změn, přičemž ani jedno není v současné době příliš pravděpodobné.

3.3 Ochrana sirén

Mezi mořské savce řadíme vedle ledních medvědů, ploutvonožců a kytovců také řád sirén, do nějž patří čeledi dugongovití a kapustňákovití. Ohroženými druhy sirén jsou pak především dugong a kapustňáci. Největší příslušník sirén koroun bezzubý byl vyhuben již v 18. století¹⁹⁵.

Přestože je nutnost jejich ochrany naprosto zřejmá, neexistuje s výjimkou Bonnské úmluvy žádný prostředek druhové ochrany zaměřené přímo na sirény. V rámci systému Bonnské úmluvy bylo přijato pouze Memorandum porozumění o zachování a správě dugongů a jejich stanovišť v rámci jejich areálu z roku 2007¹⁹⁶, jež postupně podepsalo 21 států¹⁹⁷, a Memorandum porozumění o ochraně kapustňáků a malých kytovců západní Afriky a Makaronézie z roku 2008¹⁹⁸, jež podepsalo 15 států¹⁹⁹.

Cílem Memoranda porozumění o dugonzích je především omezit příčiny jejich úmrtí, zlepšit znalosti o dugonzích pomocí výzkumu a monitoringu a zlepšit právní ochranu dugongů a jejich stanovišť. Na ochranu dugongů byl přijat též akční Plán ochrany a správy dugongů²⁰⁰. Od doby přijetí Memoranda porozumění a Plánu ochrany a správy nicméně uplynula příliš krátká doba na zhodnocení výsledků.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of Dugongs (*Dugong dugon*) and their Habitats throughout their Range [online]. 2007 [cit. 2012-09-04]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/dugong/pdf/Dugong_MoU_E.pdf

¹⁹⁷ Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of Dugongs (*Dugong dugon*) and their Habitats throughout their Range: Dugong MoU. *Convention on Migratory Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-04]. Dostupné z: <http://www.cms.int/species/dugong/index.htm>

¹⁹⁸ Memorandum of Understanding Concerning the Conservation of the Manatee and Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia [online]. 2008 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/waam/MoU_E.pdf

¹⁹⁹ Memorandum of Understanding Concerning the Conservation of the Manatee and Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia. *Convention on Migratory Species* [online] 2012 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: <http://www.cms.int/species/waam/index.htm>

²⁰⁰ Conservation and Management Plan for the Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of Dugongs (*Dugong dugon*) and Their Habitats throughout Their Range [online]. 2007 [cit. 2012-09-04]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/dugong/pdf/Dugong_CMP_Eng.pdf

Na základě Memoranda porozumění o ochraně kapustňáků a malých kytovců západní Afriky a Makaronézie byl rovněž přijat Akční plán na ochranu kapustňáků senegalských²⁰¹. Hlavním cílem Akčního plánu je především získání informací o stavu kapustňáků senegalských a prosazení efektivní legislativy na jejich ochranu. Až budoucnost však ukáže, zda Memorandum porozumění přinese nějaké zásadní výsledky. Prozatím se příliš naplňování cílů Memoranda porozumění nedaří a kapustňák senegalský zůstává jedním z nejméně prozkoumaných druhů řádu sirén. Jakákoliv regulace lovu se navíc prosazuje velmi těžko, protože kapustňák senegalský je místním africkým obyvatelstvem považován za škůdce ničícího úrodu na rýžových polích.

²⁰¹ Action Plan for the Conservation of the West African Manatee (Annex I to the Memorandum of Understanding Concerning the Conservation of the Manatee and Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia) [online]. 2008 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/waam/manatee_ap_E.pdf

4. Ochrana kytovců

Největší pozornosti ze všech mořských savců se v mezinárodním právu životního prostředí nepochybně dostává řádu kytovců. Biologicky se tento řád skládá ze dvou podřádů – kosticovců (mezi něž patří velrybovití, velrybkovití, plejtvákovcovití a plejtvákovití) a ozubených (do kterého jsou zahrnuti delfinocovití, delfinovití, narvalovití, sviňuchovití, vorvaňocovití a vorvaňovití).

V terminologii mezinárodního práva životního prostředí je zaveden termín velryba (v angličtině *whale*), který však v literatuře není používán zcela jednotně. Tento termín je totiž v některých případech synonymem pro kytovce, ale častěji jsou jako velryby označováni všichni kosticovci a ozubení s výjimkou delfinocovitých, delfinovitých a sviňuchovitých. Vzhledem k tomu, že termín velryba je historicky zažitý spíše v druhém významu, není ani v této práci zcela respektována vědecká klasifikace kytovců.

4.1 Ochrana velryb

Počátky lovu velryb sahají až do pravěku, avšak první zmínky o komerčním přístupu k velrybaření pocházejí z Baskicka ze sedmého století našeho letopočtu. Baskičtí velrybáři byli považováni za skutečné mistry ve svém oboru. Poté, co se Baskům podařilo v 16. století zcela zdecimovat populace velryb černých v oblasti Biskajského zálivu, směřovala pozornost jejich velrybářských výprav především na Island, do Grónska a do oblasti Newfoundlandu a Labradoru. Baskové se tak zasloužili též o snížení stavů velryb grónských na kriticky nízkou úroveň. Postupem času se k baskickým velrybářům přidaly výpravy velrybářů především z Anglie, Nizozemí, Norska a Spojených států amerických. Ve stejné době došlo i k rozmachu japonského velrybaření v Tichém oceánu zaměřeného převážně na keporkaky, velryby pravé a plejtvákovce šedé²⁰².

²⁰² GAMBELL, Ray. International Management of Whales and Whaling: An Historical Review of the Regulation of Commercial and Aboriginal Subsistence Whaling. *Arctic* [online]. The Arctic Institute of North America, 1993, Vol. 46, No. 2 (June 1993), s. 97-107 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://arctic.synergiesprairies.ca/arctic/index.php/arctic/article/view/1330>

Z důvodu rozvoje techniky lovu velryb se velrybářské flotily v 19. století přeorientovaly primárně na lov vorvaňů v Atlantickém oceánu a lov plejtvákovců šedých na pobřeží Kalifornie. Ve dvacátých letech minulého století již byly i tyto druhy téměř vyhubeny a lov velryb se tak musel přesunout ve značné míře do oblasti Antarktidy. Nutnost regulace lovu velryb na mezinárodní úrovni byla v té době již evidentní.²⁰³

4.1.1 Počátky regulace lovu velryb

První diskuze o regulaci lovu velryb na mezinárodní úrovni proběhly na půdě Společnosti národů v letech 1924 a 1927. Výsledkem však bylo pouze přijetí pokrokového norského zákona o velrybaření z roku 1929, kterým bylo zřízeno několik důležitých státních orgánů zabývajících se lovem velryb a taktéž došlo k nastavení klíčových pravidel cílených na ochranu velryb (například zákaz lovu velryb černých či zákaz lovu velrybích mláďat)²⁰⁴. Norsko, které do té doby přispělo k rozmachu lovu velryb zdokonalováním techniky lovu (například vynálezem dodnes používaných harpun s výbušninou, která exploduje uvnitř lovené velryby, umožňujících lov rychlých nebo velkých velryb – plejtváků obrovských, plejtváků myšoků a plejtváků sejvalů)²⁰⁵, tímto krokem značně přispělo k ochraně velryb.

Prvním částečně úspěšným pokusem o regulaci lovu velryb na mezinárodní úrovni bylo přijetí Mezinárodní úmluvy o regulaci rybolovu z roku 1931²⁰⁶ v Ženevě. Úmluva se vztahovala pouze na kosticovce²⁰⁷ a zakazovala lov velryb pravých²⁰⁸ a lov

²⁰³ Srov. GILLESPIE, Alexander. *Whaling Diplomacy: Defining Issues in International Environmental Law*. Northampton, MA: Edward Elgar Publishing, 2005, 509 s. s. 3. New horizons in environmental law series. ISBN 18-454-2107-8 či GRIEVES, Forest L. Leviathan, the International Whaling Commission and Conservation as Environmental Aspects of International Law. *The Western Political Quarterly* [online]. University of Utah, 1972, Vol. 25, No. 4 (Dec., 1972), s. 711-725 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/446798>

²⁰⁴ SMALL, George L. *The Blue Whale*. New York: Columbia University Press, 1971, xiii, 248 p. s. 144. ISBN 02-310-3288-9.

²⁰⁵ Srov. TØNNESEN, J. a Arne Odd JOHNSEN. *The History of Modern Whaling*. Berkeley: University of California Press, 1982, xx, 798 p. ISBN 05-200-3973-4.

²⁰⁶ Convention for the Regulation of Whaling [online]. Ženeva: Společnost národů, 1931 [cit. 2012-09-10]. Dostupné z:

<http://www.ecolex.org/server2.php/libcat/docs/TRE/Multilateral/En/TRE000073.doc>

²⁰⁷ Ibid., čl. 2.

²⁰⁸ Ibid., čl. 4.

velrybích mláďat²⁰⁹. Zároveň umožňovala lov velryb domorodými obyvateli při použití tradičních metod lovu²¹⁰. Geograficky zahrnovala Úmluva veškeré světové vodní plochy (tedy teritoriální vody i volné moře)²¹¹. Úmluva měla bohužel téměř nulový dopad na oblast Antarktidy, ve které lovily velryby i státy, které k Úmluvě nepřistoupily (například Německo a Japonsko)²¹².

Ani v ostatních oblastech nevedlo přijetí Úmluvy k závratným úspěchům, a proto v roce 1937 došlo k přijetí nové Mezinárodní dohody o regulaci lovu velryb²¹³. Tato Dohoda rozšířila zákaz lovu též na plejtvákovce šedé²¹⁴, stanovila minimální velikost plejtváků obrovských, plejtváků myšoků, keporkaků a vorvaňů, které je možné lovit²¹⁵, a především pak limitovala lov velryb v oblasti Antarktidy pouze na tříměsíční lovnou sezónu²¹⁶. Na poměrně rozsáhlých územích bylo též zakázáno používání tzv. továrních lodí (v angličtině *factory ships*) a velrybolovek (v angličtině *whale catcher*)²¹⁷.

K Mezinárodní dohodě o regulaci lovu velryb z roku 1937 byl v roce 1938 přijat Protokol²¹⁸, který zavedl dočasný zákaz lovu keporkaků v oblasti Antarktidy²¹⁹ a zároveň jím bylo vytvořeno dočasné velrybí útočiště v jižním Tichém oceánu²²⁰.

Již v předválečném období bylo zřejmé, že je nutné stanovit kvótu na celkové množství vylovených velryb (resp. vyrobeného velrybího tránu). To se však podařilo až v letech 1944 a 1945, kdy byly přijaty další dva protokoly²²¹ k Mezinárodní dohodě

²⁰⁹ Ibid., čl. 5.

²¹⁰ Ibid., čl. 3.

²¹¹ Ibid., čl. 9.

²¹² GAMBELL, Ray, ref. 202, s. 98.

²¹³ International Agreement for the Regulation of Whaling [online]. Londýn, 1937 [cit. 2012-09-10]. Dostupné z: <http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1946/10.html>

²¹⁴ Ibid., čl. 4.

²¹⁵ Ibid., čl. 5.

²¹⁶ Ibid., čl. 7.

²¹⁷ Ibid., čl. 9.

²¹⁸ Protocol to the International Agreement for the Regulation of Whaling [online]. Londýn, 1933 [cit. 2012-09-10]. Dostupné z: http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php?t=1938-Protocol-1937-Whaling.EN.txt&par=view_treaty_html

²¹⁹ Ibid., čl. 1.

²²⁰ Ibid., čl. 2.

²²¹ Protocol to the 1937 International Agreement for the Regulation of Whaling [online]. Londýn, 1944 [cit. 2012-09-10]. Dostupné z: http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php?t=1944-Protocol-1937-Whaling.EN.txt&par=view_treaty_html a Protocol to the International Agreement for the Regulation of Whaling [online]. Londýn, 1945 [cit. 2012-09-10]. Dostupné z:

o regulaci lovu velryb z roku 1937, a to díky tomu, že značné množství velrybářských lodí bylo potopeno v průběhu války a limitace množství vylovených velryb tak v zásadě nikomu nevadila²²². Pro účely regulace byla zavedena jednotka plejtváka obrovského (v angličtině *Blue Whale Unit – BWU*), přičemž jedna jednotka plejtváka obrovského odpovídala dvěma kusům plejtváka myšoka, dvěma a půl kusu keporkaka a šesti kusům plejtváka sejvala. Pro první sezónu byl limit stanoven na 16,000 jednotek plejtváka obrovského.

V období druhé světové války byl lov velryb pochopitelně značně utlumen. Po skončení války byly do vytvoření účinného mechanismu regulace lovu velryb vkládány velké naděje, protože Německo a Japonsko, které na regulaci lovu velryb v předválečném období nijak nespolupracovaly, patřily mezi poražené státy²²³.

4.1.2 Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství z roku 1946

K přijetí klíčové úmluvy upravující lov velryb došlo na konferenci ve Washingtonu v prosinci 1946, na které byla přijata Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství²²⁴. Tato Úmluva prošla za dobu své existence velmi překotným vývojem. Prvními signatáři Úmluvy byly velrybářské státy a její velrybářský přístup je jednoznačně vyjádřen v preambuli, kde je cíl Úmluvy stanoven jako ochrana populací velryb k umožnění řádného rozvoje velrybářského průmyslu.

Konkrétní restrikce komerčního rybolovu jsou obsaženy v harmonogramu připojeném k Úmluvě. Mezi nejdůležitější opatření patřilo omezení pelagického lovu velryb pouze na oblast Antarktidy a severního Tichého oceánu a zavedení kvót a fixních velrybářských lovných sezón²²⁵. Mezi další důležitá ustanovení patří umožnění vydávat

http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php?t=1945-Protocol-1937-Whaling.EN.txt&par=view_treaty_html

²²² GAMBELL, Ray, ref. 202, s. 98.

²²³ GRIEVES, Forest L., ref. 203, s.718.

²²⁴ Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství ze dne 2. prosince 1946, ref. 36.

²²⁵ Srov. OBERTHÜR, Sebastian. The International Convention for the Regulation of Whaling: From Over-Exploitation to Total Prohibition. *Yearbook of International Co-operation on Environment and Development 1998/99: Current Issues and Key Themes* [online]. 1998, s. 29-37 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.fni.no/ybiced/98_03_oberthur.pdf

zvláštní povolení pro lov velryb pro vědecké účely smluvními státy²²⁶ a právo domorodých obyvatel lovit velryby tradičními způsoby lovu²²⁷.

Na základě Mezinárodní úmluvy o regulaci velrybářství byla vytvořena Mezinárodní velrybářská komise, ve které má každý smluvní stát jednoho zástupce s jedním volebním hlasem²²⁸.

Mezinárodní velrybářská komise se poprvé sešla v roce 1949 a na svém prvním zasedání ustanovila vědecký výbor, výbor pro technické otázky a financování a administrativní výbor²²⁹.

Primární povinností Komise je přezkoumávání a revize opatření zakotvených ve výše uvedeném harmonogramu²³⁰. Komise dále mimo jiné organizuje studie a šetření týkající se velryb a doporučuje jejich provedení, shromažďuje a analyzuje statistické informace o stavu velryb a zkoumá, hodnotí a šíří informace týkající se metod zachování a zvýšení populace velryb²³¹.

Členství v Komisi je otevřené všem státům, které přistoupí k Úmluvě²³². Do dnešního dne k Úmluvě přistoupilo 89 členských států včetně České republiky²³³.

4.1.3 Regulační systémy lovu velryb

Až do počátku 70. let 20. století byl regulační systém lovu velryb založen na výše popsané jednotce plejtváka obrovského. Velrybáři mohli lovit téměř jakékoliv druhy až do vyčerpání kvóty stanovené pro daný kalendářní rok. Pro velrybářské výpravy tak bylo nejvýhodnější lovit největší druhy, což výrazně přispělo k nadměrnému lovu plejtváků obrovských. V 50. letech 20. století byla kvóta stanovena

²²⁶ Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství ze dne 2. prosince 1946, ref. 36, čl. VIII.

²²⁷ Ibid., harmonogram.

²²⁸ Ibid., čl. III.

²²⁹ OBERTHÜR, Sebastian, ref. 225, s. 30.

²³⁰ Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství ze dne 2. prosince 1946, ref. 36, čl. V, srov. též History and Purpose. INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *International Whaling Commission* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/history-and-purpose>

²³¹ Ibid., čl. IV.

²³² Ibid., čl. X.

²³³ Membership and Contracting Governments. INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *International Whaling Commission* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/members>

na naprosto dlouhodobě neudržitelných cca. 15.000 jednotek plejtváka obrovského²³⁴. Obrovským problémem tohoto regulačního systému bylo, že kvóta byla určena pro všechny státy dohromady. Velrybářské státy reportovaly množství úlovků Mezinárodnímu úřadu statistiky lovu velryb v Norsku, a když došlo k dosažení kvóty, skončila velrybářská sezóna. Tento systém tak vedl ke každoročnímu závodu v lovu velryb, ve kterém se každý stát snažil získat největší část kvóty²³⁵.

Na protest proti tomuto systému opustilo v roce 1959 Mezinárodní velrybářskou komisi Norsko a Nizozemí (z naprosto prozaických důvodů – například Norsko mělo velmi zastaralou flotilu a nedokázalo tak soutěžit s ostatními velrybářskými státy) a Komise byla na pokraji rozpadu. Řešení se nakonec nacházelo v oblastních dohodách mezi jednotlivými státy mimo jednání Komise, ve kterých si mezi sebou rozdělovaly velrybářské státy kvóty a Norsko i Nizozemí tak v 60. letech 20. století opět obnovilo své členství v Komisi²³⁶.

Po dlouhou dobu pokračovalo přes opakovaná doporučení vědeckého výboru Komise stanovování kvót na neudržitelně vysoké hodnoty. Ke zlomu došlo až v polovině 60. let dvacátého století, kdy byly kvóty razantně sníženy na 10.000 jednotek plejtváka obrovského.

Dalším důležitým bodem ve vývoji regulačních systémů lovu velryb bylo opuštění systému založeného na jednotkách plejtváka obrovského a zavedení tzv. Nových postupů hospodaření v roce 1975 (v angličtině *New Management Plan – NMP* či *1975 Procedure*). Tyto postupy byly přijaty jako reakce na zvyšující se požadavky na zavedení 10letého moratoria na komerční lov velryb a byly založeny na konceptu maximálního udržitelného výnosu (v angličtině *Maximum Sustainable Yield – MSY*). Populace velryb byly rozděleny do tří kategorií na základě jejich hojnosti. Díky této kategorizaci byl lov nejvíce ohrožených velryb v zásadě automaticky zakázán²³⁷.

²³⁴ GILLESPIE, Alexander, ref. 203, s. 4.

²³⁵ Srov. OBERTHÜR, Sebastian, ref. 225.

²³⁶ GILLESPIE, Alexander, ref. 203, s. 6.

²³⁷ Srov. OBERTHÜR, Sebastian, ref. 225, s. 30 či GAMBELL, Ray, ref. 202, s. 100.

Nové postupy hospodaření se však ukázaly v praxi téměř nepoužitelné, neboť určování optimálního maximálního udržitelného výnosu vědeckým výborem Komise bylo v podstatě nemožné. Od konce 70. let 20. století se tak každoročně pokoušely některé státy prosadit úplný zákaz lovu velryb. V roce 1981 se podařilo prosadit moratorium na komerční lov vorvaňů, v roce 1982 bylo na 34. schůzi Mezinárodní velrybářské komise přijato moratorium na komerční lov všech druhů velryb a od roku 1986 byla kvóta na lov veškerých velryb stanovena na nulu²³⁸, čímž byla započata nová etapa regulačních systémů lovu velryb.

Moratorium mělo platit pouze do roku 1990, nicméně k obnovení komerčního rybolovu nakonec nikdy nedošlo a kvóty pro lov velryb stále zůstávají nulové. Nutno však dodat, že přes zavedení moratoria bylo od roku 1986 do roku 2000 zabito 21.416 kusů velryb (nepočítaje velryby lovené domorodým obyvatelstvem)²³⁹. Po zavedení moratoria je totiž stále možné lovit legálně velryby třemi možnými způsoby (viz dále)²⁴⁰.

Přestože prozatím většina členských států Mezinárodní velrybářské komise zrušení moratoria odmítá, probíhají od doby jeho zavedení intenzivní práce na tzv. Upravené proceduře pro hospodaření s velrybami (v angličtině *Revised Management Procedure - RMP*). Jaké bude finální znění Upravených procedur, resp. Prováděcích pravidel pro tuto proceduru (v angličtině *Revised Management Scheme – RMS*), pokud vůbec nějaké bude, je však zatím nejasné.

4.1.4 Lov velryb po zavedení moratoria

Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství umožňuje členským státům vznést námitku proti jakýmkoliv změnám harmonogramu odsouhlaseným Mezinárodní velrybářskou komisí, a to do 90 dnů ode dne oznámení změny harmonogramu. Změna

²³⁸ Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství ze dne 2. prosince 1946, ref. 36, odst. 10 písm. (e) harmonogramu.

²³⁹ GILLESPIE, Alexander. Iceland's Reservation at the International Whaling Commission. *EUROPEAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW* [online]. 2003, vol. 14, part 5, s. 977-998 [cit. 2012-09-11]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: <http://www.uniset.ca/microstates/140977.pdf>

²⁴⁰ Srov. TOMIN, Marek. Ochrana velkých kytovců a Mezinárodní velrybářská komise (IWC): Briefing pro novináře. [online]. 2004 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: http://old.greenpeace.cz/archiv/velryby_brief_media.doc

harmonogramu se pak na státy, které výhradu vznesly, nevztahuje²⁴¹. Právo vznést výhradu proti zavedení moratoria z roku 1986 využilo Japonsko, Norsko, Peru a Sovětský svaz. Peru a Japonsko však nakonec své námitky stáhly²⁴². Island sice námitku proti moratoriu nepředložil a moratorium tak pro něj nabylo účinnosti, nicméně Island využil zajímavou právní kličku, když v roce 1992 vystoupil z Mezinárodní velrybářské komise, aby do Komise opětovně vstoupil v roce 2002 při současném vznesení námitky proti moratoriu. Přestože platnost takového způsobu vznesení námitky je s ohledem na principy mezinárodního práva veřejného zpochybňována značným množstvím států²⁴³, je námitka Islandu proti moratoriu většinou považována za platnou²⁴⁴. V současné době se tak moratorium nevztahuje na Rusko, Norsko a Island.

Jak je uvedeno výše, dalším povoleným způsobem lovu velryb dle Mezinárodní úmluvy o regulaci velrybářství je lov pro vědecké účely na základě speciálních povolení vydaných smluvními státy Úmluvy. Od zavedení moratoria byla tato povolení vydána vládami Islandu, Koreje, Norska a Japonska. V posledních letech vydává tato povolení pouze Japonsko²⁴⁵, nicméně na posledním zasedání Mezinárodní velrybářské komise v Panamě v roce 2012 oznámila Korea úmysl obnovit lov velryb pro vědecké účely²⁴⁶. Nutno dodat, že státům provozujícím lov velryb pro vědecké účely (tedy v současnosti pouze Japonsko) je často vytýkána účelovost²⁴⁷ a vzhledem k množství takto vylovených velryb je dle mého názoru nutné dát těmto výtkám za pravdu.

Poslední možností legálního lovu velryb dle Mezinárodní úmluvy o regulaci velrybářství, taktéž popsanou výše, je velrybaření domorodým obyvatelstvem

²⁴¹ Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství ze dne 2. prosince 1946, ref. 36, čl. V., odst. 3.

²⁴² Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství ze dne 2. prosince 1946, ref. 36, poznámky pod čarou.

²⁴³ Srov. RAYFUSE, Rosemary. *Natural Resource Management and Conservation: Fisheries and Marine Mammals*. In: ULFSTEIN, Geir et al. *Yearbook of International Environmental Law: Volume 13, 2002*. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 414. ISBN 0-19-926415-4.

²⁴⁴ Srov. GILLESPIE, Alexander, ref. 239.

²⁴⁵ Special Permit Catches since 1985. INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *International Whaling Commission* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: http://iwcoffice.org/table_permit

²⁴⁶ Press Release Day 3. In: INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *2012 Meeting: Details for The International Whaling Commission's 64th Annual Meeting in 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z:

<http://iwcoffice.org/cache/downloads/f4a9zep3ho8ws0g4gwskggs00/PRESS%20RELEASE%20day3.pdf>

²⁴⁷ Srov. GILLESPIE, Alexander, ref. 203, s. 119-133.

při použití tradičních metod lovu. Od roku 1985 bylo velrybaření domorodým obyvatelstvem umožněno v Grónsku, Rusku (resp. Sovětském svazu), Spojených státech amerických a ostrovním státu Svatý Vincenc a Grenadiny. V současnosti smí domorodé obyvatelstvo lovit velryby grónské na Aljašce, Čukotce a v Grónsku, plejtvákovce šedé na Čukotce a ve státě Washington, plejtváky malé a plejtváky myšoky v Grónsku a keporkaky v Grónsku a na ostrovech Svatý Vincenc a Grenadiny.²⁴⁸

Lov velryb (a obecně chráněných živočichů) domorodým obyvatelstvem považují za jedno z nejsložitějších a nejkontroverznějších témat mezinárodního práva životního prostředí, neboť vyřešení střetu zájmu na ochranu životního prostředí s nezadatelným právem domorodých obyvatel na tradiční způsob života přináší velké komplikace²⁴⁹.

Jedním z problémů lovu velryb domorodým obyvatelstvem je již definice domorodých obyvatel, která je v Mezinárodní úmluvě o regulaci velrybářství zcela nedostatečná a přináší tak na půdě Mezinárodní velrybářské komise pravidelné diskuze o opakovaně vznášených požadavcích Japonska na uznání práva Japonců na tradiční lov velryb v Japonsku²⁵⁰. Jedna z možností, jak definovat domorodé obyvatelstvo, je použití definice tradičního způsobu lovu (za domorodé obyvatele by pak byli považováni ti, kdo loví velryby tradičním způsobem). Nicméně pokusy o podobné způsoby definice jsou značně kritizovány z důvodu krutosti mnoha z tradičních způsobů lovu²⁵¹.

Lov velryb domorodým obyvatelstvem vyvolává značné kontroverze též z důvodu nedostatečného odůvodnění lovu domorodým obyvatelstvem ve smyslu naplnění existenčních potřeb domorodců. Mezinárodní velrybářská komise by měla zkoumat, zda je lov velryb nezbytný k naplnění potřeb domorodých obyvatel. Například

²⁴⁸ Catches Taken: ASW: Aboriginal Subsistence Whaling Catches Since 1985. INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *International Whaling Commission* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: http://www.iwcoffice.org/table_aboriginal

²⁴⁹ Srov. MALCOLM, Rosalind N. *A Guidebook to Environmental Law*. London: Sweet & Maxwell Limited, 1994. s. 2. ISBN 0-421-513500.

²⁵⁰ Srov. HIRATA, Keiko. Why Japan Supports Whaling. *Journal of International Wildlife Law* [online]. 2005-4-1, roč. 8, č. 2, s. 129-149 [cit. 2012-09-11]. ISSN 1388-0292. DOI: 10.1080/13880290590965276. Dostupné z: <http://www.informaworld.com/openurl?genre=article>

²⁵¹ GILLESPIE, Alexander, ref. 203, s. 227.

v Grónsku se ukazuje, že většina ulovených velryb směřuje do restaurací a lov velryb je tak evidentně využíván spíše pro uspokojení poptávky turistů po velrybím mase než pro uspokojení existenčních potřeb domorodého obyvatelstva²⁵². Z tohoto důvodu tak poslední žádost Dánska o zvýšení kvót pro lov velryb v Grónsku nebyla na zasedání Mezinárodní velrybářské komise v Panamě v roce 2012 schválena²⁵³.

Nejproblematictější je však dle mého názoru otázka kulturního zdůvodnění lovu velryb domorodým obyvatelstvem. Domnívám se, že není možné objektivně určit, který tradiční lov si zaslouhuje ochranu z důvodu kulturní důležitosti a který nikoliv. Například tradiční způsob lovu velryb na ostrovech Svatý Vincenc a Grenadiny chráněný v současné době Mezinárodní velrybářskou komisí nemá nikterak dlouhou historii (přibližně 150 let) a o jeho tradičnosti lze také poněkud pochybovat, vzhledem k tomu, že na těchto ostrovech není původní, ale byl místním obyvatelstvem převzat od Yankeeů, kteří obyvatele Svatého Vincence a Grenadin při lovu velryb zaměstnávali²⁵⁴. Odpověď na otázku, zda si takový lov velryb skutečně zaslouhuje ochranu, se přímo nabízí.

Mezinárodní velrybářská komise vykládá právo domorodých obyvatel na lov velryb velmi restriktivně a například otázka lovu ohrožených druhů velryb je naprosto jednoznačně řešena ve prospěch jejich ochrany. Přestože jsem si vědom nutnosti ochrany tradičního způsobu života domorodých obyvatel, domnívám se, že by tento lov měl být z důvodů popsaných výše omezen ještě poněkud více.

²⁵² WDCS Investigation Shows Greenland Is Killing Whales To Feed Tourists. WHALE AND DOLPHIN CONSERVATION SOCIETY (WDCS). *WDCS International* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://www.wdcs.org/news.php?select=1252> Srov. též Questionable Quotas: Why a Credible IWC Must Reject the Greenlandic Proposal. [online]. WSPA/WDCS, 2010 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: http://www.wdcs.org/submissions_bin/questionable_quotas_english.pdf

²⁵³ Press Release Day 4. In: INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *2012 Meeting: Details for The International Whaling Commission's 64th Annual Meeting in 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/cache/downloads/6kfd67qafvwok88ww0wew8so/PRESS%20RELEASE%20DAY%204.pdf>

²⁵⁴ GILLESPIE, Alexander, ref. 203, s. 229.

4.1.5 Současnost a budoucnost Mezinárodní velrybářské komise

Z výše popsaného vývoje regulačních systémů velrybaření jednoznačně vyplývá, že Mezinárodní velrybářská komise v současné době absolutně neplní svůj základní účel, kterým mělo být umožnění řádného rozvoje velrybářského průmyslu. Z tohoto důvodu se na Komisi snáší častá kritika velrybářských států, které namítají, že Komise je nefunkční²⁵⁵. Na druhé straně členské státy Komise, které prosadily moratorium na komerční lov velryb, ospravedlňují současný stav tím, že od roku 1948, kdy byla Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství přijata, se podstatně změnila celosvětově prosazované hodnoty a původní účel Úmluvy je dnes již překonaný²⁵⁶.

Od roku 1994, kdy bylo dohodnuto, že by Upravená procedura pro hospodaření s velrybami měla představovat přijatelný způsob určení udržitelného počtu vylovených velryb, soustředily velrybářské státy své síly do uvedení Upravené procedury pro hospodaření s velrybami do praxe. Tyto státy vkládaly do přijetí Prováděcích pravidel pro tuto proceduru značné naděje a domnívaly se, že po odsouhlasení kvót a zavedení velrybích útočišť by mohlo být moratorium na lov velryb odstraněno²⁵⁷.

Situace se však vyhrotila v roce 2006, kdy pracovní skupina, která připravuje znění Prováděcích pravidel pro Upravenou proceduru, předložila Mezinárodní velrybářské komisi zprávu, dle které diskuze o zavedení Upravené procedury naprosto zkrachovaly z důvodů nemožnosti dobrat se jakéhokoliv konsenzu²⁵⁸.

V roce 2006 následně získalo Japonsko, které je často obviňováno z nakupování hlasů rozvojových členských států výměnou za poskytnutí rozvojové pomoci, většinu států podporujících obnovení lovu velryb na svou stranu. Za pomoci Svaté Lucie, Svatého Vincence a Grenadin, Svatého Kryštofa a Nevisu, Grenady, Dominiky,

²⁵⁵ Srov. The IWC in the 21st Century, IWC/60/8rev, Agenda Item 18. *International Whaling Commission* [online]. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z:

<http://iwcoffice.org/documents/commission/TWC60docs/60-8rev.pdf>

²⁵⁶ Srov. BODANSKY, Daniel, Jutta BRUNNÉE a Ellen HEY. *The Oxford handbook of international environmental law*. New York: Oxford University Press, 2007, 1080 s. s. 61. ISBN 978-019-9269-709.

²⁵⁷ Srov. BOWMAN, Michael. "Normalizing" the International Convention for the Regulation of Whaling. *Michigan Journal of International Law*. 2008, Volume 29, Number 3, spring 2008, s. 293-499.

²⁵⁸ Chair's Report of the RMS Working Group Meeting, University Arms Hotel, Cambridge, 28 February to 2 March 2006, IWC/58/RMS 3 [online]. Cambridge, 2006 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/cache/downloads/7ukhkn709kw8gcc8cc84wcc8/58RMS3.pdf>

Antiguy a Barbudy, kterým byla Japonskem poskytnuta mezi lety 1987 a 2001 podpora na rozvoj rybolovu ve výši 160 milionů amerických dolarů²⁵⁹, se Japonsku podařilo prosadit rozdílem jediného hlasu přijetí Deklarace ze Svatého Kryštofa a Nevisu²⁶⁰, která potvrdila závazek Komise držet se cílů Mezinárodní úmluvy o regulaci velrybářství. Vítězství Japonska však nemělo dlouhého trvání, neboť Mezinárodní velrybářská komise byla rozšířena o Kypr, Chorvatsko a Slovinsko, které podporovaly zachování zákazu rybolovu. Navíc Kamerun, Togo a Šalamounovy ostrovy (které podporují lov velryb) nezaplátily členské příspěvky a nemohly tak hlasovat. Státy podporující ochranu velryb si tak zachovaly na půdě Komise většinu²⁶¹.

Prozatím se stále nedaří dosahovat na zasedáních Mezinárodní velrybářské komise společného postoje k zásadním změnám a Komise tak v současné době setrvává na mrtvém bodě. Každé zasedání Komise je sledováno s velkými očekáváními, ale ani poslední zasedání v Panamě v roce 2012, na kterém se ochrannářské státy pokoušely prosadit například zřízení třetího velrybího útočiště v oblasti jižního Atlantického oceánu (v současnosti existuje útočiště v oblasti Antarktidy a v oblasti Indického oceánu) či přenesení některých pravomocí na Valné shromáždění Organizace spojených národů, nepřineslo zásadní výsledky především z důvodu neúčasti evropských států, které, přestože pravidelně platí značně vysoké členské příspěvky, poněkud nepochopitelně na zasedáních Komise z finančních důvodů chybí.

V budoucnosti se dle mého názoru dají očekávat tři možné scénáře vývoje Mezinárodní velrybářské komise.

První možností je přeměna Komise na čistě ochrannářskou organizaci, zabývající se především výzkumem velryb a novými faktory, které ohrožují populace velryb

²⁵⁹ ELDAR, O. Vote-trading in International Institutions. *European Journal of International Law* [online]. 2008-02-01, roč. 19, č. 1, s. 3-41 [cit. 2012-09-12]. ISSN 0938-5428. DOI: 10.1093/ejil/chn001. Dostupné z: <http://ejil.oxfordjournals.org/cgi/doi/10.1093/ejil/chn001>

²⁶⁰ St. Kitts and Nevis Declaration: 58th Annual Meeting of the International Whaling Commission, IWC/58/16 Rev, Agenda Item 19 [online]. 2006 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/index.php?cID=1766&cType=document&download=1>

²⁶¹ Srov. ILIFF, Mike. Modernisation of the International Convention for the Regulation of Whaling. *Marine Policy* [online]. 2008, Vol. 32, Issue 3, s. 402-407 [cit. 2012-04-23]. ISSN 0308597x. DOI: 10.1016/j.marpol.2007.08.003. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0308597X07000978>

(především klimatické změny²⁶², znečištění moří a rozvíjející se turistické sledování velryb²⁶³).

Druhým scénářem je zrušení moratoria na komerční lov velryb a umožnění udržitelného lovu menších druhů velryb v pobřežních oblastech při zachování či rozšíření velrybích útočišť. Dle závěrů vědeckého výboru Komise by neměl rozumně nastavený lov menších druhů velryb tyto velryby ohrozit²⁶⁴. Podle některých studií je dokonce snížení počtu některých malých druhů velryb (především plejtváků malých, jejichž počet je v současnosti dvojnásobný v porovnání se stavem v 19. století) žádoucí a mohlo by přispět k rychlejšímu obnovení počtu nejvíce ohrožených velkých velryb (například plejtváků obrovských), protože si oba druhy mohou vzájemně konkurovat při získávání potravy²⁶⁵ (nutno však dodat, že tato teorie byla jinými vědeckými studiemi vyvrácena²⁶⁶). Takové obnovení lovu velryb by samozřejmě vyžadovalo vybudování účinného kontrolního a sankčního mechanismu, jinak by lov velryb mohl opět skončit nadměrným lovem, který by byl pro některé druhy pravděpodobně fatální.

Třetí variantou budoucího vývoje je zachování současného stavu po delší období z důvodu nemožnosti přijetí jakéhokoliv konsenzu mezi členskými státy Mezinárodní velrybářské komise.

Přestože osobně doufám v naplnění prvního scénáře, domnívám se, že jeho prosazování by mělo být prováděno citlivě, aby nedošlo k úplnému kolapsu Mezinárodní velrybářské komise. Po protestním odchodu Islandu z Komise v roce 1991, obnovení lovu velryb Norskem v roce 1993 a aktivitách Japonska zneužívajícího lov

²⁶² Srov. BURNS, William C. G. From the Harpoon to the Heat: Climate Change and the International Whaling Commission in the 21st Century. *Georgetown international environmental law review*. 2001, winter 2001, s. 335-359. ISSN 1042-1858.

²⁶³ Srov. Whale Conservation and Management: A Future for the IWC. *Australian Government: Department of Sustainability, Environment, Water, Population and Communities* [online]. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.environment.gov.au/coasts/publications/pubs/iwc-future-paper.pdf>

²⁶⁴ OBERTHÜR, Sebastian, ref. 225, s. 35.

²⁶⁵ OHSUMI, Seiji. Why Antarctic Blue Whales Do Not Recover. *ISANA* [online]. 1994, č. 10 [cit. 2012-09-12]. Dostupné z: http://luna.pos.to/whale/jwa_v10_oh.html

²⁶⁶ Srov. např. RUEGG, Kristen C., Eric C. ANDERSON, C. SCOTT BAKER, Murdoch VANT, Jennifer A. JACKSON a Stephen R. PALUMBI. Are Antarctic Minke Whales Unusually Abundant because of 20th Century Whaling?. *Molecular Ecology* [online]. 2010, roč. 19, č. 2, s. 281-291 [cit. 2012-09-12]. ISSN 09621083. DOI: 10.1111/j.1365-294X.2009.04447.x. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1365-294X.2009.04447.x>

velryb pro vědecké účely (s možností obdobného přístupu Korey v dohledné době) se zdá autorita Komise stále nižší a nižší. Založení Komise pro mořské savce v severním Atlantiku (v angličtině *North Atlantic Marine Mammal Commission – NAMMCO*) na základě Dohody o spolupráci ve výzkumu, ochraně a hospodaření s mořskými savci v severním Atlantiku z roku 1992²⁶⁷ mezi Norskem, Islandem, Faerskými ostrovy a Grónskem taktéž významně snížilo autoritu Mezinárodní velrybářské komise²⁶⁸.

Existuje mnoho spekulací o tom, co by se stalo, kdyby velrybářské státy opustily Mezinárodní velrybářskou komisi. Dle mého názoru by takové vystoupení mohlo být paradoxně cestou ze slepé uličky. I když není samozřejmě možné takový vývoj odhadovat, dá se očekávat, že by velrybářské státy pravděpodobně vytvořily novou skupinu provozující udržitelný lov velryb (ať už rozšířením Komise pro mořské savce v severním Atlantiku či založením nové organizace) a zbývající členové Mezinárodní velrybářské komise by měly možnost přepracovat Mezinárodní úmluvu o regulaci velrybářství. Výhodou této situace by byla možnost zakotvení moderních opatření k ochraně velryb reagujících na současné hrozby. Značnou nevýhodou by naopak byla naprostá ztráta kontroly nad aktivitami velrybářských států.

4.2 Ochrana malých kytovců

Vedle velryb řadíme mezi mořské kytovce též čeledi delfinovitých a sviňuchovitých. Tito kytovci jsou často označováni jako tzv. malí kytovci. Vývoj mezinárodněprávní úpravy ochrany malých kytovců je značně odlišný od úpravy ochrany velryb, a to z toho důvodu, že na rozdíl od velryb nejsou primárně ohroženi nadměrným lovem, ale spíše vedlejšími a náhodnými úlovky – tzv. *by-catch* (i cílený

²⁶⁷ Agreement on Cooperation in Research, Conservation and Management of Marine Mammals in the North Atlantic [online]. Nuuk, 1992 [cit. 2012-09-12]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/webcronize/images/Nammco/659.pdf>

²⁶⁸ Srov. CARON, David D. The International Whaling Commission & The North Atlantic Marine Mammal Commission: The Institutional Risks of Coercion for Consensual Structures. *The American Journal of International Law* [online]. 1995, Vol. 89, No. 1, s. 154-174 [cit. 2012-09-12]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2203905> či HUNTER, David, James SALZMAN a Durwood ZAELKE. *International environmental law and policy*. 3rd ed. St. Paul, Minn.: Thomson/West, 2007, 1613 s. s. 1085. ISBN 978-159-9411-774.

lov malých kytovců představuje určitý problém, nicméně nikoliv tak zásadní jako u velryb).

Téměř všechny prostředky ochrany malých kytovců popsané v této kapitole se vztahují taktéž na některé druhy velryb, z důvodu lepší srozumitelnosti jsou však uvedeny v této samostatné kapitole.

4.2.1 Ochrana v rámci prostředků Bonnské úmluvy

Kytovci mají oproti ostatním stěhovavým živočichům nadstandardní postavení, neboť kytovci jsou zmíněni přímo v textu Bonnské úmluvy, která stanoví, že každá „dohoda“ by měla zakázat jakékoliv lovení kytovců, které není povoleno nějakou jinou mezinárodní úmluvou, a ustanovit, že k „dohodě“ o ochraně kytovců mohou přistoupit též státy, které nejsou areálovými státy příslušného druhu kytovců²⁶⁹.

V rámci Bonnské úmluvy byly uzavřeny dvě „dohody“ a dvě memoranda porozumění týkající se ochrany kytovců.

(a) ASCOBANS

První „dohoda“ na ochranu kytovců přijatá v rámci Bonnské úmluvy byla Dohoda o ochraně malých kytovců Baltského a Severního moře²⁷⁰ (v angličtině *Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas – ASCOBANS*) přijatá v roce 1992. Dohoda má v současnosti deset členských států (Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Německo, Litva, Nizozemí, Polsko, Švédsko a Velká Británie)²⁷¹. S účinností k 3. únoru 2008 byla rozšířena oblast, na kterou se Dohoda vztahuje, a došlo ke změně názvu Dohody na Dohodu o ochraně malých kytovců Baltského moře, severovýchodního Atlantiku, Irského a Norského moře²⁷². Primárním

²⁶⁹ Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů ze dne 23. června 1979, ref. 174, čl. V. odst. 4, písm. f).

²⁷⁰ Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas [online]. 1992 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/pdf/Ch_XXVII_09_CertifiedTrueCopiesAgreement.pdf

²⁷¹ The Agreement. ASCOBANS: Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas [online]. 2011 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/the_agreement.html

²⁷² Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas: Adoption of an Amendment, C.N.346.2006.TREATIES-1, 2006, United Nations [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/pdf/Ch_XXVII_09_CertifiedTrueCopiesAmendment.pdf

účelem přijetí Dohody byla ochrana sviňuchy obecné, nicméně Dohoda se vztahuje na všechny ozubené kytovce s výjimkou vorvaně²⁷³. Smluvní strany Dohody mají povinnost vzájemně spolupracovat za účelem dosažení obnovy stavů malých kytovců v oblasti upravené Dohodou. Mezi hlavní povinnosti smluvních států Dohody patří prevence úniků látek ohrožujících zdraví kytovců, rozvoj úpravy rybářských nástrojů za účelem snížení vedlejších a náhodných úlovků a regulace aktivit, které ovlivňují zdroje potravy malých kytovců²⁷⁴.

V rámci Dohody byly přijaty dva akční plány na ochranu sviňuchy obecné jednak v oblasti Severního moře²⁷⁵ a jednak v oblasti Baltského moře²⁷⁶. Kritická je v současné době především situace v Baltském moři, nicméně počty sviňuch obecných zde již začaly velmi zvolna stoupat a tam, kde se v devadesátých letech 20. století nacházelo pouze asi 600 jedinců, je jich nyní přibližně několik tisíc²⁷⁷.

(b) ACCOBAMS

Druhou „dohodou“ přijatou v rámci systému Bonnské úmluvy je Dohoda o ochraně kytovců Černého moře, Středozemního moře a přilehlé atlantské oblasti z roku 1996²⁷⁸ (v angličtině *Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area – ACCOBAMS*). K dohodě postupně přistoupilo 23 členských států²⁷⁹. Dohoda se vztahuje na všechny kytovce, kteří se vyskytují v oblasti Černého moře, Středozemního moře a atlantského pobřeží

²⁷³ Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas, ref. 270, čl. 1.2, písm. (b).

²⁷⁴ Ibid., příloha.

²⁷⁵ ASCOBANS Conservation Plan for Harbour Porpoises in the North Sea [online]. 2009 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/pdf/ASCOBANS_NorthSeaPlan_MOP6.pdf

²⁷⁶ ASCOBANS Recovery Plan for Baltic Harbour Porpoises – Jastarnia Plan [online]. 2009 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/pdf/ASCOBANS_JastarniaPlan_MOP6.pdf

²⁷⁷ CULIK, Boris. Phocoena phocoena. CONVENTION ON MIGRATORY SPECIES. *Convention on Migratory Species: Whales & Dolphins* [online]. 2010 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/reports/small_cetaceans/data/P_phocoena/p_phocoena.htm

²⁷⁸ Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area [online]. 1996 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/accobams/acc_text.htm

²⁷⁹ Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area: List of Contracting Parties and Signatories (September 2011). ACCOBAMS [online]. 2011 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: <http://www.accobams.org/images/stories/PDF/accobams%20parties%20and%20signatories.pdf>

severního Maroka a jižního Portugalska ať už v rámci svého areálu výskytu nebo zcela náhodně²⁸⁰.

Cílem Dohody je snížení všech vlivů, které ohrožují kytovce ve stanovené oblasti, a zvýšená spolupráce smluvních států za účelem zachování výskytu všech kytovců nacházejících se v oblasti (především podporou legislativy zakazující lov kytovců a minimalizující náhodné a vedlejší úlovky kytovců).

V rámci dohody bylo ustanoveno útočiště mořských savců nacházející se v okolí Sardinie a sahající až k pobřeží Francouzské riviéry a toskánského pobřeží. Dohodu o zřízení Středomořského útočiště mořských savců²⁸¹ uzavřely Francie, Itálie a Monako v roce 1999.

Zřízení útočiště sice mírně přispělo k ochraně mořských savců v oblasti Středozemního moře, jeho přínos je však tak nízký, že je považován za selhání, protože mořští savci jsou nadále výrazně ohrožováni lidskou činností i v oblasti tohoto útočiště²⁸².

Vzhledem k tomu, že Středozemní moře je jednou z oblastí nejvíce zasažených lidskou činností, je zde ochrana mořských savců velmi složitá. V současné době probíhají jednání o zřizování několika dalších mořských rezervací (a několik malých oblastí již vyhlášeno rezervacemi je). Zatím ale s výjimkou zvýšení zájmu veřejnosti o mořské savce v oblasti (především o plejtváka myšoka, vorvaně a delfína skákavého)

²⁸⁰ Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area, ref. 278, čl. 1.

²⁸¹ Agreement on the Creation of a Mediterranean Sanctuary for Marine Mammals [online]. 1996 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: <http://www.cetaceansanctuary.com/santuario/accordoeng.htm>

²⁸² DI SCIARA, Giuseppe Notarbartolo a Alexei A. BIRKUN, JR. Conserving Whales, Dolphins and Porpoises in the Mediterranean and Black Seas: an ACCOBAMS Status Report [online]. Monako, 2010 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: <http://www.accobams.org/images/stories/PDF/notarbartolo%20di%20sciara%20and%20birkun%202010.pdf>

nedošlo v rámci Dohody k výraznému úspěchu na poli jejich ochrany²⁸³ a například delfín obecný je ve Středozemním moři na hranici vyhubení²⁸⁴.

(c) Memorandum porozumění o ochraně kytovců a jejich stanovišť v oblasti tichomořských ostrovů

V rámci systému Bonnské úmluvy bylo dále v roce 2006 přijato Memorandum porozumění o ochraně kytovců a jejich stanovišť v oblasti tichomořských ostrovů²⁸⁵. Memorandum porozumění podepsalo 14 tichomořských států²⁸⁶. V rámci Memoranda je opakovaně přijímán Akční plán pro velryby a delfíny²⁸⁷ obsahující cíle, které by se signatáři měli pokusit v dané době splnit. Mezi tyto cíle patří zejména vzájemná spolupráce v oblasti ochrany mořských savců, snižování vlivů ohrožujících mořské savce, ochrana stanovišť mořských savců, výzkum a monitoring počtu mořských savců a podpora turistiky v oblasti sledování velryb a delfinů.

Významnou komplikací v oblasti ochrany mořských savců v Tichém oceánu jsou zcela nedostatečné informace o jejich počtu (s výjimkou poměrně přesvědčivých údajů o stavu keporaků)²⁸⁸.

(d) Memoranda porozumění o ochraně kapustňáků a malých kytovců západní Afriky a Makaronézie

V rámci Memoranda porozumění o ochraně kapustňáků a malých kytovců západní Afriky a Makaronézie popsaného výše byl vedle Akčního plánu na ochranu kapustňáků senegalských přijat rovněž Akční plán na ochranu malých kytovců západní

²⁸³ Srov. DI SCARA, Giuseppe Notarbartolo, David HYRENBACH a Tundi AGARDY. The Pelagos Sanctuary for Marine Mammals: Case Study. *American Museum of Natural History. Lessons in Conservation* [online]. 2008, č. 2 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://ncep.amnh.org/linc/linc_download.php?component_id=27

²⁸⁴ RAYFUSE, Rosemary. Natural Resource Management and Conservation: Fisheries and Marine Mammals. In: FAUCHALD, Ole Kristian et al. *Yearbook of International Environmental Law: Volume 18, 2007*. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 341. ISBN 978-0-19-954553-7.

²⁸⁵ Memorandum of Understanding for the Conservation of Cetaceans and their Habitats in the Pacific Islands Region [online]. 2006 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/pacific_cet/pacific_cet_text.htm

²⁸⁶ CMS: Agreement Summary Sheets (10 September 2012). *Convention on Migratory Species* [online] 2012 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/pdf/en/summary_sheets/AgmtSumSheet_engl.pdf

²⁸⁷ Memorandum of Understanding for the Conservation of Cetaceans and their Habitats in the Pacific Islands Region: Whale and Dolphin Action Plan 2009-2012 [online]. Auckland, 2009 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/pacific_cet/actionplan_2009_2012.pdf

²⁸⁸ Ibid., s. 4.

Afriky a Makaronézie²⁸⁹. Hlavním cílem Akčního plánu je podobně jako u Akčního plánu na ochranu kapustňáků především získání informací o stavu malých kytovců a prosazení prostředků minimalizujících činnosti ohrožující malé kytovce v oblasti západní Afriky.

4.2.2 Současný stav ochrany malých kytovců

V současné době je možné rozdělit hrozby ovlivňující stavy malých kytovců na dvě hlavní skupiny. První z nich je v některých oblastech stále probíhající lov v poměrně velkém rozsahu (jedná se především o Japonsko, Faerské ostrovy a Šalamounovy ostrovy). Jde sice o poměrně závažný problém, ale vzhledem k tomu, že se jedná opravdu „pouze“ o lokální lov, představuje dle mého názoru mnohem větší problém skupina druhá zahrnující náhodné a vedlejší úlovky, které se přes poměrně značnou snahu mezinárodní komunity stále nedaří výrazně snížit.

Náhodné a vedlejší úlovky jsou řešeny ve všech zásadních úmluvách týkajících se rybolovu popsanych výše (zejména Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, Dohoda o rybích hejnech a Kodex zodpovědného rybolovu). Úprava v této oblasti se ovšem jeví zcela nedostatečnou. I když je samozřejmě možné nalézt velmi významné úspěchy v některých oblastech (například v rámci Inter-americké komise pro tropické tuňáky se podařilo téměř eliminovat lov pomocí košelkového nevodu značně ohrožujícího delfíny²⁹⁰), celkově naprosto chybí snaha o řešení současné neuspokojivé situace (v ideálním případě při použití ekosystémového přístupu)²⁹¹.

Snížení náhodného a vedlejšího úlovku mořských savců pomáhá i značení výrobků z tuňáka loveného způsobem, které neohrožují mořské savce. Ani v této oblasti však není situace ideální, neboť slavný případ „tuňák-delfín“ řešený v roce 1991

²⁸⁹ Action Plan for the Conservation of Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia (Annex II to the Memorandum of Understanding Concerning the Conservation of the Manatee and Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia) [online]. 2008 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z:

http://www.cms.int/species/waam/sm cet_ap_E.pdf

²⁹⁰ Srov. GILMAN, Eric L. Bycatch Governance and Best Practice Mitigation technology in Global Tuna Fisheries. *Marine Policy* [online]. 2011, roč. 35, č. 5, s. 590-609 [cit. 2012-09-15]. ISSN 0308597x. DOI: 10.1016/j.marpol.2011.01.021. Dostupné z:

<http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0308597X11000224>

²⁹¹ Srov. též ŽÁKOVSKÁ, Karolína, ref. 2, str. 134.

před Světovou obchodní organizací z důvodu porušení Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT) Spojenými státy americkými uvalením sankcí proti mexickému rybářskému průmyslu kvůli způsobu lovu tuňáků Mexikem²⁹² nedávno dospěl do další fáze, kdy Světová obchodní organizace v červnu 2012 opět jednala v neprospěch mořských savců a rozhodla, že i značení tuňákových produktů jako „šetrné k delfínům“ je v rozporu s Všeobecnou dohodou o clech a obchodu²⁹³.

Nejvíce ohrožující je pro mořské savce v současné době pravděpodobně používání tenat a volně plovoucích sítí²⁹⁴. Přestože již delší dobu existují snahy tomuto způsobu lovu zabránit jak v rámci mezinárodního práva životního prostředí, tak pomocí prostředků národních, úspěchy se stále nedostávají²⁹⁵.

Je zřejmé, že pokud nedojde k výraznému omezení náhodných a vedlejších úlovků mořských savců, některé druhy malých kytovců vyhynou. Naposledy se tak stalo v případě delfínovce čínského²⁹⁶, který velmi pravděpodobně vyhynul v průběhu posledních let²⁹⁷. Mezi kriticky ohrožené druhy patří například poddruh *maui* pliskavice novozélandské (méně než sto kusů), sviňucha kalifornská (asi 600 kusů), sviňucha obecná v oblasti Baltského moře (popsaná výše), delfínovec laplatský (vůbec nejmenší kytovec, ohrožený v některých oblastech) aj²⁹⁸.

²⁹² Srov. ROBB, Cairo A. R., Amelia PORGES a Damien GERADIN. *Trade and Environment*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2001. International Environmental Law Reports, Vol. 2. ISBN 05-216-5035-6.

²⁹³ Dispute Settlement: Dispute DS381: United States — Measures Concerning the Importation, Marketing and Sale of Tuna and Tuna Products. WORLD TRADE ORGANIZATION. *World Trade Organization* [online]. 2012 [cit. 2012-09-16]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds381_e.htm

²⁹⁴ READ, Andrew J., Phebe DRINKER a Simon NORTHRIDGE. Bycatch of Marine Mammals in U.S. and Global Fisheries. *Conservation Biology* [online]. 2006, roč. 20, č. 1, s. 163-169 [cit. 2012-09-16]. ISSN 08888892. DOI: 10.1111/j.1523-1739.2006.00338.x. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1523-1739.2006.00338.x>

²⁹⁵ CADDELL, Richard. Caught in the Net: Driftnet Fishing Restrictions and the European Court of Justice. *Journal of Environmental Law* [online]. 2010-07-01, roč. 22, č. 2, s. 301-314 [cit. 2012-09-16]. ISSN 0952-8873. DOI: 10.1093/jel/eqq008. Dostupné z: <http://jel.oxfordjournals.org/cgi/doi/10.1093/jel/eqq008>

²⁹⁶ Delfínovec čínský však není předmětem této práce, neboť se jedná o sladkovodního savce.

²⁹⁷ INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE AND NATURAL RESOURCES. *The IUCN Red List of Threatened Species*, ref. 163.

²⁹⁸ Ibid.

5. Ochrana mořských savců a Česká republika

Závěrem práce považuji za potřebné zmínit ochranu mořských savců z pohledu České republiky. Vzhledem k tomu, že Česká republika patří k vnitrozemským státům, zůstávala až na výjimky značnou dobu problematika ochrany mořských savců na okraji zájmu jejích vlád. I díky tlaku mezinárodních nevládních organizací se situace v posledních desetiletích a především letech mění a Česká republika se stala (též v rámci Evropské unie) jedním ze států silně prosazujících ochranu mořských savců.

V roce 2005 přistoupila Česká republika k Mezinárodní velrybářské úmluvě a připojila se ke státům podporujícím co nejširší ochranu velryb. Přestože se ukázalo, že na hlasování Mezinárodní velrybářské komise je v posledních letech každý hlas proti velrybářským státům velmi důležitý, považuji pro Českou republiku tolik jednoduché rezoltní odmítání diskuze na téma obnovení lovu velryb za nepříliš přínosný přístup, který nakonec může přispět až k rozpadu Mezinárodní velrybářské komise. Nutno dodat, že účast České republiky na posledním zasedání Mezinárodní velrybářské komise v Panamě byla zajištěna až po silném tlaku nevládních organizací, a to pouze prostřednictvím problematikou nedotčeným velvyslancem České republiky v Mexiku. V současné době je možné podávat nabídky hostitelství příštího plenárního zasedání Mezinárodní velrybářské komise v roce 2014. Nemohla by to být příležitost pro Českou republiku ukázat, že členství v Mezinárodní velrybářské komisi bere vážně?

Jak je již uvedeno výše, je třeba ocenit přínos České republiky v průběhu předsednictví Evropské unie při projednávání dohody o zákazu dovozu tuleních produktů do Evropské unie, které skončilo přijetím velmi významného nařízení pro ochranu ploutvonožců.

Co se týče ochrany mořských savců v národním právu České republiky, je třeba zmínit, že pod českou vlajkou není vůbec možné vykonávat námořní rybolov, a to dle ustanovení § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě. Vzhledem k tomu, že rybolov není v zákoně definovaný, není zcela zřejmé, jestli úmyslem zákonodárce bylo vyloučení lovu veškerých rybolovných zdrojů včetně mořských savců, nebo jen rybolov. Zákonem č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících

živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy) je dále vyloučen lov kytovců pod českou vlajkou (s výjimkou lovu pro vědecké účely na základě povolení Ministerstva životního prostředí) a omezen dovoz a vývoz produktů z kytovců a tuleňů.

Česká republika je rovněž velmi aktivní v oblasti Antarktidy nejen jako smluvní strana Smlouvy o Antarktidě a Madridského protokolu, ale též prostřednictvím stálé vědecké základny, jež značně přispívá k výzkumu klimatických změn v oblasti Antarktidy, který může být pro mořské savce zásadní. Dalším logickým krokem v této oblasti by bylo získání statutu konzultativní strany Smlouvy o Antarktidě a s tím spojené aktivní zapojení do rozhodování o ochraně této oblasti (o což se Česká republika dlouhodobě uchází). Dle mého názoru by bylo vhodné též přistoupení k Úmluvě o zachování antarktických ploutvonožců (třebaže by šlo v současné době spíše o politickou proklamaci).

6. Závěr

Mezinárodněprávní úprava ochrany mořských savců prošla za poslední dekády velmi dynamickým vývojem. Nejlepším příkladem je Mezinárodní velrybářská komise, jejíž proměna ze spolku velrybářů na jeden ze základních kamenů ochrany mořských savců je vskutku neuvěřitelná. Ještě v osmdesátých letech minulého století při projednávání moratoria na komerční lov velryb byla jednou z klíčových otázek otázka „Proč zachránit velryby?“, přičemž odpovědí na tuto otázku bylo, že „*velryby jsou savci s velkými mozky a komplexním sociálním životem, kteří produkují fascinující a komplexní zvuky, jež inspirovaly důležitá hudební díla*“²⁹⁹. V dnešní době již téměř nikdo nepochybuje o tom, že je nutné velryby chránit a výše uvedené důvody jejich ochrany jsou taktéž známy. Jestliže světová společnost dokázala v průběhu posledních 25 let přejít od čistě velrybářského přístupu k současnému ochrannářskému přístupu, je nutné tuto změnu ocenit.

Zároveň se změnou přístupu k mořským savcům se však také změnily zásadní vlivy nejvíce ohrožující jejich populace. V dnešní době již není klíčovým problémem nadměrný lov těchto živočichů (alespoň ve většině případů), ale za největší hrozby je možné v současnosti považovat nadměrný rybolov (a související nedostatek potravy mořských savců), ničení stanovišť mořských savců lidskou činností, náhodné a vedlejší úlovky, zvyšující se znečištění moří, klimatické změny, epidemie nemocí kytovců a téměř nulová regulace turistiky za účelem sledování mořských savců. Například v oblasti Antarktidy se do nedávné minulosti mohlo zdát, že situace směřuje díky globálnímu konsenzu k postupné obnově veškerých druhů tuto oblast obývajících. Kvůli stále citelnějším klimatickým změnám především v oblasti pólů je však možné, že mořští savci v oblasti Antarktidy budou brzy opět patřit mezi nejvíce ohrožené druhy planety.

Změna vlivů ohrožujících mořské savce jednoznačně přinese oslabení v dnešní době používaných prostředků a organizací na ochranu mořských savců, neboť řešení současných nejpodstatnějších hrozeb vyžaduje dosažení konsenzu pravděpodobně

²⁹⁹ GRIEVES, Forest L., ref. 203, s. 720.

na půdě zcela jiné než je půda různých druhových úmluv (například Mezinárodní velrybářská komise se nemůže příliš účinně zabývat klimatickými změnami).

Na otázku kladenou v úvodu této práce týkající se schopnosti mezinárodní komunity reagovat na měnící se hrozby ovlivňující mořskou biodiverzitu a populace mořských savců je nutné prozatím odpovědět tak, že tyto hrozby nejsou v mezinárodním právu životního prostředí uspokojivě řešeny a vývoj v posledních letech nenasvědčuje tomu, že by se na tom mělo v blízké budoucnosti něco změnit. Důkazem je například nedávná konference Rio+20, na které přes poměrně vysoká očekávání nebylo dohodnuto v oblasti ochrany mořské biodiverzity téměř nic.

Díky rozvoji průmyslu a turistiky se též zcela změnilы výsledky analýzy výnosů a nákladů lovu mořských savců. Veškeré produkty z mořských savců je možné nahradit levnější (případně stejně nákladnou) variantou a ekonomické analýzy jednoznačně dokazují, že zisky z turistického sledování mořských savců převyšují zisky z lovu mořských savců³⁰⁰. Je politováníhodné, že tyto změny nevnímají též velrybářské státy prosazující lov kytovců za každou cenu.

Na druhou stranu je třeba alespoň částečně respektovat právo států uchovávat si své tradice a právo využívat své bohatství (pokud nevede k jeho naprostému vyčerpání). Z tohoto důvodu je nutné jen velmi opatrně prosazovat například trvalý zákaz veškerého lovu velryb a možná namísto něj spíše hledat rozumný konsenzus se státy založenými na hodnotách odlišných od těch našich. Ideálním řešením by byl samozřejmě trvalý a úplný zákaz veškerého lovu mořských savců, rozumnější se však jeví rozšiřování útočišť mořských savců, vytvoření kvalitního mechanismu pro správné zjišťování skutečných stavů jednotlivých druhů (jakkoliv je to problematické) a umožnění dlouhodobě udržitelného lovu některých druhů mořských savců v některých oblastech. Domnívám se totiž, že cena za prosazení trvalého zákazu lovu velryb by alespoň v tuto chvíli mohla být vyšší, než ochranářské státy očekávají. Debaty, které jsem na toto téma vedl s islandskými kolegy a grónskými lovci, tomu alespoň jednoznačně nasvědčují.

³⁰⁰ Srov. GILLESPIE, Alexander. *Protected Areas and International Environmental Law*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, 318 s. s. 59. ISBN 90-041-6158-9.

Otázkou však je, kolik skutečně velrybářských států v současné době existuje. S tím souvisí jeden z největších problémů Mezinárodní velrybářské komise, kterým je nakupování hlasů rozvojových států. Tento problém musí být jednoznačně vyřešen rázným odmítnutím těchto praktik mezinárodním společenstvím a zavedením mechanismů, které této činnosti účinně zamezí. Pokud totiž skutečný zájem na obnovení lovu velryb má pouze Island, Norsko, Japonsko a Jižní Korea, je situace zcela odlišná, než když tento zájem na půdě Mezinárodní velrybářské komise prosazuje polovina členských států.

Přestože došlo v oblasti ochrany mořských savců k výraznému pokroku, těžko je možné vzhledem k současnému stavu některých druhů hodnotit dnešní situaci pozitivně. Ekosystémový přístup, tolik klíčový pro specifické mořské prostředí, se v prostředcích ochrany uplatňuje jen velmi málo. Z historických důvodů stále převažuje přístup druhový, kterým však není možné současným hrozbám čelit. Jednodruhový přístup také přispívá ke skutečnosti, že některým druhům je věnována značná pozornost veřejnosti, zatímco některé druhy vymírají (např. dugongové a kapustňáci), aniž by o tom existovalo veřejné povědomí.

Největším problémem pak dle mého názoru zůstává nedostatek účinné regulace rybolovu, jenž má na populace některých mořských savců obrovský vliv. Přístup států v této oblasti považuji za naprosto pokrytecký, neboť stále dochází ke stanovování zcela nesplnitelných cílů, aniž by zároveň byly učiněny jakékoliv rozumné praktické kroky. Tento stav je navíc podle mého názoru v rozporu s platným mezinárodním právem (zejména Úmluvou o mořském právu). K porušování Úmluvy v oblasti rybolovu dochází nepochybně též Evropskou unií, což by mělo být odsouzeno Českou republikou. Pouze drastické omezení rybolovu může přinést zlepšení současné situace.

Za jednoznačně moderní a přínosnou dohodu je možné považovat snad jen Dohodu o rybích hejnech, která obsahuje všechny potřebné instrumenty ochrany migrujících rybích druhů za použití ekosystémového přístupu. Problémem této Dohody je však nesrovnatelně nižší účast smluvních stran oproti z pohledu regulace rybolovu již zastaralé Mezinárodní úmluvě Organizace spojených národů o mořském právu.

Z důvodů propastných rozdílů v bohatství jednotlivých států je totiž velmi obtížné prosazovat finančně náročná právně závazná pravidla. Značná část mezinárodněprávní materie věnující se ochraně mořských savců tak představuje pouze nezávazné prostředky *soft law*, a to především formou memorand porozumění přijímaných v rámci systému Bonnské úmluvy, která však zatím nedokázala úspěšně ochranu ohrožených druhů mořských savců řešit a slouží ve většině případů pouze ke zvýšení veřejného povědomí a přesnější zjištění stavu konkrétních druhů.

Jednou z oblastí, která by dle mého názoru měla a mohla být v nejbližší době řešena uspokojivěji, je postupné opuštění veškerých technik lovu, které ohrožují mořské savce náhodnými a vedlejšími úlovky. Díky rozvoji technik jiných druhů rybolovu a výstražných zvukových zařízení (jejichž použití je však stále problematické) bychom dle mého názoru mohli s výjimkou ilegálního lovu (jehož řešení vyžaduje pro rozvojové státy příliš vysoké finanční nároky) v dohledné době očekávat příznivé změny. Na druhou stranu je nutné, aby změna nastala velmi rychle. Jeden z účinných nástrojů boje proti vedlejšímu lovu malých kytovců v souvislosti s lovem tuňáků, kterým je označování produktů, které byly získány z tuňáků lovených způsobem šetrným ke kytovcům, totiž nemusí být již dlouho používán z důvodu nedávného rozhodnutí Světové obchodní organizace v dalším kole nekonečného sporu známého jako případ „tuňák-delfín“. Dle tohoto rozhodnutí je značení produktů z tuňáků, kteří jsou loveni způsoby šetrnými k delfínům, v rozporu s Všeobecnou dohodou o clech a obchodu.

Obávám se, že ve všech ostatních oblastech ochrany mořských savců v současnosti neexistuje dostatečná vůle většinu problémů efektivně řešit. Nepříliš dobrá globální ekonomická situace k řešení taktéž nepřispívá. Otázkou tak je, jestli případné řešení nepřijde příliš pozdě. Ztráta biologické rozmanitosti by měla obrovské globální následky, jejichž cena nesrovnatelně převyšuje cenu přijetí účinných mechanismů v době, kdy ještě je možné současným hrozbám čelit bez závažných důsledků.

7. Seznam použité literatury a pramenů

Knihy

1. BIRNIE, Patricia W. a Alan E. BOYLE. *International Law and the Environment*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2002, 798 s. ISBN 01-987-6553-3.
2. BODANSKY, Daniel, Jutta BRUNNÉE a Ellen HEY. *The Oxford handbook of international environmental law*. New York: Oxford University Press, 2007, 1080 s. ISBN 978-019-9269-709.
3. BOSSELMANN, Klaus. *The Principle of Sustainability: Transforming Law and Governance*. Burlington, VT: Ashgate Publishing Company, 2008, 242 s. ISBN 07-546-7355-3.
4. BOWMAN, Michael a Catherine REDGWELL. *International Law and the Conservation of Biological Diversity*. Boston: Kluwer Law International, 1996, 334 s. ISBN 90-411-0863-7.
5. DAMOHORSKÝ, Milan et al. *Mezinárodní právo životního prostředí: II. část*. 1. vyd. Beroun: IFEC, 2004-2008. ISBN 978-80-903409-8-52.
6. DAMOHORSKÝ, Milan et al. *Právo životního prostředí*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 599 s. ISBN 978-80-7179-498-1.
7. FRY, Michael. *A Manual of Nature Conservation Law*. New York: Oxford University Press, 1995, 524 s. ISBN 01-982-6048-2.
8. GILLESPIE, Alexander. *Protected Areas and International Environmental Law*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, 318 s. ISBN 90-041-6158-9.
9. GILLESPIE, Alexander. *Whaling Diplomacy: Defining Issues in International Environmental Law*. Northhampton, MA: Edward Elgar Publishing, 2005, 509 s. New horizons in environmental law series. ISBN 18-454-2107-8.
10. GROTIUS, Hugo. *The Freedom of the Seas, or the Right Which Belongs to the Dutch to take part in the East Indian Trade* [online]. Ralph Van Deman Magoffin. New York: Oxford University Press, 1916 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://files.libertyfund.org/files/552/0049_Bk.pdf
11. HUNTER, David, James SALZMAN a Durwood ZAELKE. *International environmental law and policy*. 3rd ed. St. Paul, Minn.: Thomson/West, 2007, 1613 s. ISBN 978-159-9411-774.
12. JANS, Jan H. a Hans H.B. VEDDER. *European Environmental Law*. 3rd ed. Groningen: Europa Law Publishing, 2008, 496 s. ISBN 978-907-6871-769.
13. LOMBORG, Bjørn. *The Skeptical Environmentalist: Measuring the Real State of the World*. New York: Cambridge University Press, 2001, 515 s. ISBN 05-210-1068-3.
14. MALCOLM, Rosalind N. *A Guidebook to Environmental Law*. London: Sweet & Maxwell Limited, 1994. ISBN 0-421-513500.
15. MCELDFOWNEY, John F. a Sharron MCELDFOWNEY. *Environment and the law: An introduction for environmental scientists and lawyers*. Harlow, Essex, England: Addison Wesley Longman Limited, 1996, 327 s. ISBN 05-822-2712-7.
16. O'RIORDAN, Timothy a James CAMERON. *Interpreting the precautionary principle*. London: Earthscan Publications Ltd., 1994, 315 s. ISBN 18-538-3200-6.

17. ORREGO VICUÑA, Francisco. *The Changing International Law of High Seas Fisheries*. New York: Cambridge University Press, 1999, xix, 338 p. Cambridge studies in international and comparative law (Cambridge, England). ISBN 05-216-4193-4.
18. RIEDMAN, Marianne. *The pinnipeds: seals, sea lions, and walruses*. Berkeley: University of California Press, 1990, xxiii, 439 p., [8] p. of plates. ISBN 05-200-6498-4.
19. ROBB, Cairo A. R., Amelia PORGES a Damien GERADIN. *Trade and Environment*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2001. International Environmental Law Reports, Vol. 2. ISBN 05-216-5035-6.
20. SANDS, Philippe. *Principles of international environmental law*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2003, 1116 s. ISBN 05-215-2106-8.
21. SMALL, George L. *The Blue Whale*. New York: Columbia University Press, 1971, xiii, 248 p. ISBN 02-310-3288-9.
22. ŠTURMA, Pavel et al. *Mezinárodní právo životního prostředí: I. část*. 1. vyd. Beroun: Ifec, 2004, 193 s. ISBN 80-903-4092-X.
23. TØNNESEN, J. a Arne Odd JOHNSEN. *The History of Modern Whaling*. Berkeley: University of California Press, 1982, xx, 798 p. ISBN 05-200-3973-4.
24. TROUWBORST, Arie. *Evolution and Status of the Precautionary Principle on International Law*. New York: Kluwer Law International, 2002, 378 s. ISBN 90-411-1785-7.
25. WILSON, Edward O. *The Diversity of Life*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1992, 424 s. ISBN 06-742-1298-3.
26. WOOLLEY, David et al. *Environmental law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2009, 813 s. ISBN 978-0-19-923280-2.
27. ŽÁKOVSKÁ, Karolína. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010, 227 s. Prameny a nové proudy právní vědy, 45. ISBN 978-80-87146-35-4.

Články

28. BOWMAN, Michael. "Normalizing" the International Convention for the Regulation of Whaling. *Michigan Journal of International Law*. 2008, Volume 29, Number 3, Spring 2008, s. 293-499.
29. BURNS, William C. G. From the Harpoon to the Heat: Climate Change and the International Whaling Commission in the 21st Century. *Georgetown international environmental law review*. 2001, Winter 2001, s. 335-359. ISSN 1042-1858.
30. CADDELL, Richard. Biodiversity Loss and the Prospects for International Cooperation: EU Law and the Conservation of Migratory Species of Wild Animals. In: ETTY, T.F.M. et al *The Yearbook of European Environmental Law: Volume 8*. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 218-264. ISBN 978-0-19-954526-1.
31. RAYFUSE, Rosemary. Natural Resource Management and Conservation: Fisheries and Marine Mammals. In: FAUCHALD, Ole Kristian et al. *Yearbook of International Environmental Law: Volume 18, 2007*. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 317-346. ISBN 978-0-19-954553-7.
32. RAYFUSE, Rosemary. Natural Resource Management and Conservation: Fisheries and Marine Mammals. In: ULFSTEIN, Geir et al. *Yearbook of International Environmental Law: Volume 13, 2002*. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 390-414. ISBN 0-19-926415-4.

Mezinárodní smlouvy a jiné mezinárodněprávní dokumenty

33. Agenda 21 [online]. 1992 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/>
34. Action Plan for the Conservation of Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia (Annex II to the Memorandum of Understanding Concerning the Conservation of the Manatee and Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia) [online]. 2008 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/waam/smcet_ap_E.pdf
35. Action Plan for the Conservation of the West African Manatee (Annex I to the Memorandum of Understanding Concerning the Conservation of the Manatee and Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia) [online]. 2008 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/waam/manatee_ap_E.pdf
36. Action Plan for the Human Environment: Recommendations for action at the international level [online]. 1972 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1506&l=en>
37. Agreement on Cooperation in Research, Conservation and Management of Marine Mammals in the North Atlantic [online]. Nuuk, 1992 [cit. 2012-09-12]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/webcronize/images/Nammco/659.pdf>
38. Agreement on Conservation of Polar Bears [online]. 1973 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://sedac.ciesin.org/entri/texts/polar.bears.1973.html>
39. Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area [online]. 1996 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/accobams/acc_text.htm
40. Agreement on the Conservation of Seals in the Wadden Sea [online]. 1990 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://www.waddensea-secretariat.org/management/SMP/Seals-Agreement.pdf>
41. Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas [online]. 1992 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/pdf/Ch_XXVII_09_CertifiedTrueCopiesAgreement.pdf
42. Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas: Adoption of an Amendment, C.N.346.2006.TREATIES-1, 2006, United Nations [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/pdf/Ch_XXVII_09_CertifiedTrueCopiesAmendment.pdf
43. Agreement on the Creation of a Mediterranean Sanctuary for Marine Mammals [online]. 1996 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: <http://www.cetaceansanctuary.com/santuario/accordoeng.htm>
44. Annex II to the Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty: Conservation of Antarctic Fauna and Flora [online]. 1991 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.ats.aq/documents/keydocs/vol_1/vol1_6_AT_Protocol_Annex_II_e.pdf
45. ASCOBANS Conservation Plan for Harbour Porpoises in the North Sea [online]. 2009 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/pdf/ASCOBANS_NorthSeaPlan_MOP6.pdf
46. ASCOBANS Recovery Plan for Baltic Harbour Porpoises – Jastarnia Plan [online]. 2009 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/pdf/ASCOBANS_JastarniaPlan_MOP6.pdf

47. BERING SEA TRIBUNAL OF ARBITRATION. *Fur seal arbitration: Proceedings of the Tribunal of arbitration, convened at Paris, under the treaty between the United States of America and Great Britain, concluded at Washington, February 29, 1892, for the determination of questions between the two governments concerning the jurisdictional rights of the United States in the waters of Bering sea* [online]. Washington: Government Printing Office, 1895 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://ia600305.us.archive.org/7/items/fursealarbitrati01beri/fursealarbitrati01beri.pdf>
48. Code of Conduct for Responsible Fisheries [online]. 1995 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.fao.org/docrep/005/v9878e/v9878e00.HTM>
49. COMMON WADDEN SEA SECRETARIAT (CWSS). Wadden Sea Plan 2010: Eleventh Trilateral Governmental Conference on the Protection of the Wadden Sea [online]. Wilhelmshaven, Německo, 2010 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://www.waddensea-secretariat.org/tgc/DocumentsSylt2010/WSP-2010-%2811-02-03%29.pdf>
50. Conservation and Management Plan for the Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of Dugongs (*Dugong dugon*) and Their Habitats throughout Their Range [online]. 2007 [cit. 2012-09-04]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/dugong/pdf/Dugong_CMP_Eng.pdf
51. Convention Between Her Majesty, The German Emperor, King Of Prussia, The King Of The Belgians, The King Of Denmark, The President Of The French Republic, And The King Of The Netherlands, For Regulating The Police Of The North Sea Fisheries [online]. 1882 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php?t=1882-PoliceNorthSeasFishery.EN.txt&par=view_treaty_html
52. Convention between the United States, Great Britain, Russia and Japan for the Preservation and Protection of Fur Seals [online]. 1911 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: http://docs.lib.noaa.gov/noaa_documents/NOS/ORR/TM_NOS_ORR/TM_NOS_ORR_17/HTML/Pribilof_html/Documents/THE_FUR_SEAL_TREATY_OF_1911.pdf
53. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage [online]. 1972 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>
54. Convention for the Conservation of Anadromous Stocks in the North Pacific Ocean [online]. 1992 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.npafc.org/new/publications/HandBook/English%20%28page1-44%29.pdf>
55. Convention for the Conservation of Antarctic Seals [online]. 1972 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.ats.aq/documents/keydocs/vol_1/vol1_13_CCAS_CCAS_e.pdf
56. Convention for the Regulation of Whaling [online]. Ženeva: Společnost národů, 1931 [cit. 2012-09-10]. Dostupné z: <http://www.ecolex.org/server2.php/libcat/docs/TRE/Multilateral/En/TRE000073.doc>

57. Convention on Fishing and Conservation of Living Resources of the High Seas [online]. 1958, United Nations, 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_fishing.pdf
58. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora [online]. 1973, konsolidované znění 1979 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.cites.org/eng/disc/E-Text.pdf>
59. Convention on the Continental Shelf [online]. 1958, United Nations, 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf
60. Convention on the High Seas [online]. 1958, United Nations, 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_high_seas.pdf
61. Convention on the Territorial Sea and Contiguous Zone [online]. 1958, United Nations, 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_territorial_sea.pdf
62. Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat [online]. 1971, konsolidované znění 1994 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-texts-convention-on/main/ramsar/1-31-38%5E20671_4000_0
63. Declaration of the First International Conference on the Protection of the North Sea [online]. 1984 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z.: http://www.ospar.org/html_documents/ospar/html/Insc-1984-bremen_declaration.pdf
64. Declaration of the Second International Conference on the Protection of the North Sea [online]. 1987 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z.: www.vliz.be/imisdocs/publications/140155.pdf
65. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment [online]. 1972 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503>
66. Dohoda o provedení ustanovení Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982 o zachování a řízení tažných populací ryb a vysoce stěhovavých rybích populací ze dne 4. srpna 1995. [online]. [cit. 2012-08-20]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/01/03/00010362.pdf>
67. FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Agreement to promote compliance with international conservation and management measures by fishing vessels on the high seas* [online]. reprint. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 1995 [cit. 2012-08-26]. ISBN 92-500-4062-8. Dostupné z: <http://www.fao.org/docrep/meeting/003/x3130m/X3130E00.HTM>
68. FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Code of Conduct for Responsible Fisheries* [online]. reprint. Řím, 1995 [cit. 2012-08-26]. ISBN 92-5-103834-5. Dostupné z: <http://ftp.fao.org/docrep/fao/005/v9878e/v9878e00.pdf>

69. Chair's Report of the RMS Working Group Meeting, University Arms Hotel, Cambridge, 28 February to 2 March 2006, IWC/58/RMS 3 [online]. Cambridge, 2006 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/cache/downloads/7ukhahn709kw8gcc8cc84wcc8/58RMS3.pdf>
70. International Agreement for the Regulation of Whaling [online]. Londýn, 1937 [cit. 2012-09-10]. Dostupné z: <http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1946/10.html>
71. Memorandum of Understanding Concerning Conservation Measures for the Eastern Atlantic Populations of the Mediterranean Monk Seal (*Monachus Monachus*) [online]. 2007 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/monk_seal/Monk_Seal_MoU_with_signatures_En.pdf
72. Memorandum of Understanding Concerning the Conservation of the Manatee and Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia [online]. 2008 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/waam/MoU_E.pdf
73. Memorandum of Understanding for the Conservation of Cetaceans and their Habitats in the Pacific Islands Region: Whale and Dolphin Action Plan 2009-2012 [online]. Auckland, 2009 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/pacific_cet/actionplan_2009_2012.pdf
74. Memorandum of Understanding for the Conservation of Cetaceans and their Habitats in the Pacific Islands Region [online]. 2006 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/pacific_cet/pacific_cet_text.htm
75. Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of Dugongs (*Dugong dugon*) and their Habitats throughout their Range [online]. 2007 [cit. 2012-09-04]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/dugong/pdf/Dugong_MoU_E.pdf
76. Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství ze dne 2. prosince 1946. Preambule. In: *Sdělení MZV č. 7/2007 Sb. m. s.* [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2007/sb005-07m.pdf>
77. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 ze dne 16. září 2009 o obchodování s produkty z tuleňů. In: *EUR-lex* [právní informační systém] [online]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:286:0036:0039:CS:PDF>
78. Nařízení Komise (EU) č. 737/2010 ze dne 10. srpna 2010, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 o obchodování s produkty z tuleňů. In: *EUR-lex* [právní informační systém] [online]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:216:0001:0010:CS:PDF>
79. Niue Treaty on Cooperation in Fisheries Surveillance and Law Enforcement in the South Pacific Region [online]. 1992 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.ffa.int/system/files/%252Fhome/ffaadmin/%252Ffiles/ffa/Niue%20Treaty.pdf>
80. Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development [online]. 2002, United Nations [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/WSSD_PlanImpl.pdf

81. Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty [online]. 1991 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.ats.aq/documents/keydocs/vol_1/vol1_4_AT_Protocol_on_EP_e.pdf
82. Protocol to the 1937 International Agreement for the Regulation of Whaling [online]. Londýn, 1944 [cit. 2012-09-10]. Dostupné z: http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php?t=1944-Protocol-1937-Whaling.EN.txt&par=view_treaty_html
83. Protocol to the International Agreement for the Regulation of Whaling [online]. Londýn, 1933 [cit. 2012-09-10]. Dostupné z: http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php?t=1938-Protocol-1937-Whaling.EN.txt&par=view_treaty_html
84. Protocol to the International Agreement for the Regulation of Whaling [online]. Londýn, 1945 [cit. 2012-09-10]. Dostupné z: http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php?t=1945-Protocol-1937-Whaling.EN.txt&par=view_treaty_html
85. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future [online]. 1987 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>
86. Rio Declaration on Environment and Development. In: *Report of the United Nations Conference on Environment and Development* [online]. 3. – 14. června 1992 [cit. 2012-05-30] Dostupné z: <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>
87. Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Úř. věst. L 206, 22.7.1992, s. 7). In: *EUR-lex* [právní informační systém] [online]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:216:0001:0010:CS:PDF>
88. Směrnice Rady ze dne 28. března 1983 o dovozu kůží z některých tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států (83/129/EHS). In: *EUR-lex* [právní informační systém] [online]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31983L0129:CS:PDF>
89. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství [online]. 1957 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11957E/word/11957E.doc>
90. St. Kitts and Nevis Declaration: 58th Annual Meeting of the International Whaling Commission, IWC/58/16 Rev, Agenda Item 19 [online]. 2006 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/index.php?cID=1766&cType=document&download=1>
91. The Reykjavik Declaration on Responsible Fisheries in the Marine Ecosystem [online]. 2001 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: ftp://ftp.fao.org/fi/DOCUMENT/reykjavik/y2198t00_dec.pdf
92. Úmluva na ochranu lososů v severním Atlantiku. In: *EUR-lex* [právní informační systém] [online]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21982A0302%2801%29:CS:HTML>

93. Úmluva o biologické rozmanitosti ze dne 5. června 1992. In: *Sdělení MZV č. 134/1999 Sb.* [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1999/sb048-99.pdf>
94. Úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť ze dne 19. září 1979. In: *Sdělení MZV č. 107/2001 Sb. m. s.* [online]. [cit. 2012-09-03]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3568>
95. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů ze dne 23. června 1979. In: *Sdělení MZV č. 127/1994 Sb.* [online]. [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2769>
96. Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. prosince 1982. In: *Sdělení MZV č. 240/1996 Sb.* [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1996/sb71-96.pdf>
97. United Nations Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks [online]. 1995 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/fish_stocks_agreement/CONF164_37.htm
98. United Nations Framework Convention on Climate Change [online]. United Nations, 1992. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z.: <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>
99. World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) [online]. 1980 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/WCS-004.pdf>

Internetové zdroje

100. About NASCO. NORTH ATLANTIC SALMON CONSERVATION ORGANIZATION. *North Atlantic Salmon Conservation Organization: Conserving and Restoring Wild Atlantic Salmon* [online]. 2012 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.nasco.int/about.html>
101. About Sustainable Development. GOUVERNEMENT DU QUÉBEC. *Ministère du Développement durable, de l'Environnement et des Parcs* [online]. 2002 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: http://www.mddep.gouv.qc.ca/developpement/definition_en.htm
102. Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area: List of Contracting Parties and Signatories (September 2011). ACCOBAMS [online]. 2011 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: <http://www.accobams.org/images/stories/PDF/accobams%20parties%20and%20signatories.pdf>
103. Agreement on the Conservation of Seals in the Wadden Sea: Wadden Sea Seals. *Convention on Migratory Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/wadden_seals/sea_bkrd.htm

104. ALLEN, Craig H. Protecting the Oceanic Gardens of Eden: International Law Issues in Deep-Sea Vent Resource Conservation and Management. *Georgetown International Environmental Law Review* [online]. 2001, 2000-2001, č. 13, s. 563-621 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/gintenlr13&div=22&id=&page=>
105. BAILEY, Thomas A. The North Pacific Sealing Convention of 1911. *Pacific Historical Review* [online]. University of California Press, 1935, Vol. 4, No. 1 (Mar., 1935), s. 1-14 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3633240>
106. BARKER, Michael. Greenwashing Eden: The Uses and Abuses of Biodiversity. *Swans commentary* [online]. June 1, 2009 [cit. 2012-04-29]. ISSN 1554-4915. Dostupné z: <http://www.swans.com/library/art15/barker21.html>
107. CADDELL, Richard. Caught in the Net: Driftnet Fishing Restrictions and the European Court of Justice. *Journal of Environmental Law* [online]. 2010-07-01, roč. 22, č. 2, s. 301-314 [cit. 2012-09-16]. ISSN 0952-8873. DOI: 10.1093/jel/eqq008. Dostupné z: <http://jel.oxfordjournals.org/cgi/doi/10.1093/jel/eqq008>
108. CADDELL, Richard. International Law and the Protection of Migratory Wildlife: An Appraisal of Twenty-Five Years of the Bonn Convention. *Colorado Journal of International Environmental Law and Policy* [online]. 2005, č. 16, s. 113-156 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <https://litigation-essentials.lexisnexis.com/webcd/app?action=DocumentDisplay&crawlid=1&doctype=cite&docid=16+COLO.+J.+INT%27L+ENVTL.+L.+%26+POL%27Y+113&srctype=smi&srcid=3B15&key=c0225aab5c33ab33ed23a28ce11c99c5>
109. CARON, David D. The International Whaling Commission & the North Atlantic Marine Mammal Commission: The Institutional Risks of Coercion for Consensual Structures. *The American Journal of International Law* [online]. 1995, Vol. 89, No. 1, s. 154-174 [cit. 2012-09-12]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2203905>
110. Catches Taken: ASW: Aboriginal Subsistence Whaling Catches Since 1985. INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *International Whaling Commission* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: http://www.iwcoffice.org/table_aboriginal
111. COLE, David. *The Precautionary Principle: Its Origins and Role in Environmental Law* [online]. 2005 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: http://www.edo.org.au/edosa/research/david_cole_on_precautionary_principle.doc
112. CLINTON, Hillary Rodham. The Law of the Sea Convention (Treaty Doc. 103-39): The U.S. National Security and Strategic Imperatives for Ratification. *U. S. Department of State: Diplomacy in Action* [online]. 2012 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/05/190685.htm>
113. CMS: Agreement Summary Sheets (10 September 2012). *Convention on Migratory Species* [online] 2012 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.cms.int/pdf/en/summary_sheets/AgmtSumSheet_engl.pdf

114. Critics: Biggest UN summit heading toward failure. *The Washington Examiner* [online]. 2012 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://washingtonexaminer.com/entertainment/2012/05/critics-biggest-un-summit-heading-toward-failure/600116>
115. CULIK, Boris. Phocoena phocoena. CONVENTION ON MIGRATORY SPECIES. *Convention on Migratory Species: Whales & Dolphins* [online]. 2010 [cit. 2012-09-02] Dostupné z: http://www.cms.int/reports/small_cetaceans/data/P_phocoena/p_phocoena.htm
116. DI SCIARA, Giuseppe Notarbartolo a Alexei A. BIRKUN, JR. Conserving whales, dolphins and porpoises in the Mediterranean and Black Seas: an ACCOBAMS Status Report [online]. Monako, 2010 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: <http://www.accobams.org/images/stories/PDF/notarbartolo%20di%20sciara%20and%20birkun%202010.pdf>
117. DI SCARA, Giuseppe Notarbartolo, David HYRENBACH a Tundi AGARDY. The Pelagos Sanctuary for Marine Mammals: Case Study. *American Museum of Natural History. Lessons in Conservation* [online]. 2008, č. 2 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://ncep.amnh.org/linc/linc_download.php?component_id=27
118. Dispute Settlement: Dispute DS381: United States — Measures Concerning the Importation, Marketing and Sale of Tuna and Tuna Products. WORLD TRADE ORGANIZATION. *World Trade Organization* [online]. 2012 [cit. 2012-09-16]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds381_e.htm
119. DIVISION FOR OCEAN AFFAIRS AND THE LAW OF THE SEA, Office of Legal Affairs of the United Nations. Table of claims to maritime jurisdiction (as at 15 July 2011) [online]. 2011 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/table_summary_of_claims.pdf
120. DIVISION FOR OCEAN AFFAIRS AND THE LAW OF THE SEA, Office of Legal Affairs of the United Nations Table recapitulating the status of the Convention and of the related Agreements, as at 20 September 2011 [online]. 2011 [cit. 2012-08-20]. Dostupné z: http://www.un.org/Depts/los/reference_files/status2010.pdf
121. ELDAR, O. Vote-trading in International Institutions. *European Journal of International Law* [online]. 2008-02-01, roč. 19, č. 1, s. 3-41 [cit. 2012-09-12]. ISSN 0938-5428. DOI: 10.1093/ejil/chn001. Dostupné z: <http://ejil.oxfordjournals.org/cgi/doi/10.1093/ejil/chn001>
122. EVROPSKÁ KOMISE. *Společná rybářská politika: Uživatelská příručka* [online]. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2009, 36 s. [cit. 2012-06-03]. ISBN 978-92-79-09870-3. DOI: 10.2771/62844. Dostupné z: http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp2008_cs.pdf
123. FROESE, Rainer a Alexander PROELB. Rebuilding fish stocks no later than 2015: will Europe meet the deadline?. *Fish and Fisheries* [online]. 2010, roč. 11, č. 2, s. 194-202 [cit. 2012-08-26]. ISSN 14672960. DOI: 10.1111/j.1467-2979.2009.00349.x. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1467-2979.2009.00349.x>

124. GAMBELL, Ray. International Management of Whales and Whaling: An Historical Review of the Regulation of Commercial and Aboriginal Subsistence Whaling. *Arctic* [online]. The Arctic Institute of North America, 1993, Vol. 46, No. 2 (June 1993), s. 97-107 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://arctic.synergiesprairies.ca/arctic/index.php/arctic/article/view/1330>
125. GILLESPIE, Alexander. Iceland's Reservation at the International Whaling Commission. *EUROPEAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW* [online]. 2003, vol. 14, part 5, s. 977-998 [cit. 2012-09-11]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: <http://www.uniset.ca/microstates/140977.pdf>
126. GILMAN, Eric L. Bycatch Governance and Best Practice Mitigation technology in Global Tuna Fisheries. *Marine Policy* [online]. 2011, roč. 35, č. 5, s. 590-609 [cit. 2012-09-15]. ISSN 0308597x. DOI: 10.1016/j.marpol.2011.01.021. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0308597X11000224>
127. GRIEVES, Forest L. Leviathan, the International Whaling Commission and Conservation as Environmental Aspects of International Law. *The Western Political Quarterly* [online]. University of Utah, 1972, Vol. 25, No. 4 (Dec., 1972), s. 711-725 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/446798>
128. GROSS, Mart. R. Evolution of Diadromy in Fishes. In: *American Fisheries Society Symposium* [online]. 1987, s. 14-25 [cit. 2012-08-26]. 1. Dostupné z: <http://labs.eeb.utoronto.ca/gross/Gross1987.pdf>
129. HIRATA, Keiko. Why Japan Supports Whaling. *Journal of International Wildlife Law* [online]. 2005-4-1, roč. 8, č. 2, s. 129-149 [cit. 2012-09-11]. ISSN 1388-0292. DOI: 10.1080/13880290590965276. Dostupné z: <http://www.informaworld.com/openurl?genre=article>
130. History and Purpose. INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *International Whaling Commission* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/history-and-purpose>
131. Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the Convention and the related Agreements as at 03 June 2011. DIVISION FOR OCEAN AFFAIRS AND THE LAW OF THE SEA, Office of Legal Affairs, United Nations. *United Nations: Oceans and Law of the Sea* [online]. 2011 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm
132. ILIFF, Mike. Modernisation of the International Convention for the Regulation of Whaling. *Marine Policy* [online]. 2008, Vol. 32, Issue 3, s. 402-407 [cit. 2012-04-23]. ISSN 0308597x. DOI: 10.1016/j.marpol.2007.08.003. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0308597X07000978>
133. *International Union for Conservation of Nature* [online]. 2012 [cit. 2012-05-01]. Dostupné z: <http://www.iucn.org/>
134. INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE AND NATURAL RESOURCES. *The IUCN Red List of Threatened Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: <http://www.iucnredlist.org/>
135. KAITALA a Gordon R. MUNRO. The Management of High Seas Fisheries. *Marine Resource Economics* [online]. USA: Marine Resources Foundation, 1993, Volume 8, s. 313-329 [cit. 2012-08-19]. Dostupné z: <ftp://ftp.fisheries.ubc.ca/m.bailey/Papers/game%20theory/kaitalaMunro1993.pdf>

- 136.KORN, Horst, Susanne FRIEDRICH a FEIT. Deep Sea Genetic Resources in the Context of the Convention on Biological Diversity and the United Nations Convention on the Law of the Sea. *BfN-Skripten* [online]. Bonn, 2003, č. 79 [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:S_tw97xDCr0J:scholar.google.com/&hl=en&
- 137.LACKEY, Robert T. Fisheries: History, Science and Management. *Water Encyclopedia: Surface and Agricultural Water* [online]. New York: John Wiley and Sons, Inc., 2005, s. 121-129 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://oregonstate.edu/dept/fw/lackey/FISHERIES-HISTORY-SCIENCE-AND-MANAGEMENT-REPRINT-2005.pdf>
- 138.LARSEN, Thor S. a Ian STIRLING. The Agreement on the Conservation of Polar Bears: Its History and Future. In: *Rapportserie / Norsk Polarinstitutt* [online]. 2009 [cit. 2012-08-27]. 127. ISBN 13 978-82-7666-255-9. ISSN 0803-0421. Dostupné z: http://brage.bibsys.no/npolar/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_9047/1/Rapport127.pdf
- 139.LAUCK, Tim, Colin W. CLARK, Marc MANGEL a Gordon R. MUNRO. IMPLEMENTING THE PRECAUTIONARY PRINCIPLE IN FISHERIES MANAGEMENT THROUGH MARINE RESERVES. *Ecological Applications* [online]. 1998, roč. 8, sp1, S72-S78 [cit. 2012-06-03]. ISSN 1051-0761. DOI: 10.1890/1051-0761(1998)8[S72:ITPPIF]2.0.CO;2. Dostupné z: [http://www.esajournals.org/doi/abs/10.1890/1051-0761\(1998\)8\[S72:ITPPIF\]2.0.CO;2](http://www.esajournals.org/doi/abs/10.1890/1051-0761(1998)8[S72:ITPPIF]2.0.CO;2)
- 140.LEARY, D. K. Bioprospecting and the Genetic Resources of Hydrothermal Vents on the High Seas: What Is the Existing Legal Position, Where Are We Heading and What Are Our Options?. *Macquarie Journal of International and Comparative Environmental Law* [online]. 2004, č. 7, s. 137-178 [cit. 2012-08-05]. Dostupné z: <http://www.austlii.edu.au/au/journals/MqJICEnvLaw/2004/7.html>
- 141.MALONE, James L. The United States and the Law of the Sea after UNCLOS III. *Law and Contemporary Problems: The Law of the Sea: Where Now?* [online]. Spring, 1983, Vol. 46, No. 2, s. 29-36 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1191507>
- 142.MANNION, Jim. AFP. Clinton in Arctic to see impact of climate change. *Google News* [online]. 2012 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hohEAK0N-vo6jGS-JsZMIKBNISZg?docId=CNG.85a11c5c2c24b3ba3c4589466d52917a.181>
- 143.MCGINNITY, P., C. STONE, J. B. TAGGART, D. COOKE, D. COTTER, R. HYNES, C. MCCAMLEY, T. CROSS a A. FERGUSON. Genetic Impact of Escaped Farmed Atlantic Salmon (*Salmo salar* L.) on Native Populations: Use of DNA Profiling to Assess Freshwater Performance of Wild, Farmed, and Hybrid Progeny in a Natural River Environment. *ICES Journal of Marine Science* [online]. 1997, č. 54, s. 998-1008 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://icesjms.oxfordjournals.org/content/54/6/998.full.pdf>
- 144.MEBRATU, Desta. Sustainability and Sustainable Development. *Environmental Impact Assessment Review* [online]. 1998, roč. 18, č. 6, s. 493-520 [cit. 2012-05-31]. ISSN 01959255. DOI: 10.1016/S0195-9255(98)00019-5. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0195925598000195>

145. Mediterranean Monk Seal. *Convention on Migratory Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/species/monk_seal/monk_seal_bkrd.htm
146. Membership and Contracting Governments. INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *International Whaling Commission* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/members>
147. Memorandum of Understanding Concerning the Conservation of the Manatee and Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia. *Convention on Migratory Species* [online] 2012 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: <http://www.cms.int/species/waam/index.htm>
148. Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of Dugongs (*Dugong dugon*) and their Habitats throughout their Range: Dugong MoU. *Convention on Migratory Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-04]. Dostupné z: <http://www.cms.int/species/dugong/index.htm>
149. Mezinárodní právo: Mořské právo. UNIC PRAHA. *Informační centrum OSN v Praze* [online]. 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=66>
150. MIROVITSKAYA, Natalia S., Margaret CLARK a Ronald G. PURVER. North Pacific Fur Seals: Regime Formation as a Means of Resolving Conflict. In: YOUNG, Oran R. a Gail OSHERENKO. *Polar Politics: Creating International Environmental Regimes* [online]. Cornell University Press, 1993, s. 22-55 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://cmbc.ucsd.edu/content/1/docs/mirovitskaya.pdf>
151. MOLENAAR, E. J. Non-Participation in the Fish Stocks Agreement: Status and Reasons. *The International Journal of Marine and Coastal Law* [online]. 2011-01-01, roč. 26, č. 2, s. 195-234 [cit. 2012-08-20]. ISSN 0927-3522. DOI: 10.1163/157180811X558956. Dostupné z: <http://booksandjournals.brillonline.com/content/10.1163/157180811x558956>
152. MUNRO, Gordno R. The United Nations Fish Stocks Agreement of 1995: History and Problems of Implementation. *Marine Resource Economics* [online]. USA: Marine Resources Foundation, 2001, Volume 15, s. 265-280 [cit. 2012-08-20]. Dostupné z: <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/28205/1/15040265.pdf>
153. North Pacific Fur Seal Treaty of 1911: The Treaty as a Landmark in Marine Mammal Conservation. NATIONAL OCEANIC AND ATMOSPHERIC ADMINISTRATION. *NOAA Celebrates 200 Years of Science, Service, and Stewardship* [online]. 2007 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://celebrating200years.noaa.gov/events/fursealtreaty/welcome.html#treaty>
154. OBERTHÜR, Sebastian. The International Convention for the Regulation of Whaling: From Over-Exploitation to Total Prohibition. *Yearbook of International Co-operation on Environment and Development 1998/99: Current Issues and Key Themes* [online]. 1998, s. 29-37 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.fni.no/ybiced/98_03_oberthur.pdf
155. OHSUMI, Seiji. Why Antarctic Blue Whales Do Not Recover. *ISANA* [online]. 1994, č. 10 [cit. 2012-09-12]. Dostupné z: http://luna.pos.to/whale/jwa_v10_oh.html

156. O'RIORDAN, Timothy a Andrew JORDAN. The Precautionary Principle, Science, Politics and Ethics. *CSEERGE working paper. EDM - environmental decision making* [online]. 1995, č. 02 [cit. 2012-05-31]. ISSN 0967-8875. Dostupné z: http://www.cserge.ac.uk/sites/default/files/pa_1995_02.pdf
157. Parties to the Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals and Its Agreements as at 1 July 2012. *Convention on Migratory Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/about/Partylist_eng.pdf
158. Press Release Day 3. In: INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *2012 Meeting: Details for The International Whaling Commission's 64th Annual Meeting in 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/cache/downloads/f4a9zep3ho8ws0g4gwskggs00/PRESS%20RELEASE%20day3.pdf>
159. Press Release Day 4. In: INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *2012 Meeting: Details for The International Whaling Commission's 64th Annual Meeting in 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/cache/downloads/6kfd67qafvwok88ww00wcw8so/PRESS%20RELEASE%20DAY%204.pdf>
160. Questionable Quotas: Why a Credible IWC Must Reject the Greenlandic Proposal [online]. WSPA/WDCS, 2010 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: http://www.wdcs.org/submissions_bin/questionable_quotas_english.pdf
161. READ, Andrew J., Phebe DRINKER a Simon NORTHRIDGE. Bycatch of Marine Mammals in U.S. and Global Fisheries. *Conservation Biology* [online]. 2006, roč. 20, č. 1, s. 163-169 [cit. 2012-09-16]. ISSN 08888892. DOI: 10.1111/j.1523-1739.2006.00338.x. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1523-1739.2006.00338.x>
162. Reforma společné rybářské politiky. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/fisheries/reform/index_cs.htm
163. ROBERTS, Glyn. History of World Fur Sealing. *Shipwrecks, Sealers and Scientists on Macquarie Island* [online]. 1999 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: http://www.parks.tas.gov.au/fahan_mi_shipwrecks/infohut/sealing.htm
164. RUEGG, Kristen C., Eric C. ANDERSON, C. SCOTT BAKER, Murdoch VANT, Jennifer A. JACKSON a Stephen R. PALUMBI. Are Antarctic Minke Whales Unusually Abundant because of 20th Century Whaling?. *Molecular Ecology* [online]. 2010, roč. 19, č. 2, s. 281-291 [cit. 2012-09-12]. ISSN 09621083. DOI: 10.1111/j.1365-294X.2009.04447.x. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1365-294X.2009.04447.x>
165. Simple Global Species List. MARINE MAMMAL COMMISSION. *Marine Mammal Commission: An Independent Agency of the U.S. Government* [online]. 2001 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <http://www.mmc.gov/index.shtml>
166. Special Permit Catches since 1985. INTERNATIONAL WHALING COMMISSION. *International Whaling Commission* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: http://iwcoffice.org/table_permit
167. Společná rybářská politika (SRP): Řízení rybolovu v EU. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/index_cs.htm

168. Sustainable Development Timeline. INTERNATIONAL INSTITUTE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. *International Institute for Sustainable Development* [online]. 1997 [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.iisd.org/rio+5/timeline/sdtimeline.htm>
169. The Agreement. ASCOBANS: *Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas* [online]. 2011 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/the_agreement.html
170. The CMS Appendices. *Convention on Migratory Species* [online]. 2012 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cms.int/documents/appendix/additions_table1.pdf
171. The IWC in the 21st Century, IWC/60/8rev, Agenda Item 18. *International Whaling Commission* [online]. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://iwcoffice.org/documents/commission/IWC60docs/60-8rev.pdf>
172. TOMIN, Marek. Ochrana velkých kytovců a Mezinárodní velrybářská komise (IWC): Briefing pro novináře. [online]. 2004 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: http://old.greenpeace.cz/archiv/velryby_brief_media.doc
173. TURREL, W. R. The Policy Basis of the "Ecosystem Approach" to Fisheries Management. *Fisheries Research Services Internal Report* [online]. 2004, 02/04 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://scrutinyreview.org/Uploads/Documents/0204INT.pdf>
174. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Bonnská úmluva). *Ministerstvo životního prostředí České republiky* [online]. 2008 [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/bonnska_umluva
175. VIÉ, Jean-Christophe, Craig HILTON-TAYLOR a Simon N. STUART. *Wildlife in a Changing World: An Analysis of the 2008 IUCN Red List of Threatened Species* [online]. Gland, Switzerland: IUCN, 2009, 157 s. [cit. 2012-05-01]. ISBN 28-317-1063-4. Dostupné z: <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/RL-2009-001.pdf>
176. WDCS Investigation Shows Greenland Is Killing Whales To Feed Tourists. WHALE AND DOLPHIN CONSERVATION SOCIETY (WDCS). *WDCS International* [online]. 2012 [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://www.wdcs.org/news.php?select=1252>
177. Whale Conservation and Management: A Future for the IWC. *Australian Government: Department of Sustainability, Environment, Water, Population and Communities* [online]. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.environment.gov.au/coasts/publications/pubs/iwc-future-paper.pdf>

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je mezinárodněprávní úprava ochrany mořských savců. Práce se zabývá především analýzou druhových prostředků ochrany jednotlivých druhů mořských savců na úrovni mezinárodního práva. Tato práce je rozdělena na šest základních částí. První část se v obecné rovině věnuje principům mezinárodního práva životního prostředí, kterými je úprava ochrany mořských savců nejvíce ovlivněna (ochrana biodiverzity, princip předběžné opatrnosti a princip trvale udržitelného rozvoje). Druhá část je věnována regulaci rybolovu, jež je úzce propojena s ochranou mořských savců. Popisuje historické počátky mezinárodní úpravy rybolovu, Úmluvu OSN o Mořském právu, rozdělení mořských oblastí, regulaci lovu jednotlivých druhů ryb a úpravu rybolovu po Úmluvě o mořském právu. V třetí části jsou pak popsány jednotlivé prostředky ochrany konkrétních druhů mořských savců s výjimkou kytovců (tj. ledních medvědů, ploutvonožců a sirén). Ochrana kytovců je podrobně rozebrána v samostatné čtvrté části této práce. Důraz je kladen na ochranu velryb v rámci Mezinárodní velrybářské komise. Tato část popisuje též postoj velrybářských států a předestírá možnosti budoucího vývoje. V páté části je stručně popsán přístup České republiky jakožto vnitrozemského státu k ochraně mořských savců. Závěrečná šestá část práce představuje shrnutí celé práce, popisuje současný stav ochrany mořských savců a nabízí návrh možného řešení současné situace.

Abstract

The topic of this master thesis is the international legal regulation of the protection of marine mammals. The thesis concentrates primarily on the analysis of the species based international law instruments for the protection of the individual marine mammal species. This thesis is divided into six chapters. The first chapter addresses the main principles of the international environmental law, which have the biggest influence on the protection of marine mammals (biodiversity protection, precautionary principle and sustainable development). The second chapter describes the regulation of fisheries, which is closely related to the protection of marine mammals. This part deals with the historical beginning of the international regulation of fisheries, the UN Convention on the Law of the Sea, the division of the sea areas, regulation of individual fish species and the regulation of fisheries after the UNCLOS. The particular instruments of protection of individual species of marine mammals except Cetaceans are described in the third chapter (i.e. polar bears, Pinnipeds and *Sirenidae*). The protection of Cetaceans is analyzed in detail in the fourth chapter. The protection of whales on the ground of International Whaling Commission is accented. This chapter describes also the standpoint of the whaling countries and tries to predict the future development of regulation of whaling. The fifth chapter briefly outlines the approach of the Czech Republic as a landlocked country to the protection of marine mammals. The final sixth chapter presents the summary of the whole thesis, describes the present status of the marine mammal protection and offers potential solutions to the current situation.

Summary – Legal Regulation of Protection of Marine Mammals

The international legal regulation of the protection of marine mammals has gone through very dynamic development during the last decades. The best example of this development is the International Whaling Committee, which changed from the club of whale hunters to one of the corner stone of the protection of marine mammals. In contrast to the early times of the International Whaling Committee, nobody today doubts that it is necessary to protect the whales.

However, together with the change of the attitude of the international community towards the marine mammals, the threats endangering the marine mammals have also changed. The most important issue threatening the marine mammals is not the excessive hunting anymore (at least in most of the cases), but the main threats are the excessive fishing, destruction of the natural habitat of the marine mammals by human activities, by-catches of marine mammals, increasing pollution of oceans, climate changes, and almost non-existent regulation of whale watching. For example the situation in the Antarctic region seemed to be getting in the right direction and the species living in this region were getting into sustainable numbers. However, due to the sensitivity of the polar regions to the climate changes, the marine mammals native to the Antarctic region might become endangered again.

One of the main questions, to which this thesis tried to find answer to, was whether the international community had been able to react to the changing threats endangering the marine mammals. Unfortunately, these new threats has not been satisfactorily solved in the international environmental law so far and the outcome of the recent environmental conferences (e.g. Rio+20) does not give us any hope that the situation will change in the near future.

Thanks to the development of industry and tourism, the results of the cost-benefit analysis of the hunting of marine mammals have changed as well. All the marine mammal products can be nowadays substituted with cheaper alternative (or same price alternative) and the economic analyses show that the income from whale watching by

far exceeds the income from the whale hunting. It is regrettable that these changes are not apprehended by the whaling countries, which persist on whale hunting.

On the other hand, it is necessary to respect the right of the countries to hold to their traditions and to use their natural resources (unless they are over exploited). For this reason the protective measures (e.g. permanent whaling ban) shall be promoted very carefully and it might be better to find reasonable consensus with the whaling countries. The ideal solution would of course be permanent and absolute ban on the hunting of marine mammals. However, it seems that more rational would at this moment be the expansion of marine mammal sanctuaries, incorporation of mechanism for correct evaluation of the status of marine mammal species and enabling sustainable hunting of marine mammals in some of the regions. The price for the total and permanent ban of whaling could be higher than the non-whaling countries expect.

Even though the protection of marine mammals without any doubt improved during the last decades, the current status of the protection of many species cannot be considered satisfactory. The reason is that the eco-system approach, which is crucial especially for the ocean environment is still applied inadequately. For historical reasons the species approach still prevails. The species approach also causes that some species acquire huge public attention and meanwhile some of the species (e.g. dugongs and manatees) are critically endangered without any attention of the public.

The biggest problem in my opinion still remains the absence of effective regulation of fisheries, which has enormous impact on the population of many marine mammal species. The approach of states with regard to fisheries regulation seems very hypocritical, since targets that are impossible to reach are always determined without taking any reasonable practical steps. This situation is also in my opinion in breach of the valid international law (especially UNCLOS).

Current global economic situation does not help the current unsustainable situation either. The question is whether the solution will not come too late. The loss of marine biodiversity would have great impact and the price of such loss would greatly exceed the costs of taking safety precautions at the time when such measures still can be implemented.

Klíčová slova

Mořští savci, velryby, lední medvědi, ploutvonožci, sirény, Mezinárodní velrybářská komise, tuleni, lachtani, rybolov, UNCLOS.

Keywords

Marine mammals, Whales, Polar bears, Pinnipeds, Seals, Sea lions, Sirenidae, IWC, UNCLOS, Fisheries.